SERIA II.—ANUL II.—No. 19.

1 Leu Exemplarul

Duminică 3 Aprilie 1921

Adevĕrul Literar și Artistic

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888—1897
CONST. MILLE 1897—1920

Prim-redactor: EMIL D. FAGURE

Adâncimea cerului e privirea lui Dumnezeu

SULLY-PRUDHOMME

De la Ibsen la Trotzki

Una din cele mai vechi și mai vătămătoare confuziuni pe cari le face mereu omenirea este că ia revolta drept libertate și dreptate, iar teoria elitei sociale drept o teorie reacționară.

Ibsen, al cărui „Dușman al poporului" ne dă prilej să ne oprim un moment asupra concepțiunilor despre majorități și minorități, reprezintă, de sigur, în literatura și filosofia modernă una din energiile cele mai active ca influență asupra ideilor timpului său.

Individualismul lui, atât de discutat, i-a atras imputările cele mai deosebite: oamenii ordinei au văzut într'însul un răsturnător, teoreticianii democrației au văzut într'însul un reacționar. Și unii și alții au, în parte, dreptate.

Acel ce a cugetat și a scris „Strigoii", „Stâlpii societății" și „Casa de păpuși" a săpat, prin însăși cugetarea sa, stâlpii familiei și ai alcătuirei sociale de azi. El este, deci, un răsturnător.

Acel care, săpând temeliile familiei și ale societății, emite însă teoria că majoritățile niciodată *nu au dreptate,* iar minoritățile *întotdeauna au dreptate,* acela este un reacționar.

A fi un revoltat și un reacționar în acelaș timp, e departe însă de a constitui o contradicție. Revolta este nemulțumirea împotriva unei stări sociale. Revoltat însă este și feodalul care cere întoarcerea la iobăgie și socialistul care cere trecerea la socializare. De aceia reacționari și revoluționari se întâlnesc atât de des în critica asupra alcătuirei sociale de care și unii și alții sânt egal de nemulțumiți.

Ibsen trecea în ochii multora ca un dușman implacabil al întocmirei sociale de azi.

Cu toate acestea, luând teoria sa din „Un dușman al poporului" cu privire la majoritatea care are numai puterea cu ea și minoritatea care singură are dreptatea cu ea, descoperim într'însul acel individualism care este la însăși baza proprietății și alcătuirei sociale de azi.

La Ibsen constatăm acelaș puternic individualism care a făcut pe Spencer să ridice pe individ contra Statului de azi pe care'l acuza de a purta într'însul statul viitor, sau cum îl numea dânsul „sclavia viitoare" — adică socializarea prin „etatism".

Când Ibsen face teoria selecțiunei sociale, a dreptului la guvernare al Inteligenței, el nu are nimic reacționar în această idee, întrucât egalitatea dinaintea dreptului la existență și la toate bunurile vieței nu implică absurditatea egalizărei inteligenței umane, care întotdeauna va râvni mai sus și prin însăși legea aceasta naturală a ascensiunei spiritului va crea distanțe intelectuale.

Maxima lui Ibsen „mulțimea nu'i decât materia primă din care trebue extras adevăratul popor" departe de a duce la disprețul mulțimei duce la cea mai mare solicitudine și dragoste pentru mulțime care e arătată astfel a fi sursa, rezerva inepuisabilă a Inteligenței, din care trebue extras „adevăratul popor", adică elita unei rasse, care reprezentând progresul și civilizațiunea ei, devine fatalmente și conducătoarea rassei sale.

Cum că demagogia, cu corupția și minciuna ei, înlătură adesea elita și o împiedică a face tot binele pe care'l poate face, aceasta e una din durerile Istoriei tuturor popoarelor. Dar aceasta nu îndreptățește elitele Inteligenței — singurele respectabile — de a porni împotriva masselor, ci, din contra trebue să facă totul spre a le dezrobi de demagogii și a le ridica până la ele.

In lupta sa contra „majorităților", Ibsen a văzut numai obstacolul demagogiilor și al puterei acaparate de ele și lovind într'însele nu vedea că lovește și massele nevinovate, „materia primă" din care trebue extrasă elita și fără de cultivarea căreia seacă izvorul însuși al elitelor cari alcătuesc „adevăratul popor", adică suma virtuților și darurilor sale.

Ibsen susținând, în apărarea bunelor sale intențiuni, că majoritatea are cu ea numai puterea, iar minoritatea numai dreptatea, a formulat un individualism care merge până la anarchism. Stirner în „Der Einzige un sein Eigenthum" („Individul și proprietatea sa") se pune pe acelaș teren, decât el nu concepe la individ noțiunea morală a dreptății, ci aceea naturală a dreptului la viață.

Dar Trotzki, când înlătură Duma și ori-ce Adunare constituțională rezultată din „majorități", și pune în locul lor dictatura minorității — prin ce realizează el aceasta? Prin „dreptatea" pe care susține Ibsen că o are în totdeauna minoritatea, sau prin putere, care nu e adevărat că este un atribut exclusiv al majorităților? Minoritățile pot deține și ele puterea. Ba, adevărul este că mai ales minoritățile dețin puterea, fie în revoluțiune, fie în ordinea de stat.

Majoritățile drepte și generoase, sau nedrepte și intolerante, rămân acea „materie primă" care alcătuește fondul permanent al civilizațiunilor.

Revolta lui Ibsen, dictatura lui Trotzki sânt trecătoare. Popoarele rămân: filozofiile și guvernările se schimbă.

EMIL D. FAGURE

Pribeagul

Un biet pribeag de-ți vine'n corturi oaspe,
Dă-i pâine, sare și-un cuvânt de bine,
Dă-i apă jarul rănilor s'aline,
Dar nu clintească buza ta să'ntrebe:
Spre care țintă? și de unde vine?

Dece, 'n zadar, — pornitului în lume,
Aminte tu să-i mai aduci de locul
De unde gol l-a izgonit norocul?
Când apa ta îi răcorește rana,
Dece cuvântul tău să-i crească focul?

Și'n gândul stins la ce să-i chemi tu groaza
Necunoscutei, mult temutei ținte?
El poartă pașii sângerați 'nainte:
Pustiu e'n urmă-i — ce să spere'n zare?
E greu să speri — când îți aduci aminte!

Deci pâine dă și apă și un zâmbet
Rătăcitorului gonit de soartă
Și nu'ntreba zadarnic frunza moartă
De ramura de unde-a rupt-o vântul,
Și nici de ținta înspre care-o poartă!

A. TOMA

Vițelul de aur

Pe povârniș stâncos se cobora grăbit,
Alunecând, spre șesul prins în ceață,
Asemeni unui bolovan surpat din munte;
Fâșii de foc creșteau din a lui frunte,
Iar brațele-i, aduse — strâns — pe piept,
Lipiau de trupu-i tablele de piatră...

Ce stea de bucurie strălucia
Pe largul cer al sufletului său!
Uitat era tot sbuciumul,
Uitată
Și teama ce'l cutremurase 'n fața Lui...
Acum venia, fugia, sbura
Și-ardea de dor
Ca peste trudnicul popor
Ce se târa sălbatic și murdar, în tină
Să 'nalțe lespedea sfințită
Ca un stindard ce flutură lumină!

...Dar norul lung sub el s'a destrămat...
Câmpia se ridică de sub ceață —
Și-o larmă ascuțită și semeață,
Un strigăt de clocotitoare viață
Străpunge-auzul lui mirat,
Străpunge tot văzduhu 'nflorat...

Nebuna și amețitoarea horă!
Inveseliți de-aprinsa auroră
Intinsă ca un roș decor de sărbătoare,
Bărbați greoi și sprintene fecioare,
Femei cu plete sburătoare,
Bătrâni ieșiți din minți
Aleargă,
Se 'nvârtesc,
Se 'nvârtejesc.
Cu sărituri înfrigurate și brutale,
Cu încleștări fierbinți,
Cu urlete prelungi de animale
Se-aruncă,
Se opresc, înebuniți
De zeul material și lucitor,
De Zeul „lor",
Ce peste danțul orbitor,
Asurzitor,
Peste cascada notelor barbare
De surle și de trâmbiți vibrătoare,
— Sub ploaia de săgeți solare —
Iși 'nalță gâtu 'nțepenit,
Pe când,
C'un zâmbet nepătruns și nesfârșit
Priveste blând,
Cu ochi stupizi și mari,
Vrând par'că să 'nțeleagă — în zadar —
Ce 'nseamnă sub murinda auroră
Nebuna și amețitoarea horă!...

...Dar colo, sus, bătrânul s'a oprit...
Un hohot lung, blestemător, răsună —
Și două lespezi albe cad pripit,
Căci colo, sus, bătrânul le-a svârlit
Să se sfărâme 'n funduri de genună!...

1921

VIRGILIU MOSCOVICI

Ispita stelelor

Adic tânguios cavalul
O doină pe colină:
Suspină văile cu dealul,
Și codrii verzi suspină.

Când stelele-și aprind văpaia
Privirilor de astre:
Amurgu-și fâlfâie bătaia
Aripelor albastre...

Mă poartă dorul în tăcere
Spre voi, eterne stele:
Albaștri ochi de privighere,
Luceferi vieții mele!

Din noaptea de singurătate,
Urzind pe raze dorul:
Spre depărtările 'nstelate
Mă ispitește zborul!...

ION BUZDUGAN

Pictorii streini

„Prometeu liberat" de Max Klinger

Eminescu și Caragiali

Felul lor de a concepe viața

de IOAN SLAVICI

Satirele lui Eminescu și comediile lui Caragiali ori și cât de deosebite ar fi ele atât în fond, cât și în formă, purced din aceeași obârșie și anume din gândul nestrămutat, că viața, de care în lumea aceasta putem să avem parte, nu e vrednică să ne înjosim ascunzându-ne de dragul ei gândurile ori poate chiar spuind ceeace în adevăr nu gândim.

Dacă ei, înzestrați amândoi cu mari daruri firești, n'ar fi recunoscut fiecare îndeosebi adevărul acesta, trebuia neapărat să se pătrundă de el stând de vorbă în redacțiunea ziarului „Timpul", unde luaseră asupra lor sarcina de a-și da seamă despre cele ce se petrec în viața comună și de a spune adevărul asupra faptelor săvârște de contimporanii lor mai cu trecere.

S'a întâmplat, că pe ici—pe colo—câte un om sfătos și-a dat pe față părerea de rău, că Eminescu a fost nevoit să-și câștige pânea de toate zilele scriind articole pentru organul de publicitate al așa zișilor boieri ruginiți. Ori și cărui om cu judecată îi este însă destul să citească câteva pagini din scrisa lui Eminescu pentru-ca să fie pe deplin încredințat, că cel ce le-a scris e un îndârjit luptător împrotiva așa zișilor democrați din timpul său și că el nu susținea vederile conservatoare pentru-că făcea parte din redacțiunea ziarului „Timpul", ci intrase în redacțiunea aceea pentru-că era pătruns de convingeri conservatoare.

Tot atât de puțin putea să aibă slăbiciuni democratice creatorul coconului Leonida, al lui Rică Venturianu, al lui Cațavencu, al lui Farfuridi, al lui Iupân Titircă și al cetățeanului turmentat, care nu știe ce să facă cu votul său.

Amândoi erau oameni chiar prin firea lor sortiți a stărui ca în societatea omenească conducerea s'o aibă cei mai cumsecade, cei mai bine pregătiți, ce, în toate privințele mai vrednici, și ei nu socoteau massele mari ale poporului pregătite spre a-și alege dintre cei mulți pe aceștia.

Lucrând deci în redacțiunea ziarului „Timpul", ei au fost cuprinși de simțământul pentru dânșii dureros, că societatea, în mijlocul căreia li se petrece viața, e alcătuită în mare parte din oameni, care nu sunt cum trebue să fie, și că nici în viața publică, nici în cea privată desfășurarea nu merge spre închegare, ci spre destrămare, că lucrurile au să meargă din rău în mai rău, dacă nu se va produce cât mai curând o reacțiune spre însănătoșire. Caragiali era, ce-i drept, cu gândul îndreptat mai mult spre viața familiară și susținea, că cel ce nu e în familia sa, nu poate să fie nici în viața publică om cum se cade, în vreme ce Eminescu stătea în privința aceasta la îndoială; ei lucrau însă cu acelaș zel în vederea reacțiunii.

Nu numai la vârsta, în care se aflau ei atunci, ci și'n timpul maturității, oamenii ca dânșii își închipuiesc, că e ceva de capul lor și că pot să contribue la îndrumarea societății potrivit cu vederile lor. Abia târziu, în zilele bătrâneților, se ivește simțământul, că fie în bine, fie în rău lumea își caută de drum și cel ce nu vrea să meargă cu ea rămâne mai mult ori mai puțin stingher la o parte.

Ceea ce-i apropia sufletește era atât potrivirea în gânduri și în simțăminte, cât și credința în izbândă, și a fost un timp, când ei erau oare-cum nedespărțiți și mereu doritori de a se lumina unul prin altul.

Indeosebi Caragiali, născut în ceas bun, ar fi fost în toate împrejurările un om însemnat; el n'ar fi putut însă să fie ceeace a fost dacă n'ar fi trăit o parte din viața sa împreună cu Eminescu, care pentru dânsul era o nesecată comoară de știință și de îndemnuri binecuvântate.

Ca să-și facă parte din comoara aceasta, el îl sgândărea pe Eminescu puindu-se în pizmă cu el.

Voia a bunăoară, să se dumirească asupra filosofiei lui Kant, ale cărui scrieri nu era în stare să le citească.

„Măi, — îi zicea lui Eminescu, — drept să-ți spun, mie Kant al tău mi se pare un mare moftangiu".

Eminescu, indignat că el îndrăznește să vorbească despre Kant, pe care nu-l cunoaște, se ințeția și-i vorbea ceasuri întregi despre filosofia lui Kant și despre rostul ideilor lui în istoria filosofiei.

Caragiali, ca să-l ție mereu cald, era totdeauna nedumirit și pornit spre contraziceri.

„Bine, omule, — îi zicea câte odată Eminescu, — dar mai deunăzi erai de altă părere".

„Știi că ai haz!? — îi răspundea Caragiali. — Cum am mai putea să discutăm, dacă am fi amândoi de aceeași părere?"

Eminescu se supăra, dar urma cu râvnă îndoită, și în felul acesta trecea știința de carte dela Eminescu la Caragiali și se apropiau din ce în ce mai mult unul de altul. In acelaș timp li se dedeau însă pe față și deosebirile de vederi și de temperament.

Era, înainte de toate, una, din care purcedeau multe altele.

Amândoi erau de părerea, că e chestiune de demnitate omenească să spui adevărul și se înjosește cel ce-și ascunde gândurile ori spune ceea ce în adevăr nu gândește. Caragiali, care era cu gândul îndreptat spre viața familiară, trăgea din adevărul acesta concluziunea, că i se cuvine ori și cărui om dreptul de a-și da în toate împrejurările pe față gândurile.

„Nu! — striga Eminescu, — nu dreptul, ci *datoria*. De drept te folosești când îți dă mâna și-ți vine la socoteală, iar dotria ai să ți-o faci fie chiar și înfruntând cele mai mari primejdii".

„Ba bine că nu! — întâmpina Caragiali. — Dacă e s'o fac, o fac pentru mulțumirea mea. Smintit ar trebui să fiu pentru-ca s'o fac și când pe urma faptei mele mi-aș expune familia la mari neajunsuri și a-și avea mai multe suferințe decât mulțumiri".

„Aidadee! — zicea Eminescu. — Demnitatea prin bărbăție și prin lepădare de sine se susține, și mulțumirea e cu atât mai viuă și mai covârșitoare, cu cât mai multe și mai mari sunt greutățile, pe care le învingi, și primejdiile, pe care le înfrunți, ca să'ți faci datoria.

„Iată o mulțumire, de care mă lipsesc! — îi încredința Caragiali. Mai bucuros mă înjosesc spunând adevărul numai când îmi dă mâna și numai în forma, care-mi vine la socoteală. Pentru lepădarea de sine nu găsesc nici un îndemn în lumea noastră.

Pornită odată pe calea aceasta, discuțiunea se urma zi și noapte și ducea din ce în ce mai departe.

Stăruiau amândoi în gândul, că vinovați de reaua stare, în care se află societatea română, sunt mai presus de toate urmașii boierilor, care atâta timp au stat în fruntea poporului român. Cei mai mulți dintre dânșii, fiind lipsiți de pietate față cu părinții și bunii lor, nu și-au dat silința s ăse pregătească ei înșiși și să-și pregătească copiii spre a-și păstra averile moștenite și pozițiunea tradițională în viața comună. Ei au suferit deci să se ridice în rând cu dânșii slugile lor, fie „grecotei cu nas subțire", fie „bulgăroi cu ceafa groasă", fie arnăuți, sârbi, ruși, armeni ori fel de fel de alți venetici, care duc societatea română spre *„americanizare"*, căci pentru dânșii România nu e centrul vieții culturale române, ci o simplă *„expresiune geografică"*.

(Continuare în pag. II-a).

Falimentul genului epic

D. I. Teodorescu, în articolul său *Falimentul genului epic* din *Adevĕrul literar*, ridică o chestiune foarte interesantă, care merită, cum foarte bine spune d-sa, să formeze subiectul unuĭ concurs și credem că nu va rămâne fără numeroase răspunsurĭ.

Intr'adevăr, marele războĭ n'a provocat nicĭ o mișcare literară care să aibă obârșie și obiect acest războĭ. Dimpotrivă, toate producțiile literare carĭ au urmat mareĭ catastrofe poartă pecetea operelor ușoare, frivole, lirismul predomină în toate scrierile carĭ au urmat războiuluĭ.

Constatarea aceasta a d-luĭ I. Teodorescu au trebuit s'o facă și contemporaniĭ altor marĭ catastrofe carĭ au zguduit omenirea. Nicĭ Marea Revoluție franceză, nicĭ epopea napoleoniană, nicĭ războiul franco-german din 1871, n'au fost urmate de o productivitate literară care să aibă ca obârșie și obiect aceste marĭ zguduirĭ sociale. După cum și societatea a reacționat la aceste catastrofe prin o viață ușuratecă, desfrânată chiar, așa și în producțiile artistice ale epoceĭ acestor zguduirĭ găsim aceiașĭ frivolitate și superficialitate.

Să luăm ultimele marĭ catastrofe la carĭ am asistat singurĭ, revoluția rusă din 1905, revoluția actuală din Rusia și vom vedea că în societatea contemporană acestor frământărĭ, se desvoltă o destrăbălare de moravurĭ și o viață atât de superficială încât ea contrastează adânc cu viața din ajun. In lumea artelor apare o literatură ușuratecă, pornografică, care culminează prin romanul luĭ Artibașev: *Sanin*, aceasta în ceia ce privește epoca după 1905; iar în prezent, bolșevizmul a permis dezvoltarea celor maĭ negre instincte, iar în artă a permis să se dezvolte cubismul, futurismul, marinetismul și alte izme. Nicĭ o operă de valoare, nicĭ o poemă epică pentru aceste vremurĭ de marĭ transformărĭ!

Același lucru trebuie să-l constatăm cu d. Teodorescu și în ceia ce privește războiul european, nicĭ el n'a inspirat nicĭ o operă de adâncă putere literară.

* * *

Dar aceasta nu înseamnă că genul epic a dispărut, pentru că el nu se manifestă odată cu marile epopeĭ trecute, pentru că faptele ne dovedesc că zguduirile acestea nu vor fi uitate cu vremea și că pentru ele va veni cântărețul și povestitorul lor. Așa, catastrofa prin care a trecut Rusia în 1812, după invazia luĭ Napoleon, găsește cincĭzecĭ de anĭ în urmă pe Tolstoi, care va scrie cel maĭ mare poem epic al timpurilor napoleoneane: romanul său *Războĭ și Pace*. Războiul nenorocit al Franțeĭ din 1871 găsește abia după treizecĭ și ceva de anĭ un descriitor în Zola și frații Margueritte; iar marea revoluție franceză tentează și astăzĭ pe maeștriĭ francezĭ: vezĭ *Les dieux ont soif* a luĭ Anatole France.

Decĭ genul epic nu dispare, dar el nu corespunde cu momentul când a avut loc epopea, el răsare după un anumit timp, ca și cum ar aștepta ca să urmeze o reculegere, o așezare, după izbucnirea și frământările catastrofeĭ întâmplate.

Decĭ întrebarea ar fi nu atât dacă genul epic dispare sau nu, dar maĭ mult: pentru ce este necesară această epocă de stagnare înainte ca epicul să apară în operele scriitorilor.

S'ar putea răspunde la această întrebare cu o constatare care ese, e drept — din domeniul literar, dar care nu este pentru aceasta, maĭ puțin interesantă. Constatarea aceasta reese din o teorie psihologică curentă în lucrările moderne despre boalele nervoase. Profesorul Babinski, care este autorul teorieĭ, crede că toate zguduirile marĭ, toate loviturile adâncĭ morale pe carĭ le primesc oameniĭ, nu produc în momentul însășĭ când sunt primite acele manifestărĭ sufleteștĭ corespunzătoare, nu produc reacția necesară, ci numaĭ, maĭ târziu, când catastrofa a trecut, se manifestă cutare sau altă manifestare sau reacțiune nervoasă. Durerile adevărate sunt mute! Profesorul Babinski a adunat un material enorm în favoarea teorieĭ sale. Așa a putut constata, că la Morga din Paris, unde zilnic vin zecĭ de nenorocițĭ ca să recunoască în morțiĭ găsițĭ pe părințiĭ, frațiĭ, copiiĭ lor, se întâlnesc rar cazurile, când aceĭ carĭ au recunoscut pe aproapele lor, se dedau la scene de exasperare, la acte de desnădejde. In fața dureriĭ adevărate omul e mut, el nu găsește mijlocul de a reacționa.

Maĭ târziu, după o zi, o săptămână, o lună și maĭ târziu chiar, oameniĭ aceștia carĭ au primit durerea cu calm, au manifestărĭ de nervozitate, fenomene de isterie.

Războiul universal a dat profesoruluĭ Babinski dovezĭ și maĭ marĭ despre acest adevăr. Așa, nicĭ odată la posturile medicale din avant-posturĭ, unde soldațiĭ rănițĭ veneau direct de pe front, mediciĭ n'au întâlnit cazurĭ de manifestărĭ nervoase, deși soldațiĭ se înapoiau, după cum spun, deadreptul de pe front și după ce au stat ore întregĭ petrecute sub ploaia de mitraliere și în cea maĭ îngrozitoare atmosferă de pericol.

In schimb în spitalele din dosul fronntuluĭ se întâlneau foarte multe cazurĭ de manifestărĭ nervoase la aceiașĭ soldațĭ carĭ suportaseră ușor primul contact cu suferința și groaza.

Prin urmare, după părerea profesoruluĭ Babinski o durere morală, o catastrofă sufletească are nevoe ca să producă o reacție nervoasă de un anumit period de incuibare, de clocire, după cum are nevoie orice alt agent patologic pentru ca să producă fenomenele bolnăvicioase.

* * *

Nu voesc să compar manifestările nervoase produse după loviturile morale cu producția literară a scriitorilor; dar dacă se ia în vedere sensibilitatea și receptivitatea extrem de fină și uneorĭ chiar bolnăvicioasă a artiștilor, am putea spune că și catastrofele sociale, zguduirile adâncĭ morale pe carĭ le suportă societatea, au o influență identică asupra psihiculuĭ artiștilor, ca și asupra nervoșilor în general.

Și după cum ultimiĭ au nevoie de o perioadă de încuibare pentru ca să producă manifestările lor nervoase, așa și artiștiĭ — sensitivĭ prin excelență — au nevoie de o perioadă de încuibațiune, în care timp, haosul produs de o mare zguduire socială să-l determine a produce operele lor carĭ se vor referi la această zguduire.

Luând în vedere, că în trecut am întâlnit aceste fenomene și anume că marile cântărĭ și opere epice au fost scrise în urmă, cu mult în urmă de a fi avut loc evenimentul epic, credem că și epopea pe care am trăit-o noĭ, războiul, va găsi cu timpul pe cântărețul eĭ.

Poema epică a războiuluĭ va fi scrisă, genul epic nu va dispare și, ca și în trecut, el va urma genuluĭ liric care însoțește întotdeauna marile schimbărĭ și zguduirĭ.

Această contrazicere chiar între evenimentele grele și dureroase carĭ ne înconjoară și frivolitatea spirituluĭ care ne animă, este probabil una din acele calitățĭ, ale genuluĭ omenesc pentru ca el să se poată adapta condițiilor vieții; căcĭ ce ar fi făcut omenirea dacă în zilele de durere s'ar fi dedat desesperăreĭ și n'ar fi posedat calitatea aceasta de a surâde și de a petrece în mijlocul nenorocirilor? Dantul în timpul CiumeĭĬ nu este numaĭ o figură poetică, dar un adevăr omenesc.

Același lucru și în literatură: ce ar fi făcut omenirea dacă în momentul marilor catastrofe mariĭ și miciĭ poețĭ în loc să ne îndepărteze gândurile grele și dureroase cu versurĭ ușoare, ne-ar fi dat poemele epice în carĭ am fi retrăit durerea vieții trăite?

Prin urmare, genul epic apare după ce epopea a trecut în domeniul istoric; genul epic nu a dispărut, dar în fața marilor turburărĭ sociale și morale, el rămâne în umbră, lăsând genuluĭ maĭ libertin, maĭ frivol, genuluĭ liric să liniștească și să ușureze sufletul omenesc îngreuiat de suferințele reale îndurate.

Articolul d-luĭ Teodorescu ridică decĭ o întreagă serie de reflexiunĭ și cred că va provoca și alte constatărĭ decât acestea pe carĭ îndrăznesc să le fac.

DR. I. DUSCIAN

Copacul

Neclintit, puternic şi dumnezeesc
In credinţa aspră şi 'n răbdarea mea,
Stăpân despotic pe bucata de pământ ce o umbresc,
Dornic mă înalţ
Şi cresc, şi cresc
Sub sori de foc ca sub furtuna grea...

Şi 'ncăpăţinat şi taciturn şi crunt,
Pe asprul piept de stâncă, unde sunt,
Cu liniştea-mi şi vifore şi fulgere înfrunt
Şi 'n războirea asta zilnică, mocnită, fără pace,
Ce mă învolbură — şi-mi place,
Eu cresc tot mai puternic,
Cresc mereu aşa,
Sălbatic, tânăr, beat de seva mea...

Călit la soare şi muşcat de geruri,
Eu,
Singuratec, dîrz, crescut ca din bazalt,
Simt furnicând prin trunchiu-mi seva — şi tresalt
Şi ca dintr'un profund, miraculos isvor,
Indărătnic, nud, biruitor,
M'avânt ca 'n vis, înalt tot mai înalt,
Căci nepătrunsul rost şi-adâncul vis al meu
E să mă 'nalţ spre cer, să cresc, să cresc mereu!...

A. Cotruş

Toate aceste le admitea şi Caragiali. Eminescu însă, care cunoştea atât de bine trecutul neamului românesc, era pătruns de convingerea, că românii s'au susţinut în luptă cu cele mai mari greutăţi şi-au ajuns încetul cu încetul cel mai însemnat dintre popoarele de la răsăritul Europei pentrucă timp îndelungat a fost păstrată buna rânduială morală atât în massele poporului, cât şi în clasa conducătoare. Atât în massele mari, cât şi în rândurile boierilor tot mai erau oameni, care stăruiau cu nădejdea, că cei mai destoinici dintre oamenii eşiţi din popor se vor uni cu cei mai cum se cade dintre boieri şi aristocraţia intelectuală puind umărul cu cea tradiţională va produce reacţiunea naţională, care ea singură mai poate scăpa România de *„americanisare"*. Idealul lui erau Atena, care ea singură a făcut pentru omenire mai mult decât întregul popor elin, şi Florenţa cea de tot mică, a cărei înrurire culturală a fost mai hotărâtoare decât a restului mare din poporul italian.

Caragiali stătea la îndoială.

Oameni cum se cade, care ţin la păstrarea bunei rânduieli morale, sunt după părerea lui totdeauna şi pretutindeni până chiar şi între „grecotei" şi „bulgăroi", dar ei sunt prea puţini şi prea lipsiţi de vlagă pentru-ca să poată produce o reacţiune hotărâtoare. Hotărâtori sunt oamenii de rând, care sunt mulţi şi se solidarizează, ca să se ridice deasupra şi să-şi facă treburile dând la o parte pe cei ce îi supără stăruind asupra bunei rânduieli morale.

Mi-e peste putinţă să nu reproduc aici părerile unui om, care vorbeşte despre Caragiali fără ca să fie în stare a-l înţelege.

„Imoral e Tipătescu în viaţa publică şi (în cea) privată; imorali (sunt) Zoe, Veta, — Dandanache, Chiriac; imoral (e) Caţavencu plastograful"; imorali (sunt) şi interlopi toţi eroii din „D'ale Carnavalului"; când nu sunt cu totul imorali, sunt imbecili ca Trahanache sau (ori) jupân Dumitrache. *Unul singur e cinstit, şi acela e un viţios şi (un) beţiv: Cetăţeanul turmentat, un adevărat simbol.* (E. Lovinescu, Critice, vol. I, pag. 22).

Cu alte cuvinte: Caragiali ne prezintă pe oamenii *comuni*, care după părerea lui erau atunci hotărâtori în viaţa comună.

Cu toate aceste ceva mai jos ni se mai spune, că a răscolit Caragiali rănile „pentru *plăcerea de a le răscoli*", apoi urmează:

„Caragiali n'a fost lipsit numai de idealism şi de generozitate, dar şi de poezie. Eroii săi nu au nici cea *mai mică umbră de farmec*, nici o eroină nu aduce cu ea o nelămurită *mireasmă de feminitate*, o notă de duioşie; pretutindeni chipuri deformate şi groteşti, pretutindeni dragostea văzută prin prisma mahalalei".

Foarte fireşte! — Pe el nu-l interesau casurile de tot rare, ci cele comune, de la care atârnă desfăşurarea socială.

El era nu numai *„generos"*, ci totodată şi om cinstit, care spune lucrurile cum în adevăr le vede, iar aceasta nu pentru „plăcerea" de a fi răscolit, rănile, ci dorind ca ele să fie vindecate.

E cu totul altă ce-va întrebarea, dacă el vedea ori nu bine.

Deocamdată ştim, că tot ca el vedea şi Eminescu, ba chiar şi astăzi, după cincizeci de ani aproape, sunt oameni, care le văd tot aşa şi se însoţesc pentru-ca puind umăr la umăr să lecuiască rănile şi să fie şi la noi mai multă *„umbră de farmec"* şi o mai lămurită *„mireasmă de feminitate"*.

Cel ce se va fi îndoind despre aceasta n'are decât să citească oarecare discursuri rostite în Cameră şi unele dintre articolele publicate prin coloanele ziarelor de azi, a bunăoară cel publicat în fruntea „Adevărului" de la 12 Martie a. c., unde ni se zice între altele:

„Nu vedem decât grija stomachului. In toate administraţiile se fură. Zilnic sunt descoperiţi înalţi funcţionari, cari au prevericat milioane. Măriţi deodată cu talia nouă a ţării, micii borfaşi au pierit spre a lăsata locul marilor deturnători... Dezorientarea morală e de speriat. S'a pierdut aproape noţiunea lucrului moral şi a celui imoral... Un mercantilism respingător, care a luat masca luptei legitime pentru traiu, a gonit din societatea românească idealul".

Aşa n'a scris nici Caragiali, nici Eminescu pentru că atunci, când scriau dânşii, lucrările n'ajunseseră încă, precum se vede, atât de departe.

Iar altăceva e întrebarea, dacă cei însoţiţi spre a vindeca rănile „răscolite" au ori nu au să reuşească. Eminescu nădăjduia că da, iar Caragiali zicea: *„Suntem cum am fost şi teamă mi-e ca nu cumva tot aşa să şi rămânem"*.

Ziua de mâne ne va dumiri, care dintre amândoi vedea mai bine lucrurile.

Deocamdată par'că mai mult Caragiali decât Eminescu.

Ioan Slavici

Sigilii

George Enescu

Ar putea să dispară şi vioara şi pianul şi harpa, ar putea să dispară pentru urechea sa şi sunetul — cum a dispărut pentru Beethoven — şi încă George Enescu ar rămâne un mare muzician, căci urechea e şi ea numai un instrument de transmisiune. George Enescu nu are nevoie însă ca muzica să'i fie transmisă. El o are în suflet de unde o revarsă fie pe strunele vioarei, fie în clapele clavirului, fie în notele manuscrisului.

Solist, Enescu e în acelaş timp şi omul-orchestră. Intimii lui povestesc cu uimire cum, rezumând, la pian o partiţie, imită, şuieră diferitele instrumente redând întreaga polifonie.

Enescu mai rezumă orchestra în vârful baghetei sale de dirijor, precum, lăsând arcuşul, vişează pe clapele pianului. Ascultând nu ai impresia că auzi o interpretare. Ai senzaţia că asişti la o improvizare, atât de mult are interpretarea sa pulsul creaţiunei.

Ca memorie muzicală, Enescu prezintă o enigmă: nu există muzician care să reţie, să execute şi să dirijeze pe din afară un repertoriu de întinderea fabuloasă a aceluia al lui Enescu.

Cunoscut pretutindeni în străinătate, destul de cunoscut şi în ţară, unde însă muzica lui Enescu e confundată de unii cu muzica... dela Enescu!

Yorik

„Subiectul"

— SCHIŢĂ —

de SEPTIMIU POPA

Nu-i scriitor, oricât de mediocru, care să nu-şi aibă un anumit cerc de admiratori. Aşa apoi, mi-l am şi eu pe-al meu: înainte de toate, fireşte, rudeniile mai apropiate, apoi toate categoriile de prieteni şi în sfârşit — mai câte-o femeie... Nu tăgăduesc, îmi cad bine elogiile lor, văd cel puţin că m'a citit şi pe mine cineva. Rar, rar de tot îmi dau seama, că admiratorii mei nu m'ar fi citit, dacă nu le-aşi fi rudă, ori prieten, ori... Cred că toţi „scriitorii" de categoria mea sunt la fel.

Când însă laudele lor sunt prea exagerate, m'apucă o plictiseală teribilă. Atunci fac ce fac şi scap de ei. Numai de *Mache* nu puteam să mă mântui cu una cu două, măcar că el era cel mai plictisitor. Mai de mult îl chema Mihai, dar de când cu România mare s'a făcut şi el Mache. I-am făcut cunoştinţa într'un restaurant, a venit de-adreptul la masa mea şi mi s'a prezentat. Mi-a spus că a dorit să mă cunoască, pentru că îi plac nespus de mult foiletoanele mele din „Trompeta Democraţiei". Şi s'a apucat să 'mi laude tocmai acele foiletoane, cari erau mai puţin răuşite. M'a făcut să roşesc şi ca să schimb vorba, i-am îmbiat prietenia mea. A primit fireşte, cu multă bucurie, mi-a declarat că aceasta e cea mai fericită clipă din viaţa lui şi cu un cuvânt, atâta a exagerat importanţa acestei prietenii, cât m'a făcut să roşesc din nou. Când s'a apucat să-mi povestească vitejiile lui dela Mărăşeşti, am răsuflat uşurat.

De-aici încolo îl întâlneam mereu, mai ales în cafenele. După apariţia câte-unui nou foileton, venea să-mi strângă mâna cu putere şi să m'asigure, că foiletonul meu a fost un „eveniment literar". Atunci îi acopeream gura cu palmele.

— Mache, — îi ziceam — bagă de seamă... te mai aude cineva şi... nu vreau să creadă lumea că eu primesc laude cari nu le merit...

El bătea masa cu degetele.

— Ce copil eşti frate! — îmi replica cu pathos — eu spun numai adevărul şi... de ce să nu cunoască adevărul lumea întreagă?

M'am dedat cu el în sfârşit. Atâta numai, că acest prieten mă costa şi bani. Consuma şi el câte-un şvarţ şi la plată... îmi dădea totdeauna mie întâietatea.

Intr'o seară era îngândurat şi nu vorbea nimic. Muţenia lui mi-a prins bine. Intr'un colţ al cafenelei şedea un om pleşuv şi cu nasul roşu, un tip de tot interesant, pe care plănuisem să-l fac eroul unei povestiri.... şi aşa dar puteam să-l contemplez în deplină libertate şi să-i urmăresc mişcările... Aşa ca într'o doară, i-am zis şi prietenului:

— Ce-i cu tine, Mache? Par'că nu ţi-s toate oile acasă...

Mache a tresărit, părea că se trezeşte dintr'o dulce reverie. Işi puse un deget pe frunte.

— Mă gândesc frate, — îmi răspunse oftând din baierile inimii... la un subiect de „novelă".

— Doar nu vrei să scrii vre-o nuvelă?

— Eu? Doamne fereşte! Dar tu...

— Şi care-i acel subiect?

— E Lizetta, frate! — murmură cu jumătate glas şi însoţindu-şi cuvintele cu încă trei oftaturi.

— Lizetta!... am bombănit şi eu... Ei, spune-mi repede: doamnă? domnişoară? artistă? cocotă?

— Lizetta frate, — îmi replică Mache cu glas tremurător... e un înger!

Am zâmbit, zâmbetul acela, care mi se furişează pe buze de câte ori cineva numeşte pe femee „înger". Ştiţi, sunt om căsătorit.

Mache mi l'a răstălmăcit.

— Zâmbeşti? Nu, frate, asta nu-i o istorie de şablon. Lizetta a aprins în inima mea focul sfânt, care nu se va mai stinge niciodată!

Işi sorbi şvarţul dintr'o sorbitură şi s'apucă să mi-o descrie: ochi negri, păr bălai, etcetera şi în sfârşit:

— Un chip de-apururi adorat
Cum nu mai au perechi
Acele zâne ce străbat
Din vremurile vechi...

Aceste le recita fredonând, iar eu îl ascultam strângându-mi buzele cu dinţii, ca să nu zâmbesc iar.

Continuând, devenea din ce în ce mai sentimental. Incepu să facă analiza poeziei „Pe lângă plopii fără soţ" şi vorbea cu atâta patimă, încât am început să-l ascult cu încordare şi nu-mi mai era plictisitor.

— Acum înţeleg eu pe Eminescu, acum, numai acum!

Şi... mai ceru încă două şvarţuri.

— Mache, — i-am zis — a fost destul cu descrierea. Imi închipuesc acum pe Lizetta, par'că o văd înainte-mi: „un chip de-apururi adorat", cum zici tu. Dar... spune-mi: cum a fost treaba?

Acum scoase al cincilea oftat.

— La balul pompierilor, frate! Acolo a fost începutul fericirii mele.

— Un început romantic, desigur...

— Da, mai mult decât romantic. Ştii cum i-am făcut cunoştinţa?

— ??

— Cu ajutorul „bătăturilor". Ceva ne mai pomenit. Cred că în toată literatura mondială nu se mai pomeneşte de aşa ceva.

— Aşa dar — i-am replicat — va fi o nuvelă ne mai pomenită?

— Da. Jucam cu soţia subprefectului... ea nu danseză cu oricine, precum ştii.

(Aici am fost silit să tuşesc, pentru-că „precum ştiam eu", soţia subprefectului nu danseză nici cu Mache).

— ...„şi cum sburam legănaţi de acordurile valsului, deodată aud înapoia mea un drăgălaş şi ascuţit „vai!" — Era Lizetta, juca şi ea cu un amploiat dela direcţia financiară şi eu o călcasem pe „bătături".

Cum le spunea Mache astea, îşi mişca picioarele sub masă, iar eu mi-am tras repede pe ale mele. Am şi eu „bătături" şi — mi le cam feresc.

— Continuarea cred că o ştii. voi scriitorii aveţi fantazie...

— Aşa-i. Te-ai prezentat la moment şi i-ai cerut scuzele...

— Tocmai...

— Apoi ai luat-o la joc... şi ai dansat noaptea întreagă aproape numai cu ea.

— Tocmai...

— Aţi povestit multe... i-ai descris luptele dela Mărăşeşti şi rolul ce l'ai avut tu pe-acolo...

— Dar asta de unde-o ştii?..

— Fantazia, prietene, fantazia! Apoi... amor până dincolo de...

— Da, amor sfânt, dumnezeiesc şi vecinic...

— Acum spune Mache tu, sfârşitul.

— Sfârşitul! Peste patru săptămâni, prietene, în biserică... Va fi a mea... da,... cea mai frumoasă femee din univers va fi a mea... Dar ce-am zis? Sfârşit? Nu, prietene, acesta-i numai începutul vieţii mele, eu numai de-atunci încolo voiu trăi.. O, mult mă mir, cum am putut eu să trăesc douăzeci şi opt de ani fără să gândesc că este fericire şi în lumea asta, că este raiu... şi îngerul lui e... Lizeta. Un înger, prietene, un înger..."

Mi-a mai descris împrejurările familiare ale Lizettei, pe părinţii ei şi că... are avere frumoasă... colo cătră... o sută de mii de lei.. Dar asta o spune aşa numai la întâmplare pentru că el n'a fost nici-odată materialist.

— Iată răsplata idealismului tău,— i-am zis—n'ai umblat nici-odată după avere şi acum—îţi dă Dumnezeu o sută de mii...

— Da, idealismul! Ce bine-ar fi, dacă ar fi mai mult idealism în România mare. Dar să nu uit vorba: faci novela?

— O să vedem, Mache...

— Te rog cu insistenţă.. Va fi un cap d'operă, te-asigur... vei descrie cel mai profund amor ce-a fost vre-odată în lumea asta.. Te rog, să apară înainte de nuntă.. S'o citească şi Lizetta... In „Trompeta Democraţiei" — ...-i?

— Nu, asta în „Aurora României mari".

— O, să ştii, cât îţi voiu fi de recunoscător... viaţa mea întreagă!—mai adaose Mache ridicându-se —şi deastădată... a plătit el întreagă consumaţia.

* * *

Două săptămâni de-arândul n'am mai scăpat de el. Ori-unde mă întâlnia, îmi strângea mâna, se pleca la urechea mea şi îmi punea mereu aceeaş întrebare discretă:

— E gata?

Iar eu îi dam acelaş răspuns:

— Incurcând, încurcând, Mache!

Pe la mijlocul săptămânii a treia l'am întâlnit, era plouat peste măsură şi ca să-l mângâiu, i-am spus:

— E gata! Am trimis'o încă eri la redacţie...

Am spus un neadevăr, dar trebuia să scap cumva de el. Şi-apoi—gândiam—voiu scrie eu ceva peste noapte şi n'o să rămân de minciună.

Mache mă privi speriat.

— Pentru numele tatălui!—strigă dintr'odată.—Te rog să o revoci, nu cumva să se tipărească...

Am ridicat din umeri.

— Păcat! Ar fi fost o nuvelă „splendidă!"

— Cum? Splendidă, ai zis? Cu un astfel de subiect?

Devenisem acum nervos.

— Prietene, — i-am zis punându-i mânile pe umeri,—te rog, explică-te. Ce-i cu Lizetta?

— Nu merită mizerabila aia să fie subiect de novelă!

— Ei bine, ziceai doar că e înger?

— O, lasă-mă! M'aş fi nenorocit...

— Dar ochii ei? Guriţa ei zâmbitoare? Farmecele ei?

— Aş! Am fost orb, iubitul meu prieten!

— Dar suta de mii..

— Suta de mii? Ha, ha, ha! E o golană... ar fi aşteptat s'o ţin eu din modestul meu salar... Nu crezi, prietene, că o astfel de novelă te-ar fi compromitat pe toată viaţa?..

Acum l'am măsurat din cap până în tălpi.

— Prietene,—i-am zis— îţi înţeleg durerea. Ai trâmbiţat în lumea largă, că în curând o să apară o nuvelă, al cărei subiect va fi amorul tău şi ai indicat şi locul unde o să apară. Acum după ce s'a stricat treaba cu Lizetta din cine ştie ce cauze.., te gândeşti cu groază la apariţia nuvelei.. Ei bine, vreau să-ţi dau o dovadă despre sinceritatea prieteniei mele şi îţi împlinesc voia ca să nu devii ridicol, măcar că... aş putea să fac şi contrarul: doar v'am pus nume false şi ţie şi fostului tău îngeraş... Dar acum nu se mai poate decât prin o telegramă „urgentă", iar asta face douăzeci de lei..

Mache începu să schimbe la feţe. Dar după câteva clipe de gândire, scoase banii.. Apoi se depărtă aruncându-mi o privire nu prea prietenească.

* * *

Din o sută şi una de cauze eu nu prea fac acte de filantropie. Acum două luni însă aţi putut citi prin ziare, că am dăruit şi eu douăzeci de lei pe seama orfanilor de războiu şi v'aţi mirat desigur. Au fost banii lui Mache. „Şvarţurile" multe ce le-am plătit pentru el, atâta câştig mi-au adus: un pic de renume de filantrop.

Acum mă ocoleşte. Am auzit dela alţii, că dacă în vre-o societate vorbeşte cineva despre foiletoanele mele, el ridică din umeri şi face un gest batjocoritor:

— Ah! Ce mai vorbiţi de fleacurile „ăluia"? O adevărată — pradă de hârtie!

Septimiu Popa

ACORDURI LIRICE

Pribegesc pe drumul străbătut cu tine,
Pribegesc pe urma paşilor de ieri,
O melancolie vagă, de ruine,
Imi aşterne'n suflet mistice poveri...

Pribegesc pe drumul celor dintâi glume,
Celor dintâi şoapte spuse 'nfiorat;
Am ajuns la locul când ţi-am spus pe nume, —
Răsărise luna 'n cerul luminat

Şi vorbia o vrajă tainică de stele,
Picurând în suflet lacrimi de rubin...
Iţi aduci aminte stolurile-acele
Ce sburau dorite de un cer senin!...

Iţi aduci aminte stolurile albe,
Prin nemărginirea nopţii de opal:
Sufletele noastre rătăceau în salbe
Către înflorirea blondă-a altui mal...

. . . .

Azi, târzii regrete, vin pe căi străine
Şi-mi învie 'n suflet veacuri de dureri,
Pribegind pe drumul străbătut cu tine,
Pribegind pe urma paşilor de ieri...

Mircea Gheorghiu

Sonetele Vieţii

Plâns de Ateu

I

Părinte, am crezut cândva, odată,
Dar când, nici eu nu-mi mai aduc aminte,
Pe-atuncea ruga mea era fierbinte
Şi toată mintea mea mi-era curată,

Era 'ntr'un sat, dar unde nu ţin minte,
Un popă alb, cu haină argintată,
Citea 'ntr'o carte-o slovă încurcată
Şi-i ascultam ciudatele-i cuvinte.

Ingenuncheam la rând cu toţi copiii
Şi-mi netezea pe frunte părul, mama,
Când ascultam sfinţenia leturghii

Şi când plângea în turle sus arama,
Pe 'ntinsul fără margini al câmpii
Plângea şi ea, udând în colţ năframa...

II

Apoi m'am dus departe 'ntr'o cetate
Ce strălucea cu turlele în zare
Şi 'n razele ce se trângeau în soare
Păreau că sunt în aur îmbrăcate.

Şi minunat de larga ei splendoare
M'a prins cetatea 'n mreje fermecate
Şi ani şi luni s'au scurs nenumărate
Când mă pierdui în larga ei vâltoare.

Iar popa cel bătrân, ca o vedenie
S'a şters cu 'nvăţătura-i minunată
Din serile târzii şi reci de denie

Şi faţa lui de zâmbet luminată
In curtea bisericuţii, — cu smerenie —
De mult o sta sub crucea aplecată.

III

Părinte, simt cereasca ta mânie
Ce-mi biciue conştiinţa, fără vină,
Zadarnic plâng în lumea mea streină
Şi 'nchis e drumul spre copilărie.

Iar îndoiala o simt tot mai haină:
Aşi vrea să cred, dar truda mi-e târzie
Şi 'n drumul ştiinţei, care va să vie,
Eu nu pot stânge torţa de lumină...

De poţi, mă fură lumii ce mă minte,
Asupra mea puterea ţi-o coboară
Şi fă din mine tot ce-a fost 'nainte.

O, ia-mi din suflet ştiinţa ce omoară
Şi 'ntors din nou în casa ta Părinte,
Să cred precum crezui odinioară.

Const. Argeşan

Ţăranul

De când fusese evacuat din pricina războiului, bietul moş Mirică nu-şi mai găsea loc pe străzile cu case înalte ale Bacăului. Sărmanul nu-şi mai găsea locul şi i se părea că totul cădea pe dânsul, făcându-i să-şi ducă povara mai greu. Se gândea la ţarina lui din comuna Vizante semănată cu păpuşoi, lăsată în mâinele duşmanilor. Vedea păpuşoiul, cum era acum tocmai bun de cules şi bun de măcinat. Ce mămăligă de păpuşoi nou ar fi făcut el? Ii lăsa gura apă, mai ales că biata raţie de pâine pe care i-o dădea cârmuirea, trebuia pentru ca s'o capete, să stea ore întregi a uşa brutăriei, îngheţând de frig.

Intr'o dimineaţă, nu mai putu sta locului de dorul pământului; luă un sac în spinare şi o porni. Linia frontului nu era departe. Se va duce să vadă ce-i face păpuşoiul şi să ia şi el câţiva tiuleţi, că doar era muncit de el. Nu se temea de Nemţi, căci îşi zicea el, şi ei sunt oameni şi ce-o să-i facă lui om bătrân, care nu vine pe locul lui decât cu gândul de a-l vedea.

Ajunse la barieră, şi dădu de un post de soldaţi, care neavând multă treabă jucau ţintar pe o bancă. La vederea lor moş Mirică o cam sfecli. Dacă cumva nu'l va lăsa să iasă din oraş! Incepu a se teme, ochind cam pe unde ar putea trece fără să fie văzut. Tot făcându-şi socoteală, înaptă şi profitând de un moment de neobservare se strecură şi trecu bariera. Işi făcu cruce şi mulţumi lui Dumnezeu că i-a ajutat, o porni înainte.

A mers aşa o noapte întreagă şi către dimineaţă când mai era puţin să-şi vadă ţarina, auzi deodată un: Stăi!

Strigătul santinelei împietri pe moş Mirică.

Ofiţerul care comanda postul veni la el. „Cine eşti?.... Unde te duci?"...

Moş Mirică se ploconi umilit, scoase căciula de pe cap şi începând a o învârti spuse: „Mă duc să-mi văd ţarina", căutând cu ochii un loc pe unde ar putea fugi.

— Unde îţi este ţarina?

— Iacă, icia peste deal, de ne-om urca pe deal se vede. Se vede şi păpuşoiul pe care l'am semănat şi care trebue să fie tocmai de cules.

— Eşti într'o ureche, moşule, nu poţi trece peste liniile noastre; din colo sunt Nemţii.

Moş Mirică se uita la soldaţii cari îl înconjurau şi cari nu-i făcuse nici un rău, adică de ce Nemţii să-i facă vreunul. Se mai gândi el şi răspunse: Nemţii nu sunt şi ei soldaţi?

Ofiţerul luă răspunsul moşului, ca un naiv omagiu adus profesiunei armelor şi zâmbi:

— Moşule, nu te încrede, poate nu sunt aşa de buni pe cât îi socoţi. De altmintrelea sunt ordine care opresc de a se trece liniile de luptă. Mai bine întoarce-te acasă.

—Dar ţarina şi păpuşoiul meu.

Ofiţerul fără multă vorbă mai adaose: „haide, moşule, stânga împrejur şi să nu te mai prind pe aci că nu e bine".

Moş Mirică plecă. Gândul lui însă îl frământa cum ar putea înşela santinela, ca să poată trece fără să fie văzut şi să ajungă la ţarina lui, pe care acum o simţea, o vedea şi îi aprindea şi mai mult dorul. Luă alt drum şi, când se credea scăpat, dintr'o scorbură de pom, o voce îl opri. Era o altă santinelă ascunsă în scorbura unui pom. Incepu iar interogatorul şi Moş Mirică spuse iar acelaş lucru, dar când fu dus la ofiţerul care supărat îl luă la goană cu vorbe aspre, moş Mirică nu mai vorbi nici un cuvânt.

Moş Mirică, abătut, se porni contra soldaţilor, neînţelegând de ce nu l'o fi lăsând să-şi vadă ţarina. Vorbindu-şi singur îşi făcea planuri cum ar putea ajunge acolo, să mai pue odată piciorul pe pământul lui.

Noaptea se apropia întunecată şi plină de ceaţă.

Când socoti că nu va mai putea fi văzut, se puse pe brânci, luă drumul de mijloc, între cele două santinele care îl opriseră, se târî ca un şarpe, până ajunse pe deal şi apoi încet, încet coborî.

Iată-l în ţarina lui, moş Mirică se aşeză locului şi, uitându-se fără a putea vedea decât umbrele mari ale cocenilor, îl podidi plânsul, luă în braţe câţi-va ştiuleţi de păpuşoi, le şopti cuvinte bune şi adormi.

Il apucase răsăritul, când se deşteptă. Fără nici o teamă, se sculă în picioare şi începu a se plimba pe răzoare printre păpuşoii mai înalţi ca el. Merse aşa până eşi la capul ţarinei unde îşi văzuse căsuţa, aproape doborâtă de ghiulele şi o furie nebună îl coprinse. Incepu să ţipe la santinela germană care tocmai îl văzuse şi începu să-i spună toate cuvintele rele: că i-au stricat bunătate de casă, munca lui de ani de zile lăsându-l acum la bătrâneţe fără adăpost.. Ameninţa santinela cu pumnul lui vânjos.

Santinela puse puşca la ochi.

Moş Mirică văzându-l îi strigă: „Ticălosule, omoară-mă şi pe mine acuma. Trage, trage".

O detunătură. Moş Mirică pune mâna la piept şi o retrage plină de sânge, apoi căzând jos la pământ, scormoneşte cu mâinele pământul şi umplându-şi pumnii, privind cu ochii morţei, strecura pământul dintr'o mână într'alta, îl mângâia, îl apropia de nas, îl mirosea...!

Şi Moş Mirică îşi dădu sufletul în dimineaţa aceea, mulţumit că va fi îngropat în pământul pe care îl dorise şi pentru care murea!

Radu Voinea

Spre clasicism

Zilele trecute, o ghicitoreasă — crezând că poate afla în fundul ceştii de cafea nu numai data măritişului unei fete bătrâne, ci şi capricioasa evoluţiune a curentelor literare — proorocia o apropiată întoarcere la clasicism.

Cam în acelaş timp, André Gide, răspunzând anchetei întreprinsă de *Renaissance*, schiţa acelaşi afirmaţiune, între două admirabile definiţiuni.

Gide spunea: „adevăratul clasicism nu este rezultatul unei constrângeri exterioare; aceasta e artificială şi produce numai opere academice..." „Consider clasicismul ca un armonios mănunchi de virtuţi, dintre cari cea dintâi e modestia". Pe când „romantismul e totdeauna întovărăşit de orgoliu", — „perfecţiunea clasică nu presupune o suprimare a individului (aproape c'aş zice dimpotrivă), ci supunerea individului, subordinarea sa şi aceea a cuvântului în frază, a frazei în pagină, a paginei în operă. Este învederarea unei ierarhii".

Şi, după această magistrală schiţare a clasicismului, care va să vie, Gide lămureşte procesul creaţiunii unei opere clasice: „Trebue să ţinem seamă că lupta între clasicism şi romantism se dă aidoma în lăuntrul fiecărui spirit. Din această luptă chiar trebue să nască opera; opera de artă clasică aduce triumful ordinei şi al măsurii asupra romantismului interior. Opera este cu atât mai frumoasă, cu cât lucrul supus era la început mai răzvrătit. Dacă materia era supusă dinainte, opera este rece şi fără interes".

Gândul limpede al lui Gide conturează fericit problema.

* * *

Dacă cercetătorul literar ar privi — peste o sută de ani — având acea perspectivă, pe care o dă vremea, — epoca noastră, ar statornici o singură trăsătură dominantă în domeniul literaturii: *romantismul*, care—luând caracterul social — devine umanitarism uneori sau, fără acest caracter, îmbracă haina poeziei nouă.

Dincolo de naturalismul romanelor lui Barbusse, ca şi în fondul operei lui Zola, vom găsi acelaşi romantism deghizat. Ba chiar în tentativele de teoretizare ale organizatorului lui „Clarté", (de pildă în „La lueur dans l'âbime") vom găsi acelaşi romantism năvalnic, etalarea aceluiaş eu debordant, *referit la mulţime*, — după cum în cele mai multe poeme, din câte se scriu cotidian, vom găsi etalarea eului propriu. Intre epoca aceasta, în care individul se suprapreţueşte în momentul creaţiunii artistice, nesocotind restul universului, — şi epoca dela 1850 de romantism exagerat şi decadent — există foarte multe asemănări.

Artistul reduce azi, ca şi atunci, omenirea întreagă la sine însuşi. Şi chiar când încearcă să vadă massa, involuntar îi atribue propriul său suflet.

Iar ca formă, retorica — ieftină sau meşteşugită — predomină în vers ca şi în proză, fiindcă abia câţiva păstrează acea „măsură",— din care cu drept cuvânt Gide face o caracteristică a clasicismului.

Arta a ajuns la un punct mort. Mai poate stărui câţiva ani în acest stadiu, dar nu mai poate varia, în aceiaşi direcţie. Şi o repede ochire asupra istoriei artei, îţi va impune concluzia că un nou curent trebue să se ivească, după cum—când o religie se prăbuşeşte — alta trebue să-i ia locul. Pentru aceasta nu e nevoe să ghiceşti în ceaşca de cafea...

Şi fiindcă în epoci de acestea, se simte nevoia acelei „ierarhii", acelui „triumf al ordinei şi al măsurii asupra romantismului interior", — curentul care va reînvia va fi clasicismul, singurul în măsură să dea „hierarhia" şi „ordinea".

Când poeţii pleiadei închinau steagul, se ivi neoclasicismul francez; când romantismul degenera, apăru parnasianismul, care este o reîntoarcere la clasicism. Azi, aceiaşi revenire se vesteşte.

Dar revenirea aceasta nu este numai o necesitate estetică, ci şi una socială. Curentele literare — cele mai puternice, fireşte — corespund totdeauna unei cerinţi a massei.

Inainte de război, intelectualizarea artei — esenţa clasicismului — era cerută de un restrâns număr de cititori rafinaţi, cari preferau — lamentării exagerate şi strigătului nestăpânit — sentimentul reţinut până la înăbuşire.

Astăzi, când şi insul comun „a suferit în tăcere" dureri mult mai mari, pentru el, decât închipuitele dureri ale poetului, — e firesc să-i pară fără noimă o carte, în care un om îşi cheamă desnădăjduit şi umflat o iubită necredincioasă sau o nuvelă, în care o amantă înşelată îşi plimbă jalea nefiresc mărită, în cuprinsul buduarului parfumat. Sentimentul „*modestiei*" în etalarea sufletului, cum zice Gide (aş crede mai nimerit spiritul de „*discreţie*") — este azi tot aşa de cunoscut insului mediu ca şi rafinatului cetitor de ieri.

De aceea massa, ieşită din război complect prefăcută, cere o artă dacă nu cu totul impersonală, în orice caz mai *obiectivă*, mai *intelectualizată*.

E firesc, deci, ca — mai curând sau mai târziu — să fim de faţă la o reînviere a clasicismului. Şi vom privi buimăceala rătăciţilor tineri de azi, cari cred că — distrugând orice „măsură" în formă şi negând orice discreţie în fond, au realizat maximum de artă.

Andrei Branişte

„Intermezzo" de Max Klinger

Discuții în jurul literaturei

Proprietatea intelectuală

(cu prilejul unor noui lucrări ale d-lui C. HAMANGIU)

Proprietatea literară și artistică în legislația românească

Există o proprietate intelectuală? Iată problema juridică pe care o pune în lucrarea sa d-l C. Hamangiu. Preocuparea acestei chestiuni l'a mai determinat pe autor la o serie de cercetări doctrinare similare și de data aceasta revine, pentru a discuta în esență, ce fel de drept constituie proprietatea literară.

Este ea isvorâtă din principiile dreptului natural, sau este doar o creațiune a legiuitorului făuritor al dreptului civil?

Aceasta întrebare a dat loc la una din cele mai mari controverse ale literaturei juridice. Căci susținerile contradictorii au atâta aparentă de logică, în cât mai sunt somități de jurist-consulți care mai stăruie în a atribui acestei proprietăți un caracter-sui generis, — concepțiuni cari însă rămân niște artificii de raționament.

Astăzi pare a fi rezolvită această chestiune, și atât doctrina cât și jurisprudenta recunosc în chip unanim, caracterul real al proprietăței din dreptul civil.

Un roman, un volum de versuri, ne fiind decât creațiunea inspirației scriitorului, a poetului, el va avea asupra produsului minții și a imaginațiunei un drept tot așa de sfânt ca și dreptul pe care individul îl are asupra casei și asupra pământului său. Dar chiar adversarii îndârjiți ai acestei teorii recunosc o asemenea proprietate absolută doar când opera se păstrează în manuscris, pe care însuși Renuard o denumește: „la conversation de l'auteur avec lui même, le sanctuaire de sa conscience". Discuțiunea se naște însă numai dela publicarea manuscrisului. Și aci d-l Hamangiu combate hotărâtor această argumentare.

Susțin adversarii că ideea, gândirea e inapropriabilă, nesusceptibilă de proprietatea exclusivă.

Dar adversarii uită să facă distincțiunea între idee și formă. Ideea unei opere literare nu e personală; ea există pretutindeni. Personalitatea unui scriitor o constituie felul de redare, forma în care e cizelată ideea care este și rămâne eternă. Și această formă în care cugetarea este învăluită constituie obiectul inviolabil al dreptului absolut de proprietate.

Susțin adversarii că după publicarea manuscrisului, lucrarea, ajungând în mâinile ori-cui, autorul nu mai este proprietarul unic al cărții. Micșorează acest fapt dreptul exclusiv al autorului? Cititorul cumpărând volumul se folosește de el ca de o lectură. Cartea îl poate instrui. Dar de aci până la exercitarea unui drept asupra acestei lucrări, e o distanță mare. Și cu drept cuvânt d-l Hamangiu spune că cititorul nu poate pretinde nici cea mai mică parte la foloasele materiale ce ar produce opera publicată. „Publicitatea nu poate procura cumpărătorului alt beneficiu decât acela de a se instrui și nu de a se îmbogăți în paguba autorului".

Susțin adversarii că în baza principiilor de drept proprietatea trebuie să cuprindă într'o largă măsură „Jus utendi, fruendi et abutendi" și că acest din urmă drept „abusus" dispare din momentul publicării operei și deci lipsind una din cele trei condițiuni opera nu mai poate fi o proprietate exclusivă. Eroare profundă. Dreptul de a abuza nu dispare. Autorul poate retrage din circulație, poate modifica și poate opri ori-ce nouă publicație a operii. Nu constitue acest drept un „abusus"? de sigur că da. Și mai susțin adversarii că nici nu poate fi vorba de o proprietate exclusivă, între autor și public, existând un fel de coproprietate bazată pe colaborarea omenirii întregi. Renaurd zice: „fără biblie și fără Homer fără Bernardin de Saint Pierre și fără Chateaubriand am fi avut astăzi pe poetul Lamartine"? La care, Jules Simon i-a răspuns: „care este dar predecesorul lui Homer sau al redactorilor bibliei? Să fie oare prin întâmplare, urmând o opiniune modernă, autorii poemei, Ramayana din Indii? Dar atunci acești din urmă unde au putut găsi o lucrare anterioară? Cred că Lamartine se inspira une-ori din Ossian și Ossian din Niebelungen dar la urma urmelor trebuie să admitem că a existat un om care prin singura putere a geniului său a scos din învălmășagul ideilor comune materia unei admirabile poeme". Tot astfel și scriitorii moderni pot produce asemenea poeme. Totuși sunt chiar unii scriitori cari se încred în această colaborare. Voltaire spunea: „Les esprits les plus originaux empruntent les uns des autres. Il en est du livre comme du feu chez son voisin, on l'allume chez soi, on le communique a d'autres et il appartient a tous". Iar Goethe spunea: „Au fond, que nous fassions comme nous voulons, nous sommes tous des êtres collectifs; ce que nous pouvons appeler vraiment notre proprieté, comme c'est peu de chose". Și această părere d-l Hamangiu o combate, arătând că prin aceasta nu se micșorează și nu se poate tăgădui proprietatea formei, a concepțiunei, a stilului, a modului personal al fiecărui scriitor de a primi și a analiza o idee, un sentiment „pentru ce dar a micșora puterea producătoare și genealitatea poeților moderni, făcând din ei niște imitatori ai vechilor scriitori? Urmează de aci că așa zisa colaborare a Societăței nu este decât o ingenioasă ficțiune; ea nu poate justifica limitarea dreptului scriitorilor și deci nu poate lua acestui drept caracterul lui de proprietate".

O ultimă chestiune examinată la lumina justiției și a utilităței sociale este aceea dacă proprietatea literară trebuie să fie perpetuă adică transmisibilă la infinit moștenitorilor. D-l Hamangiu se ridică împotriva temporaneității dreptului de succesiune care la noi este limitat la zece ani și preconizează principiul perpetuității care împacă și justele interese ale autorilor și justele interese ale Societății.

In cealaltă broșură „Proprietatea literară și artistică în legislația românească" autorul care este unul din cei mai distinși comentatori ai legilor, face o analiză și o critică interesantă a legii noastre naționale arătând toate însușirile și vicisitudinile ei și comparând-o cu legislațiunile străine în acest sens, conchide că la noi drepturile autorilor sunt suficient de bine protejate.

Domnul Hamangiu a avut o idee fericită în a reedita aceste două broșuri cari pot constitui un admirabil izvor de cercetări și niște lucrări prețioase și interesante în biblioteca ori-cui.

ALEXANDRU WESTFRIED

Dimineață la țară

Ag.

Bolta e curată.
Șopotesc isvoarele,
Aburesc ogoarele.
Zorile s'arată.

Incunună zarea
Nori ușori în trecere.
Cocoșii la 'ntrecere
Cântă deșteptarea.

Pomii 'n strae dalbe,
Scuturându-și crecile,
Troenesc potecile
Cu petale albe.

Răcorindu-și fața,
Peste gard, suratele,
Iși trimit cu toatele
„Bună dimineața!"

FLORIAN PODARU

In ceartă cu Anton Bacalbașa

In prima pagină a „Adevĕrului literar" dela 20 Decembrie 1893, Tony Bacalbașa anunță sub titlul *Un plagiat enorm*:

„In numărul viitor vom publica *pe două coloane* un plagiat de mare senzație, al cărui autor e d. B. P. Hasdeu, ilustrul nostru academician spiritist. Avem înaintea noastră amândouă textele, și sântem uimiți de acest nou scandal".

Hasdeu așteaptă neliniștit o zi, două, trei. Iși pierde răbdarea și trimite ziarelor o circulară prin care somează *Adevĕrul* să dea *imediat* probele „plagiatului".

Tony răspunde însă liniștit și tacticos în fruntea „Informațiunilor" *Adevĕrului* politic:

„Acel plagiat a fost anunțat în Adevĕrul *literar*; deci n'are d. Hijdău decât să aștepte până Vineri, când apare numărul viitor al *Adevĕrului literar*".

Iar în numărul de Crăciun 1893 al acestei publicațiuni, apar — în sfârșit! — *dovezile*. Hasdeu e pus nu pe două, ci s'ar putea zice pe trei coloane. Ceia pe cari B. P. Hasdeu i-ar fi „devalizat" sânt State Prodănescu și Demetre I. Moralescu, doi maniaci ridicoli. Unul — State Prodănescu — e autorul volumelor „Elementul de philosophie morală împreună cu un Calendaru pe 67 ani dela anulu 1866—1932" și „Progresele terei Românesci". Iar Moralescu (Demetre I) — care se intitula „doctore în Theologie, Salvatorul Cristianismului, Pierzetorul Mohameteismului și a Ovreo-Nihilismului" — a scris o sumedenie de cărticele „de aur", „cărți rose", „cărți galbene": Reforma lumei, programul conform cu supremul ordin ceresc; — Theatrul Românesc nu vox populi, vox Dei; din contra: Vox Dei, vox populi; — Filosofia practică, adevărata instrucțiune școlară, disciplina ostășească sau religiunea ortodoxă aplicată; — Cartea frumoaselor principii: agricultură, industrie și comerciu și

Unire, Prudenție, Perseverenție, Rezistenție

Cristianismul
sau
Paradisul ostașului
prin
Regimul vegetal

Cristianism, Laboare, Abnegațiune, Acțiune

Dedicată
Majestății Sale Impăratului Rossiei Viitorului Impărat al Franției

In „Cristianismul" Moralescu avea următoarele maxime, teorii și apostrofe:

„... precum ovreii (diabolii) se leapădă pe Pâne, așa Ofițerii mă tortorează ca pe un câne. Oh! dar ce zic! zic! orice câne lingușește; ear Eu-i mustrez că Spada le ruginește și străinul ne stăpânește; Dreptul sacru ne răpeste! Nu mai mâncați carne-peste că floricica nu mai crește! și fără suave flori nu găsim Cerești comori și nici Ingeresc amori! Vai moare geniul lui Mitițe; dacă nu-s flori garofițe; Lacrimile se'mi aline; s'avem appe cristaline, dulci-line șerpuitoare cu dumbrăvi încântătoare, cu păserile răpitoare; felomele cântătoare și suavii Canarași, se veselească pe Artiști și pe Ostași! Oh! Astăzi Eu mor de dor. Lacrimele'Mi curg izvor... Că comandanții nu vor; se plece azi la război! că mâni vine cel balșoi și declar Vreme de-apoi!.. Pentru ce s'a votat un miliard? iar ostașii prin tutun îl ard!!"

Din acest autor — care ca principiu politico-etnico-religios îl avea pe următorul:

„Austro-Ungaria, Germania, Anglia să se nimicească,

Și din tot Universul secta cea Ovreească" — și din State Prodănescu, moralist și poet, Anton Bacalbașa susținea că Hasdeu a luat „ca dintr'al lui".

Lumea literară românească s'a cutremurat de un imens hohot de râs. Oamenii au râs și *nu* de Tony Bacalbașa.

* * *

Vreau să arăt — până vom intra în cauzele și în amănuntele certei dintre Hasdeu și Anton Bacalbașa — ce a însemnat acesta din urmă pentru literatura și publicistica țării. *)

I

Despre Tony Bacalbașa se știe că e autorul lui *Moș Teacă* și al lui *Spanachide*, că e un malițios distribuitor de porecle, un incisiv și picant discreditor de oameni, un feștelitor de reputații, un caustic, o aspidă dublată de un șoltic. Au fost și din lucrurile acestea în mult-cuprinzătorul său talent. A știut, ca nimeni altul, să surpe o faimă, să jumulească o gaiță în strai de păun, să reverse epigrame și sudălmi, să zgârie, să dea „peste labă", să fie de-o ireverențiozitate de „copil nădăios". Iar poreclele date de el, au căpătat prestigiul unor simboluri și au pătruns în graiul de toate zilele și în dicționare, ca designațiuni curente ale unor ticuri, vicii, deprinderi.

Lui Lascar Catargi îi spunea: „țârțâcuță răscoaptă"; despre Boileau zicea: „inginerul de rime". Pe Gion îl caracteriza: „e tot așa de bine cu d. Hasdeu ca și cu d. Maiorescu; dacă nu e spiritist, va fi; dacă nu e junimist, aveți puțină răbdare". Pe doi dintre colaboratorii lui Hasdeu, îi zugrăvea scurt și implacabil: „Ionescu & Vasilescu în literatura română se cheamă Țînc și Niger. Altfel, băeți buni. Singurul lor dușman e literatura pe care au hotărât s'o distrugă: sunt un fel de Zacherlin al tiparului". Iar despre opera lui Th. D. Speranțiă — mult desmierdat de B. P. Hasdeu și declarat de acesta ca neîntrecut în anecdota populară versificată — Tony susținea: „Poveștile în sine sânt uneori spirituale, — lucru pentru care nu-i vinovat *culegătorul*; versificația de regu'ă greoaie — lucru pentru care nu-i vinovat *poporul*". Patriei îi adresa următoarea apostrofă jalnică: „Țară de spanac și de reptile". Parlamentul era pentru dânsul: „O arendă pe un termen". Doamnei Smara îi striga: „Femee îndărătnică, e în stare să scrie și pe ouăle de Paști".

Dar dacă Anton Bacalbașa a avut *această* însușire (de mordacitate și depreciere), ea era numai unul din nenumăratele mijloace pe cari le poseda vastul său talent.

* * *

PUȚINA BIBLIOGRAFIE. — Pseudonimele lui Anton Bacalbașa: *Toni, Inot, T. O. N., Quidam, Klaps, Rigolo, Kinderfus, Wunderkind, Antonio de las Bacalbasas, Antonălu ală Pĕcurarălui, Anton Ciobănescu, Un răcan.*

Publicațiile la cari a scris: „Literatorul", „Drepturile Omului", „Emanciparea" (1883), „Contemporanul", „Munca", „Democrația socială" (din Ploești), „Literatură și Știință" a lui Gherea, „Adevĕrul", „Moftul Român" (seria I), „Lumea Nouă", revista „Moș Teacă", „Dreptatea" lui Fleva; „Calendarul Muncitorului" din Galați (1892), „Almanachul socialist" din 1894.

Volume și broșuri: „Moș Teacă"; „Rezervistul", monolog; „Din viața militară", nuvele și schițe; „Bătaia în armată", cuvântare rostită la o întrunire publică; „Artă pentru artă" conferință pronunțată la Ateneu; „Pardon", revistă, în colaborare cu Constantin și Ioan Bacalbașa.

* * *

LIRICUL QUIDAM. — Anton Bacalbașa a fost un *poet* în deplina accepțiune a cuvântului. Un poet liric, mai întâi. E drept că traiul său agitat și, la începutul carierei sale, plin de lipsuri, i-a adus boala care avea să-l răpue și care i-a zmuls, și ea, strofe elegiace de toată frumusețea:

La Rosmersholm, în totdeauna
E frig, e ceață.
E soare trist, iar noaptea luna
E sloi de ghiață.

In orice suflet este-o dramă
Născută-anume.
S'un glas fatal pe toți îi chiamă
In altă lume.

Afară-i trist, e frig și ninge
Și-s obosit...
Spre Rosmersholm cine mă'mpinge
Necontenit?

Un poet satiric, apoi. Al său *Moș Teacă* apostrofează și se destăinue nu numai în proză, ci și în versuri cari sânt ale unui prodigios meșteșugar:

Vai, iubirea-mi fuse-o armă
ruginită, fără ghint
Și de-aceea deviat-a
pe un drum de labirint!
Și acum în garnizoana
disperării prizoner
Aștept zorile să bată
goarna Domnului din cer,
Ca să-i pot preda vieața,
descusute foi de zile,
Degradate, fără număr,
cu-ale dorului ștampile.

DOI MARI ANONIMI. — Parodiile din prima serie a „Moftului Român" (1893—1894) nu sânt toate ale lui. Ele sânt făcute parte de Tony, parte de Caragiale. Dar cum nu se poate detașa ce se cuvine unuia și celuilalt, parodiile din acea revistă pot fi citate spre cinstea amândurora, printre operele cele mai izbutite ale fiecăruia din ei. Ele conțin nostime observații filologice, ghitare maure, „stanțe simbolisto-auditive-diatonice-poligame". Intr'însele câte un *bey* — ori cam așa ceva — se repede cu arma:

Sol și re sol
Și i-o'mplânta în sânul gol
Cântând „Ha! ha!"
Fa la do fa
Mi-am răzbunat pe Mustafă

Găsești într'însele sumedenii de exclamații de felul acesteia:

„Fugi! Sufletul ți-e negru și matele pestrițe!"

Cei doi anonimi, diriguitori ai *Moftului*, se delectează, aș zice că se rostogolesc voluptuos într'o somptuozitate de rime:

De ce mă tragi de păr, tată?
Când mama vai! e depărtată!

Poemele lui (ori ale *lor*) orientale, nu sânt numai caricaturizante. Ele palpită de viață comică; iar pentru melancolicele evocări îndepărtate, mai le-ai pune printre paginile alese într'o antologie lirică:

Dar vremea care schimbă'n praf
Altădată glorii faine
Și dintr'un munte de pilaf
Iți face mii de taine.

A prefăcut dintr'un spahiu
Vestit odinioară
Un biet sărman de bragagiu
Armat c'o donicioară.

BARBU LĂZĂREANU

*) Voi desvolta și completa unele lucruri atinse de mine aiurea: 1) în prima serie a „Cuvântului liber" (când revista aceasta era dirigeată de d. Const. Graur) și 2) într'o „sărbătoare a umorului" cu prilejul căreia doctorul Ghelerter rostise un cuvânt introductiv.

Literatura maghiară modernă

Viața intelectuală maghiară din ultimul timp, cunoscută la noi sporadic, mai mult prin prisma mentalității feudale à la Apponyi — are un colț care merită cinstea de a fi scos din concertul de grandomanie și intoleranță generală. Este literatura din ultimii ani pe care ar trebui să o cunoaștem nițel nu numai din datoria impusă de noua stare de lucruri ci și dintr'un fel de cavalerism inteletcual.

Ungurii nu ne cunosc de loc. Cele câteva traduceri din Eminescu și Coșbuc — slabe din cale afară, — încercările de a ne compromite a câterva profesori universitari români de tristă amintire — Moldován Gergely dela Cluj, Siegescu dela Budapesta, — n'au putut avea un răsunet în literatură. N'au fost luate în seamă și nici nu meritau să fie.

Pentru unguri am continuat să rămânem același popor exotic, primitiv cum ne-au fixat teoriile faimosului istoric Hunfalvy și scăldat — în cel mai bun caz într'o lumină de operetă — gen atât de iubit de acest popor prin excelentă romanțios.

Ar trebui să citez în întregime strălucitele polemici ale d-lui Oct. Goga*) cu revistele **Nyugat, Huszadik század, ziarul Világ** etc., polemici susținute cu o incomparabilă eleganță și cunoștință de cauză și ar trebui să citez mult din schimbul de scrisori dintre d. Emil Isac și fruntații literaturei maghiare ca să se vadă desăvârșita desorientare a celor mai de seamă oameni de cultură din Ungaria.

A răspunde prin aceaș suverană ignoranță ar însemna să împrumutăm procedeuri ale căror șanse le cunoaștem.

Ceeace în viața intelectuală maghiară — vorbesc bine 'nțeles numai de stările de până la 1918 — te izbește la primul pas este antagonismul între cultura **oficială** și cea **neoficială**. Termenii par ciudați, totuși pentru o înțelegere lămurită trebue să se facă această distincțiune. Instituțiunile culturale consacrate, oficiale: Academia, Societatea literară Kissfaludy, Societatea Petőfi, Universitățile sunt deținătorii tradiției 48-iste. Mirajul epocei 48-iste, epocă de o admirabilă concentrare și expansiune creatoare, epocă în care se întâlnesc **Petőfi** și **Vörösmarty** în liră, **Arany** în epică, **Kemény, Iókai** și **Eötvös** în roman, a creat o tradiție care a copleșit literatura generațiilor viitoare în așa măsură încât au trebuit eforturile etxraordinare ale mișcării ivite odată cu apariția lui Ady pentru a scăpa de balastul epigonismului.

In era „absolutismului austriac" numită Bach (1849-1867) nota dominantă aproape exclusivă este aceea a imitației. Și paralel cu pleiada imitatorilor lui Petőfi în istoria literară și critică (Toldy, Gyulai) se formulează din ce în ce mai lămurit caracterul etnografic al literaturei — Este epoca teatrului poporan-romantic — de un romantism trandafiriu — a baladelor cu subiecte din viața haiducilor a nuvelelor și romanelor din lumea gentry-lor — acei boeri scăpătați, inadaptabilii noilor condiții de viață pe cari mai târziu **Mikszáth** îi va înfățișa cu atâta sarcasm, — a poeziei lirice cu surse pur etnografice.

Evident, literatura aceasta cu romantismul ei întârziat nu mai avea nimic din adâncimea și firescul celeia din epoca anterioară. Nu mai avea contact cu realitatea vieții: poezia pustei maghiare cu romanticii hoți de cai, dispăruse de mult, patriarhalii fișpani de altădată lăpădaseră de mult haina lor de cavaleri medievali pentru a îmbrăca redingota banală și — europeană, totuși — cu toată inactualitatea lor, — în literatură ei au continuat să trăiască din gustul romanțioșilor cari se oglindeau cu nostalgie în figurile lor și mai mult încă din sprijinul oficialității care apăra cu o gelozie — ne vine să credem presimțitoare de prăbușire — caracterul specific de rasă al literaturei.

O șovăitoare încercare de inovare se schițează cu apariția lui **Kiss I., Komjáthy, Reviczky** (anii 75—80). De aici se desprind două cărări: Una mergând pe vechiul făgaș al tradiționalismului și ajungând la epigonismul aproape anacronic a lui Szabolcska și Endrődi, cealaltă ajungând — după multe dibuieli — la expresiunea îndrăzneață și cu totul nouă a curentului **Ady**.

Apariția lui Ady a produs o adevărată revoluție în literatura maghiară.

Cu el se inaugurează o luptă în care se ciocnesc două ideologii. De oparte tradiționalismul căruia s'a căutat să i se dea o motivare, un suport de **turanism**, s'a înființat chiar o Societate turanică — și care s'a cristalizat în tiparele profesorului **Beöthy** — de altă parte modernismul, tendința de a încadra gândirea maghiară în circulația europeană sfărmând barierele trecutului mort.

Pentru noi cari prin afinități de dispoziții ereditare, de temperament și limbă asimilăm cu atâta ușurință — uneori dăunătoare — chiar atunci când ne lipsesc etapele empirice intermediare — și cele mai înaintate forme de viață și gândire — e aproape de ne'nțeles antagonismul dintre aceste două tabere. Căci ecourile luptelor literare aveau pre'ungiri îndepărtate și în viața socială și politică și nu odată crezurile literare au determinat atitudini politice. Astfel literatura nouă, literatura ce se făcea la revista *Njugat* (Occident) era secondată de politica grupului Oscar Jaszi, directorul revistei sociologice *Huszadik szazad*, (Secolul al 20-lea) și ziarul *Vilag* (Lumea), iar literatura tradiționalistă patronată de Academie al cărei organ era cu deosebire *Budapesti Szemle* (Revista Budapestană) avea în sprijinul ei toată oficialitatea inclusiv învățământul pentru care literatura ultimilor 15—20 de ani trebuia să rămâe terra incognito 2).

Ceeace înfuria așa de mult pe adversarii lui Ady — și erau mulți, în frunte cu cel mai intolerant publicist care era *Rakosi Ienö* — era mai ales „cosmopolitismul" lui. Nu i s'a iertat niciodată acestui poet de o sensibilitate profundă că a cântat cu atâta nostalgie dureroasă Parisul. Nu i s'a iertat că toată viața s'a simțit un străin în mijlocul neamului lui, un rătăcit, aruncat prin cine știe ce blestem al soartei pe meleagurile Dunărei.

Deși avuse precursori — în afară de cei citați grupul *Holnap* (Mâine), totuși numai puternica lui personalitate putu să aducă o atmosferă de noutate în literatura saturată de romantismul dulceag al poporanismului. Primul lui volum *Uj versek* (Versuri nouă) aduse dintr'odată accente atât de puternice, atât de tumultuoase, încât provocă numaidecât o luptă înverșunată: inerția tradițională se simți periclitată în însăși existența ei.

Nu voi încerca să fac o analiză a operei lui Ady, ci vreau s'o înfățișez — în câteva linii — în profilul ei social.

Ady aduce o notă de umanitate largă, de solidaritate universală, condamnă bigotismul național și cere altoirea sevei europene în trunchiul turanismului care altfel e menit să piară. „Sau suntem nebuni și vom pieri până la cel din urmă, sau credința noastră se va înfăptui odată și odată".

In literatura maghiară nu s'a formulat până la el tragedia străinătății acestui neam. Absurda așezare a unei rase turanice în mijlocul unei lumi indo-europene, el singur a știut să o adâncească dându-i proporțiile unei viziuni tragice. Neliniștit, însetat el își căuta mereu rădăcinile sufletești peste marginile rasei care va pieri, și de care el totuși e legat fatal și pe vecie. Ceata lui Rakosi i-a dat epitetul de renegat poetului care n'a făcut decât să vadă adânc și limpede catastrofa ce se apropie și care se simțea tot așa de străin între străinii de acasă ca și între cei din străinătate.

Nu pot să știu precis ce credea despre români; din câteva articole ale lui însă transpiră o melancolică viziune a viitorului, un apel de împăciuire, un fel de cerere de iertare blândă, obosită... Hotărât lucru: Ady își dădea seama că face parte dintr'un neam care moare...

Și pentru că a îndrăznit să cânte acest lucru, optimismul național încăpățânat l-a proscris pentru multă vreme.

Și totuși Ady a fost un ungur, un ungur mai ales prin expresiunea unică a poeziei lui. Tragica dedublare a eului, împletirea elementului turanic cu cel apusean îl duce la o limbă revoluționar de nouă și neaoș ungurească în același timp.

Arhaismele vechilor traducători ai bibliei, vigoarea barbară a metaforelor din limba predicatorilor din veacul al 17-lea sunt puse alături de culori, de o finețe morbidă. Imagini de o izbitoare îndrăzneală, luate din planuri atât de diverse și țesute totuși într'un întreg numai prin extraordinara putere de convingere și sugestiune îi stau la dispoziție cu prisosință acestui poet care pe un fond de spleen baudelaire-ian își caută cu o spasmodică înfrigurare — punctul de stabilitate între întunecata plăcere de flagelant și expansiunea de voluptate violentă, între calmul greoi, nemărginit și obsedant al pustei maghiare și agitația sprințenă, veselă cu mii de culori, a vieții pariziene, între iubire în nesfârșita ei varietate și gândul liniștei infinite: Moartea.

Poezia lui Ady e *o fugă* năvalnică având ca leit motiv stăruitor un murmur profund de orgă: gândul morții.

* * *

Dacă viața noastră literară are vreun păcat, apoi îl are pe acela al traducerilor slabe. Din literatura maghiară se cunoaște foarte puțin. Se cunosc în schimb câteva lucruri cari nu sunt nici reprezentative, nici de valoare. Și se găsește în această literatură câte ceva ce ar trebui să fie cunoscut. Mai ales scriitorii grupați în jurul revistei Njugat: Ambrus, Moricz, Babits, Kosztolanyi, — Ady în primul rând. Cartea lui Andreas Latzko *(Oameni în război)* care face și el parte din această grupare e o dovadă. Căci încă odată: intelectualitatea maghiară nu se reduce numai la feudalismul politic și a răspunde ignoranței prin înțelegere nu este o lașitate: e cavalerism.

ION CHINEZU

*) Despre acest volum s'a ocupat „Adevărul literar și artistic" în No. 10. (N. R.)

1) Luceafărul 1913, Românul din Arad Nr. de Crăciun 1912 și Nr. din 5 Apr. 913.

2) La Universitatea din Budapesta nu s'a pomenit să se vorbească o singură dată despre Ady și a trebuit să vie regimul revoluționar ca să se țină un curs asupra lui în 1918—19 de poetul Babits.

PAGINI DE DEMULT

Din „Galeria politică" și „Amintirile literare" ale lui Anton Bacalbașa

Caragiale și Neculae Petrașcu

...Eram într'o seară adunați la Caragiale: d-nii Barbu Delavrancea, Vlăhuță, doctor Urechiă, Artur Stavri și... mai era și d. Petrașcu.

Caragiale, rău ca 'ntotdeauna, uitase că e boerul de gazdă și se apucase să execute sumar pe invitatul său.

In tot timpul mesei a domnit veselia cea mai zgomotoasă. Numai d. Petrașcu, melancolic *et pour cause*, spunea mereu pe glasul cel mai jalnic:

— Bine, Caragiale, tu uiți că ești amfitrionul... De-aia m'ai invitat la tine?

Insă *grecul* nu se lăsa, el tăia în carne vie.

După masă, alt canon. D. Delavrancea a adus vorba despre articolul pe care eternul domn Petrașcu îl publicase în *Constituționalul* cu prilejul sosirii prințesei Maria în țara noastră. Articolul era, cu adevărat, o comèdie întreagă. Era vorba în el de niște suliți vrăjmașe tocite de piepturile noastre, de niște dinasticismuri lirice și nobile și, mai ales, de vestitele... poeme misterioase.

D. Petrașcu își avea articolul în buzunar... din întâmplare.

Il scoase și discuția începu furtunoasă, zeflemistă, canonoasă, nimicitoare. Caragiale și Delavrancea strânseră rău cu ușa pe autorul poemelor. Numai d. Vlahuță, diplomat ca 'ntotdeauna, dedea mai mult fitiluri, fără să atace... taurul de coarne. Și bietul taur guvernamental scosese limba de un cot.

Peste un ceas, articolul era distrus, credeam că autorul va intra în pământ.

Dar Caragiale veghia, el nu se mulțumea cu puțin. Și deodată interpelă pe d. Petrașcu.

— Bine, mă, ce știi să faci? Tu zici că ai talent? In ce?

— Da, da, să știi tu, — am.

— Tu, mă? Tu nu știi nimic! Ai fost diplomat, la ambasada din Paris, și nu știi două buchi de franțuzească!

— Eu, mă?

— Tu, mă, tu!

— Eu știu mai bine ca tine!

— Tu, mă?

— Eu!

Curagiul ăsta scoase pe Caragiale din toate răbdările. El propuse un concurs pe loc, *stante pede* între dânsul și d. Petrașcu.

Propunerea fu primită și una din doamnele de față le dictă o frază în românește. O frază scurtă de vre-o patru-cinci rânduri. Pe cât mi-aduc aminte, se sfârșia cam așa:

„...Oricât ne-ar plăcea de mult surorile noastre..."

— „Preferăm pe ale altora", am complectat eu.

In vre-o zece minute, Caragiale a tradus-o în franțuzește; d-lui Petrașcu i-a trebuit s'o prescrie de vre-o cinci ori în jumătate de ceas.

Când se desfăcură tezele, a lui Caragiale n'avea nici o greșeală. A d-lui Petrașcu era oribilă, îngrozitoare și miraculoasă.

A. C. Cuza, în 1893

Să-i poarte păcatul *Contemporanul* din Iași, care n'a avut altă treabă decât să-i vâre 'n cap că are talent și că o să poată face ceva în literatură.

A. C. Cuza scrisese, în adevăr, vre-o trei poezii, destul de greoaie și într'o formă destul de primitivă. *Contemporanul* însă a greșit amarnic, închipuindu-și că scriitorii trebuesc lăudați când sunt, sau se zic, socialiști, — chiar dacă n'au pic de talent.

Mai târziu, A. C. Cuza a căzut la dar de lirism. Aci s'a adeverit complecta lipsă de originalitate a junelui, care s'a apucat să ia din Eminescu ca dintr'al lui.

Ca toți cei lipsiți de talent, a murit pentru literatură, după ce a lîcărit ca o candelă.

Acum s'a aruncat în politică, această *alma mater*, care nu cere fiilor ei decât tocmai contrariul de ce cere literatura.

Ține discursuri peltice, în care spune:

— *Eu fint antifimit. Foțialifmul efte o plantă ecfotică. Meferiașul român efte fugrumat de meferiaful ifrailit...*

Și cu *clifeurile aftea*, cepeleagul ex-soțialist crede că a convins toată Camera.

Are *Bene-Merenti*, pe care ar trebui să-l poarte pe spinare, pentru că ea, săraca, s'a îndoit.

Primăvara

E primăvară. Cerul pare
O mare 'ntinsă, viorie,
Ce-a 'ntinerit de bucurie,
Și-acuma râde 'n orice floare.
Și' n totul e cuvânt de bine,
Și albii fluturi se 'nfioară
Și curg pe flori, iar visu-mi sboară
Din ram în ram până la tine.

Și, cum te-asemui mult cu crinul
Pe care-l leagănă 'n zori vântul, —
Ușor îți mângâie vestmântul
Din ochi îți soarbe tot seninul
Și-apoi la piept ca un copil
Lăsând să-l farmece fiorii,
Surâde cum surâd păstorii
De drag în luna lui April.

N'ai gând să-l prinzi, nici să-l alungi,
Și, nici să-l certi că prea se 'ntrece
Frumoșii ochi să ți-i aplece,
Frumoșii ochi cu gene lungi.
Dar, gura ta e-o cupă plină
De bucurii — ce se revarsă
Potop pe inima mea arsă....
De ce o șoaptă nu suspină?

Ca mâine fluturi n'or mai fi,
Și n'or mai fi nici viorele,
Și'n nopți tăcute n'or fi stele,
Și visele s'or risipi, —
Iar huma noastră, beata humă,
Ce tinde 'n veci spre alte zări,
Curând-curând sub alba brumă
Va fi ca frunza pe cărări.

Dă-mi mâna-ți albă, mâna fină,
Dă-mi ochii, părul, dă-mi și gura
Să 'nfiorăm cu noi natura
Pân' va pluti sus luna plină, —
Și 'nmărmurind în zori de zi
Ca două statui zâmbitoare,
Să ne 'mbătăm din nou de soare.
Ca mâine — fluturi n'or mai fi...

A. MANDRU

Feciorul lui Nenea Tache Vameșul

(COPILARIA)

M'am născut în casa curierului Nottară din mahalaua Cuza-Vodă, ulița „podul Beilicului", suburbia Flămânda, între marginea tabacilor și maidanul lui „*sperie-pește*" colț cu Mălăeru boiangiu.

Naș mi-a fost Niță al lui vărarul, copil de suflet al lui nenea Christache vărarul, băiatul unt-de-lemn-giului din Broșteni.

A intrat în biserică, beat, târâș-grăpiș, gata să-i scap din brațe pe lespedea bisericei, — cum l'au găsit, la întâmplare, cu arcanul, în cârciuma lui nenea Vasilache Costăchiță chioru, toptangiu și dirijor la Dobroteasa pe „*apele minerale*" — și așa turtă cum erea, l'au târât în pripă să apuce să mă ție doar în brațe, să nu-mi dau sufletul, căci prea eream chircit și bosumflat, după spusele mamei Ivăncioaia, moașa care se repezise să ne ție lumânarea — mie și bietei mame, rămasă înjunghiată într'un colț de săgeata sarcinei ce abia lepădase.

In cazan, m'a așezat părintele Nicolai Văleanu dela biserica *săraca* mahalaua... Olympului(?!).

Tata erea vameș; uniformă stranie și grosolană; șubă otova cu doi epoleți cât două prescuri de mari, de bumbac galben, late și nesăbuite; nasturi mari de tinichea galbenă, trei sateliți la șeapca de mușama, ghete cu gumelastic, — toate furnizate de Țarigrădeanu din ulița... Franceză 1). Inalt, spătos, veșnic pus pe gâlceavă; în fie care punct de frontieră, își avea închiegată câte o... gospodărie. Frunte cu strașină de sub care răsărea ridicându-se în sus și apoi pe grumaz, o coamă de atlas, mat, cu nuanțe de îmbâcșeală; barbă mare, bifurcată în două caere compacte, revărsate pe pântecul veșnic mulțumit și peste diametrul căruia, traversa un lanț incolor, de un metal nedefinit, un fel de fontă lustruită, remorcând într'un buzunar tivit cu șiret de lampas soit, un ceasornic cât un lacăt, și purtând în inema rotițelor un mecanism indecent.

La 49 de ani a închis ochii foarte impasibil de soarta celor 11 „moștenitori" rămași pe spinarea unei văduve care aveau să-și primească „pensiunea" prin... *punere de deget*.

Scundă, cardiacă, anemică și reumatică, îmbătrânită în silă, fără o măsea în gură, harnică dar nemâncată, trântind câte un parastas, la trei luni cu „vase" — acesta a fost, în treacăt, patrimoniul „decujusului" meu.

Și m'am împiciorogat și am crescut, nevropat și rahitic, tuns de mama pe o doniță fără capac, cu scări mari și usturimi dese pe la sfârcul urechilor, realizând astfel un câștig lunar de „*patru-bani*" — taxa lui Bărăție frizerul din maidanul dulapului. De Pasci, costum nou dela Zentler din Cavafi; 14 franci „un rând", — chembrică scrobită, cataramă pe pântec, în mijlocul căreia, dormita un balaur coclit.

Și astfel, mândru de zorzoanele cele noi, cu miros de urzeală proaspătă și iuft înecăcios, treceam pe sub „*Domnul Christos*" la biserica Slobozia din podul Caliții, în după-amiaza Vinerei Mari din săptămâna Patimelor, adânc mișcat de sanctitatea acestei obligațiuni copilărești dar divine și vânăt de răcoarea particulară a bisericelor.

Spre înserat, podoabele cele noi, nu-mi mai păreau atât de dragi, ba chiar le socoteam o povară devenită inutilă odată ce, trecerea pe sub Sf-tul Epitaf luase sfârșit. Așa încât, ghidușiile cari conteneau până spre înoptat, deveneau mult mai agreabile în straele cele vechi și cari, acum păreau mai bleguite, după cătușa celor noi.

Mama, obiecta însă întotdeauna, că ar fi fost mai înemerit să fi renunțat la joc în intervalul dela eșirea din biserică și până după asfințit, pentru a avea astfel, deplina libertate de a mă putea pătrunde, intuitiv, de importanța înălțătoarelor momente din fața altarului.

Și această obiecțiune formulată de mama cu un accent de o duioșie îngerească, îmi împovăra sufletul cu o pietate mistică, umplându-l de regretul neprevederei și al căinței.

* * *

In dimineața de după slujba învierei, mă împărtășam.

Talpa nouă, păstrând încă din culoarea șofranului, îmi fura siguranța pașilor, ducându-mi gura înfrigurată, or mult mai departe, or mult mai aproape, de lingurița în care tremura lin, stropul de vin în care se frângea o rază din turla bisericei, poleind grijania și vinele mâsînii ale preotului.

Apoi, cuminecătura se prelingea tăioasă rece și parfumată de atmosfera de sfințenie ce pare că se degaja, din uniforma de aur și din mormăiala paralitică a duhovnicului care însoțea trecerea vinului sfințit între buzele învinețite de frig și uimire.

„Ceremonialul" împărtășaniei erea precedat de „taina spovedaniei" — condițiune preliminară pentru destoinicia dreptului la lingurița vinului din Cana-Galileei — alt ceremonial săvârșit în anvonul bisericei unde tot-deauna predomina răcoarea tăioasă a lespezilor, mirosul de razachie pârguită și graba duhovnicului de a încheia stereotipul interogatoriu antrenat de apropierea onorariului revenit officiului spovedaniei, adecă prețul minciunilor făurite la poalele patrafirului și al purificărei lor prin harul representantului celui răstignit pentru... adevăr!

Mă spovedeam la părintele Nică al lui Pațucă, duhovnicul casei și al suburbiei Flămânda, „asigurânu-l" pentru doi gologani de aramă lustruiți la rișcă, că nu mint, că nu înșel la arșice, că ascult de toți și de toate, că-mi iubesc părinții și pe tatăl cel ceresc și că, mai presus ca or-ce, nu jinduesc la bunul aproapelui, cu alte cuvinte, smeul, simburii de roșcovă și miambalul tovarășului de maidan — prilejurile geamurilor sparte și ale cucuelor — nu aveau darul să mă tenteze, și deci, mai puțin să pună vrajbă între noi.

Dacă, după suverana apreciere a popii, mărturisirea presinta oarecari probabilități de adevăr, primeam blagoslovenia și dreptul de împărtășanie pentru a doua zi la priveghere, înainte de leturghie și în timpul tăerei anaforei; dacă însă, cu toată nuanța de fidelitate în care învăluiam minciuna mea fermă, duhovnicul întrezărea slab vre-o reticență sau dubiu, până la ora împărtășaniei, urma să fac un număr considerabil de mătănii, al căror quantum varia după gravitatea păcatului sau chiar al dosirei lui.

Și parcursul acestui purgatoriu al minciunei — eu către popa Nae și acesta către Suveranul său — se săvârșea pentru cei doi gologani auriți cu țărână și luați cu hapca dela Ilie al Triculesei spălătoreasă la d. Beiu, directorul dela Maidanul Dulapului, dela Costea lui Mălăeru, or dela Bontaș al lui Gudin grădinaru, toți arșicari în ulicioara Buerebistea.

După mine urma alt mincinos care plătea pe taica Pațucă să înșele pe Dumnezeu.

Și arama lustruită și ferecată sclipea în firele de bectemis din barba părintelui, din purcoaele scumde, ticluite pe tejgheaua de lumânări sub controlul tămâetoresei mormintelor din curte — baba bisericei, clasica și indispensabila îngrijitoare a anvonului, fostă cerșetoare, care scurgea candelele de resturile de ulei pentru ale trece drept unt de lemn aceleia-și și bisericii pe care o slujea... onorific, tăia colivele la Sâmbăta morților, dijmuia banii din cutia mirului și cofeturile dela parastas și ținea pe preot în curent, cu bârfeala cotidiană.

Dacă până în înserat mai prisosea vreme, continuam drăcoveniile spovedit, în care timp, cei după maidan, mă întâmpinau cu un fel de răceală searbădă ca și cum blagoslovenia preotului punea un fel de distincție între pungășiile de dinaintea spovedaniei și haimanalâcurile de după spovedanie.

„Purificat" apoi de preceptele preconizate de duhovnic în mormăiala sa și din care, ghemuit la poalele patrafirului nu distingeam nici o silabă, păreau că'și determină înțelesuri înfricoșătoare și cari mă alungau de grabă spre canonul prescris în anvon.

Peste noapte îl visam; în Coșmarul frigurilor așteptărei cuminicăturei, obsesiunea se contura chinuitor, din nelegiuirea ce săvârșam pe maidan chiar după clipa în care îmi luam angajamentul împlinirei întocmai, a canonului; de cele mai multe ori, astfel de temeri, plămădite din aceste viziuni, se concretizau în forma unui potcap verzui, a unui patrafir de aur rece, cu miros de bob de metanie, și a unei perechi de ghete largi și coroiate, lângă boturile cărora îmi prosternasem în ajun, minciuna și căința.

Și a doua zi, arătarea se identifica cu acela care, încredințat că obținusem purificare canonului și a făgăduințelor date la picioarele lui și ale căror noduri dășelau meșina ghetelor cu gumelastic, înainta isprăvit de mândria darului ce-i fusese „hărăzit" de cel pogorât aci în chip de... porumb, cu o basma de purpură mototolită în pumnii sclerozați, tivită cu archangheli de aur și în întunecimea căreia, clincănea grijania într'un potir, în care se frângeau toate razele clopotniței poleind odăjdiile celui ce o aducea spre gura mea arsă de uimire și nerăbdare.

Mă împărtășam, mă purificam abandonând ștrengăriile — eșeam în lume...

SĂRMANUL KLOPȘTOCK

1) Azi, strada Șelari.

La vitrina librăriei

Radu D. Rosetti. — La capătul Pământului. (Note din călătorie). Ediție nouă. Socec.

Radu D. Rosetti. — Epigrame. Ed. III. Socec.

La „Cartea Românească". — Cultura pomilor roditori ed. VII; Cultura legumelor ed. VII-a; Cultura viei ed. VII-a de Moga S. Vasile.

I. C. Aslan. L'Aiglon (traducere după Edmond Rostand). „Viața Românească".

Constantin C. Jitianu. Durerea. (Buzău).

La „Cartea Românească". (Teatru sătesc).

Mireasa, dramă în 5 tablouri de Th. D. Sperantia.

Mana vacilor, comedie populară în 3 tablouri de Th. D. Sperantia.

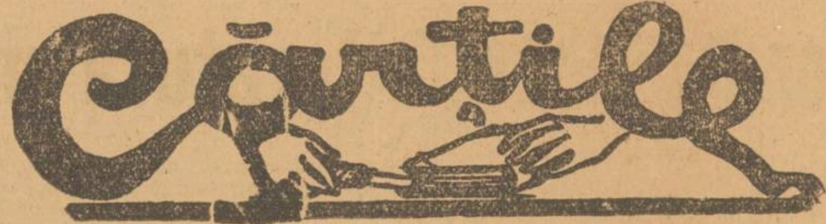
Două Surde, comedie populară în 2 acte de Florian Cristescu.

C. Dobrogeanu-Gherea: „Poetul Țărănimii". („Viața Românească")

Dr. C. Poenaru-Căplescu: „Parazitologia Umană". (Gutenberg)

Dr. George D. Fischer: Prelungirea vieții. — Intinerirea. — Metoda Voronoff. — Metoda Steinach. — Metoda Metschnicof. (Ed. Steinberg)

G. Coșbuc: „Războiul nostru pentru neatârnare". (Cartea Românească)

Knut Hamsun

Victoria (Rieder)

Knut Hamsun e la modă. Incepe acuma a doua parte a celebrității sale. Prima a fost considerația de care s'a bucurat în cele mai de seamă cercuri intelectuale, a doua este acuma, când premiul Nobel îl consacră și îi scoate la iveală numele, ca un anunț luminos de cinematograf.

Să nu se creadă că de-abea acum romanele lui sunt traduse în limba franceză. O mare parte din ele sunt traduse de multă vreme, dar nu s'au bucurat nici de o prea mare răspândire, nici de o prea mare considerație în lumea streină de limba în care au apărut originalele. Cât e de adevărat, că însăși gloriile au nevoe de împrejurări pentru a lumina în toată strălucirea lor.

Iată că după „Foamea" și după „Pan", apare acuma *Victoria* în așteptarea „Misterelor" care se anunță.

Victoria este numele unei femei. Eroina își împrumută numele ei, romanului, căci despre ea e vorba toată vremea și în jurul ambițiunei, mândriei și suferinței ei intime, se înnoadă cea mai dramatică acțiune din toate romanele marelui norvegian.

Teza e banală. O întâlnim veșnic sub pana romancierilor cari analizează multiplele conflicte sociale, precum o întâlnim în viață, mereu, la fiecare pas.

Intre Victoria fiica bogatului castelan pe domeniile căruia există o moară și între Iohannes Moeler, fiul morarului, nu poate exista nici un fel de legătură de cât aceea a dragostei care nu cunoaște legi și nu cunoaște convenientele sociale. Iohannes o iubește dela cea mai fragedă vârstă, când dragostea e cu atât mai curată, cu cât e lipsită de vre-un element fizic. Și-o iubește în taină cu dureroasa perspectivă de a nu se putea rosti niciodată, căci între ei există o prăpastie, aceea pe care o sapă deosebirea claselor sociale.

O iubește și ia parte la jocurile stăpânului, nu ca părtaș de aceeaș forță, ci ca slugă supusă la tot soiul de corvezi. Iohannes rabdă totul pentru a sta în preajma primei femei asupra căreia au căzut primele sale dorințe. Și prima suferință a lui i-o produce despărțirea, plecarea la oraș, la învățătură.

Iohannes însă, fire visătoare și romantică, devine un poet de mare talent, apreciat în toate cenaclele și primit la toate revistele literare. Când se întoarce acasă, o regăsește pe Victoria, care fără a-l disprețui, îi manifestă un fel de indiferență jicnitoare pentru cel ale cărui versuri sunt toate închinate ei. Intr'o zi Iohannes scapă dela înnec pe Camella. Victoria era de față, dar s'a prefăcut, că nu-i dă nici o atenție. Cochetăria ei, precum și mândria cu care îl întâmpină, mărește chinul poetului hotărât să uite, până în ziua când i se anunță căsătoria ei cu Otto. In ajun însă, ca o supremă sfidare a amorului lui mărturisit, Victoria îl sărută dându-i chiar nădejdea unei iubiri ce se înfiripă. Iși închipuește oricine starea sufletească a lui Iohannes când află brusca schimbare dela o zi la alta. In disperare se căsătorește și el cu Camella.

Otto moare dintr'un accident de vânătoare. Victoria rămâne singură și se destăinuește lui Iohannes. L'a iubit, l'a iubit tot atât de mult cât a iubit-o el, dar dacă n'a putut lupta împotriva voinței părintelui ei și dacă s'a hotărât să se unească cu un altul, a fost pentru a scăpa printr'o căsătorie bogată, averea compromisă a bătrânului castelan.

E prea târziu. Iohannes și-a clădit o altă căsnicie și Victoria moare din dragostea ei nefericită.

Deși literatură nordică, deși oamenii fac parte dintr'o lume cu totul a parte de aceea pe care o întâlnim în celelalte literaturi, romanul lui Knut Hamsun se înrudește cu celelalte, ale altora, prin finețe și prin adâncă pătrundere a sufletului omenesc. Sub alte înfățișări, cu alte aspecte, cu alte orizonturi, în alte decoruri, sufletul omenesc rămâne acelaș și la fel ne impresionează durerea lui, fie că ni-o zugrăvește Balzac, Dostojewsky sau Knut Hamsun.

René Benjamin

Amadou Bolchewick (Fayard)

Admirabilă povestire plină de umor, care zugrăvește minunat vremurile în care trăim. Dacă schimbăm numele oamenilor și al locurilor, s'ar putea petrece și la noi tot atât de bine și cu acelaș adevăr cu care autorul o așează într'un oraș de provincie din Franța.

Amadou este un marinar prins cu mâța în sac la o potlogărie oarecare. Dus la închisoare, devine... revoluționar și întreg orașul se înspăimântă de acest temut bolșevic. Partidul socialist din localitate îl consacră de victimă a oligarhiei, face din el un simbol și-l pune pe lista candidaților la deputăție, ca demn adversar al capitalismului burghez. De aci o serie întreagă de încurcături electorale, menite să pună sub o lumină de ironie și de cinism întreaga luptă electorală, cu greve și comploturi comuniste de rigoare.

Afraino Peixot

Parabolas (Fayard)

Autorul e un reputat scriitor brazilian. Cartea aceasta e o serie de observațiuni juste, care denotă o preocupare specială a scriitorului. Un singur exemplu e de ajuns pentru a ne face o idee clară despre felul cum judecă Peixot lumea din jurul lui. Pe un drum de țară, aleargă cu o vertiginoasă repeziciune un automobil gata să se facă praf dintr'o întâlnire cu un pașnic car cu boi. Carul se dă în lături și rămâne în urmă, tot mai în urmă, învelit în norul de praf produs de infernala mașină. Și totul se liniștește cum se liniștește și viața după o turburare oarecare.

După câtăva vreme, carul înaintând încet, dar sigur, găsește la o răspântie automobilul în pană. Incepe un dialog între automobil și căruță. Rezultatul? Carul cu boi înhămat la mașină, e menit să ducă până la destinație mândra și sgomotoasa invenție a omului.

Vasile S. Moga

„Cultura legumelor" (60 de pagini în 8), **„Cultura pomilor roditori"** (100 pag.), **„Cultura viei și fabricarea vinului"** (110 pag.), editura Cărții românești.

D. V. Moga este un premiat al Academiei Române. In 1904 a dobândit o parte din premiul Adamachi pentru scrierea **Alcătuirea unei gospodării rurale.**

I. Kalenderu, cetind în ședința de la 22 Martie 1904 a Academiei, raportul său special asupra „Alcătuirii" d-lui Moga, spunea între altele:

„Tratate de felul acestuia sunt folositoare, deși au nevoe pe lângă ele de **broșuri speciale** în cari, fie învățătorul, fie cultivatorul, să învețe **bine** numai o **singură** ramură, cu care vrea să se ocupe mai mult".

Broșurile și cărțile apărute sub titlurile: cultura legumelor, cea a pomilor roditori și a viei, vin să desvolte lucrurile atinse în treacăt în pomenita „Alcătuire". Sunt scrise limpede; și parentezele formează un mic vocabular horticol și agricol. Ilustrațiuni în text complectează explicațiunile. Lipsește însă tabla de materie la câte-și trele cărțile.

— I —

Insemnări

„Visul" lui Zola

Emile Zola în fecunda sa carieră literară a fost urmărit de două ambițiuni: să intre la Academie și să fie jucat la teatru. Literatura lui, însă, nu părea destul de potrivită accesului printre nemuritori, așa în cât Zola era respins ori de câte ori își punea candidatura. Și-o punea mereu, de câte ori se ivea o vacanță, pentru că, spunea el: „odată ce exist eu și există o Academie trebue să fac parte din Academie"!

Eftinele succese obținute de Scribe, de Augier, de Dumas fils și de alții mai mărunți, pe toate scenele pariziene, îl necăjeau atât de mult, în cât nu s'a dat în lături să intre în cele mai violente polemici cu autorii dramatici contemporani. In special Sardou a fost ținta celor mai vehemente atacuri. Volumul „Nos auteurs dramatiques" conține aceste pagini strălucite prin vervă și vioiciune, precum și concepția despre dramă pe care și-o făcea șeful școalei naturaliste.

Dar nu numai atât. Zola a scris piese, cum a scris și Maupassant, cum scrisese pe vremuri Balzac. Piesele au căzut toate și de-aci născu ura împotriva oamenilor „cu succes".

Bine înțeles, că aceste scurte observațiuni pot fi obiectul unor studii literare mai vaste, în care să se discute atitudinea lui Zola. Deocamdată ele servesc pentru a face două constatări.

Dacă Zola n'a intrat în Academie, în schimb a intrat în Pantheon. Se știe că după revizuirea procesului Dreyfus, Franța a adus un omagiu ilustrului apărător al „trădătorului" hotărând să fie înmormântat cu toate onorurile cuvenite în localul unde dorm gloriile poporului francez. Armata a prezentat armele la trecerea cortegiului celui care scrisese „La Debâcle".

Astăzi filmul francez proectează un scenariu scos din romanul „Le Rève". Și s'a mai dovedit că ce nu merge în teatru, merge la cinematograf.

Coincidența între faptul că se realizează „visul" lui Zola de a avea personagiile unui roman al său, trăind aevea în ființe vii și titlul acestui roman „Le Rève" are ceva din fatalitățile cu care ne-am obișnuit de câtăva vreme.

Budgetul operei în Franța

Camera franceză a refuzat printr'un vot care a produs senzație, mărirea subvenției acordată operei de către Stat. Mai mulți oratori au crezut de cuviință să atragă atenția, că e momentul să se gândească guvernul la spitale și la școli, iar opera să se întreție singură, din rețetele ce le realizează, ajutându-se cu subvenția de până acum.

Se știe că opera mare dela Paris este o mândrie a celei dintâi capitale din lume și că montările precum și arta cu care se dau spectacolele de acolo fac obiectul admirației lumei întregi. Totuși în fața nevoilor de altă natură, o Cameră conștientă de menirea ei, și-a spus cuvântul. Ar fi interesant să se știe cât s'a cheltuit la noi cu închirierea teatrului liric, cu renunțarea la contract a companiei Maximilian, cu subvenția operetei la Timișoara, cu subvenția „operei române" de la București și cu celelalte mai mărunte risipe, pentru a nu avea nimic în schimb, în vreme ce atâtea școli n'au putut ține cursuri din pricina geamurilor sparte și din pricina lipsei de lemne, cu care să se încălzească copiii.

Fecunditate

Pe coperta unei reviste al cărei număr de pagini este superior numărului cititorilor, găsim anunțate următoarele cărți noui:

E. Lovinescu: Gheorghe Asachi, viața și opera lui.

E. Lovinescu: prefață la volumul Maiorul Boțan.

E. Lovinescu: Comedia Dragostei, roman.

E. Lovinescu: Lulu, roman.

E. Lovinescu: Critice vol. I.

E. Lovinescu: Critice vol. II.

E. Lovinescu: Critice vol. III.

etc... etc... etc...

Ar fi folositoare o mică revizuire ca să ne înțelegem asupra domnului care scrie de-al deastea: „împreună cu... cutare, domnul.. cutare, este cel mai bun *observator satiric al generației noi literare*".

Sau:

„Prin reprezentarea *lui*, *Bătrânul* și-a împlinit prima etapă a destinului *deși n'a dezarmat nici ostilitatea, nici incomprehensiunea*. Il așteaptă însă și alte etape mai glorioase. Alături de *Ion* al d-lui Rebreanu, prin viață, prin concepție și prin intelectualitate, *Bătrânul e fructul copt al unei literaturi intrate în maturitate*.

Observați stilul și adâncimea concepției. Totuși așa grăit-a Zaratustra!

Adaos

Un cititor din Iași ne atrage atenția, cu privire la o însemnare din numărul trecut, că mai există o traducere a Coranului (din limba arabă, cu o prețioasă introducere) datorită d-lui Silvestru Octavian Isopescul, profesor la Universitatea din Iași.

Teatrul în China

Prima formă a literaturii dramatice chineze a fost ca și aiurea misterul religios. Din mascatul actorilor a izvorât comedia și se mai păstrează încă astăzi trei piese din vechiul repertor: **Bețivul, Masca** și **Tigrul.** Mai toate piesele acestea erau însoțite de muzică așa încât spectacolele semănau mult cu opera.

Teatrul chinezesc a evoluat sub influența teatrului din Europa și este astăzi o manifestare serioasă a culturei din imperiul Soarelui.

Max Klinger

Max Klinger, din lucrările căruia reproducem astăzi două, este unul dintre cei mai originali, dacă nu chiar dintre cei mai mari artiști ai Germaniei moderne. Cunoscută este multilateralitatea lui. El e pictor și sculptor. In pictură a cultivat toate genurile și în special cel al aquafortelor. Dintre sculpturile lui, cel mai mare zgomot l-a făut celebra statuie a lui Beethoven, executată în diverse materiale: aur, bronz, profir, marmoră, piatră simplă. Cultura artistică Klinger și-a făcut'o la Berlin și Paris.

SPORT

Iată înscrierile cari s'au făcut Marți la Jockey Club în vederea primelor zile de alergări de galop.

Ziua I, Duminică, 3 Aprilie

Premiul de Deschidere, 1500 m. — **Ambos**, R. Ottulescu și V. Ionescu **55; Tosca, 63**; Floricica, C. Diamantescu, 62; Marabu, Ionel Rădulescu, 65 jum.; Foae Verde (ex. Tavasz), N. N. Hârjău (18.000) 62 jum.; Thann, J. Verdier (18.000), 61 jum.; Petur, J. Verdier, 65 jum.; Vicleim, C. Pațac, (18.000), 60 jum.; Versailles, C. Coman 63; Bobârnilă, M. Costandache, 65; Gobe, M. Costandache (18.000) 62 jum.

Premiul Girelle, 1600 metri. — Wunderbärchen, V. și C. Maltezeanu 58; Ambos, R. Ottulescu și V. Ionescu 58; Dulău, Al. Marghiloman 58; Scurteica, Al. Marghiloman 56 jum.

Premiul Comana, 900 metri. — Mihri Mah., V. și C. Maltezeanu 54 jumătate; Sodoch, Stanley Mitchel, 64 jum.; Colos, lt.-col. Săvoiu, 64 jum.; Goarna, col. Răzvan, 63; Fără Frică, 57; Badacsony, M. Costandache, 64 jum.; Makkhetes, M. Costandache 64 jum.

Premiul Flam, 1600 metri. — Berohan, V. și C. Maltezeanu, 56; Flașneta, M. Marghiloman, 58; Bejanie, Stanley Mitchel 58; Andrea, căp. Rigani, 58; Fără Frică, col. Răzvan 58.

Premiul Flordona, 1600 metri. — Berohan, V. și C. Maltezeanu, 58; Gândul meu (ex. Gogos), V. și C. Maltezeanu, 59; Nyil, V. și C. Maltezeanu, 59; Roșcova, Al. Marghiloman, 56 jum.; Poetu, N. N. Hârjău 59; Rohatyn, N. N. Hârjău, 59; Lelița, col. Răzvan, 57 jum.; Soissons, M. Costandache, 59; Sorella, M. Costandache, 57 jum.

Premiul Tina, 1800 metri. — Yeny Keñy, V. și C. Maltezeanu, 66; Nicsevo, col. Horlopan, 62; Tiberius, col. Caribol, 62; Bufu, lt.-col. Săvoiu, 52; Flueraș, col. Răzvan, 62; Pilger, M. Costandache, 62; Verdun (ex. Werböezi), Ortansa Costandache 66.

Premiul de Categorie I, 1600 m. — Lais IV, N. N. Hârjău 56 jum.; Denever, V. și C. Maltezeanu 58; Yeny Keñy, V. și C. Maltezeanu 57; Flueraș, col. Răzvan, 61; Namur, M. Costandache, 61; Ferbli, M. Costandache, 60.

ALTE INSCRIERI

Premiul Cireșu, 1600 metri. — Marabu, S. Verdier, 66; Foae verde (ex. Tavasz), N. N. Hârjău, 66; Versailles, C. Coman, 64 jum.; Nac, Louis Mortier, 65; Bufu, lt.-col. Săvoiu 56; Thann, S. Verdier, necalificat; Bobârnilă, M. Costandache (15.000), 66; Verdun (ex. Werböezi), Ortansa Costandache, 66.

Premiul Clondiru, 2200 m. — Ambos, R. Ottulescu și V. Ionescu, 58; Floricica, C. Diamantescu, 66; Foae verde (ex. Tavasz), N. Hârjău (18.000) 63 jum.; Thann, S. Verdier (20.000) 65 jum.; Petur, S. Verdier 69 jum.; Bobârnilă, M. Costandache, 20.000), 65 jum.; Duhaj, M. Costandache (21.000), 51 jum.

Premiul Pr. Criteriu, 1800 m.—Busuioc, Al. Marghiloman 62; Lele Draga, Al. Marghiloman, 52 jum.; Doina, Al. Marghiloman 60 jum.; Goarna, col. Răzvan 60 jum.; Fărâmița, col. Răzvan, 62 jum.; Baba Zinca, colonel Răzvan, 52 jum.; Firicel, col. Răzvan, 62.

Premiul Expresu, 800 m. — Ambos, R. Ottulescu, V. Ionescu; Floricica, C. Diamantescu; Fenelon, J. Verdier; Petur, J. Verdier; Gobe, M. Costandache.

Al doilea Criteriu, 1800 metri. — Wunderberchen, V. și C. Maltezeanu 54; Berohan, V. și C. Maltezeanu, 52; Nyil, V. și C. Maltezeanu 64; Parad, V. și C. Maltezeanu 64; Gândul meu (ex. Gögös), V. și C. Maltezeanu 64; Busuioc, Al. Marghiloman, 62; Doina, Al. Marghiloman 60 jum.; Boheme, col. Caribol, 64; Colos, lt.-col. Săvoiu, 64; Soissons, M. Costandache, 64; Badacsony, M. Costandache, 64; Sorella, M. Costandache 62 jum.; Ferbli, M. Costandache, 60 jum.; Namur, M. Costandache, 64; Verdun (ex. Werböezi), Ortansa Costandache, 64.

Premiul Movilița, 3000 metri. — Spic, V. și C. Maltezeanu, 58; Goarna, Col. Răzvan, 58 jum.; Filaret, M. Costandache, 58 jum.; Pribeaga, M. Costandache, 57.

Handicapul de Aprilie, 2100 metri. — Credo, V. și C. Maltezeanu, Denever, V. și C. Maltezeanu; Lele Draga, Al. Marghiloman; Doina, Al. Marghiloman; Sodoch! St. Mitchel; Remata, C. Lupescu; Bandi, S. Verdier; Petur, S. Verdier; Thann, Verdier; Chilipir, C. Pațac; Ypres, Louis Mortier; Nicsevo, Col. Hortopan; Tiberius, Col. Caribol; Bohéme, Col. Caribol; Miss Mimi, J. Eisenberg; Aura, Lt.-col. Săvoiu; Soissons, M. Costandache; Makkhetes, M. Costandache; Pilger, M. Costandache; Sorella, M. Costandache; Namur, M. Costandache; Atac, M. Costandache; Ferbli, M. Costandache; Bannerher, M. Costandache.

Handicapul Bissoca, 2100 metri. — Credo, V. și C. Maltezeanu; Denever, V. și C. Maltezeanu; Gândul meu, V. și C. Maltezeanu; Remata, C. Lupescu; Vito, L. Verdier; Thann, Verdier; Petur, Verdier; Felleg Jaro, Col. Roșianu; Amurgul Zilei, Emma Mortier; Ypres, J. Mortier; Nicsevo, Col. Hortopan; Tiberius, Col. Caribol; Miss Mimi, S. Eisenberg; Dahabiah, Eisenberg; Aura, Lt.-col. Săvoiu; Dar, Col Răzvan; Soissons, M. Costandache; Makkhetes, M. Costandache; Pilger, M. Costandache; Namur, M. Costandache; Atac, M. Costandache; Ferbli, M. Costandache; Bannerherr, M. Costandache; Firicel, M. Costandache; Filaret, M. Costandache.

Premiul de Incercare, 1600 metri. Dulau, Al. Marghiloman, 56; Flașneta, Al. Marghiloman, 54 jum.; Lele Dragă, Al. Marghiloman, 54 jum.; Scurteica, Al. Marghiloman, 54 jum.; Andrea, căp. Rigani, 54 jum.; Baba Zinca, Col. Răzvan, 54 jum.; Fără Frică, col. Răzvan, 54 jum.

Premiul Jockey Clubului, 2300 metri. — Snyosz, V. și C. Martezeanu; Wunderberchen, idem; Defensor, idem; Gândul meu (ex. Gögös) idem; Oyra (ex. Uposz) idem; Nyil, idem; Berohan, idem; Frunziș, Al. Marghiloman; Busuioc, idem; Roșcova, idem; Dulău idem; Flașneta, idem Scurteica, idem; Starira, idem; Andrea, căp. Rigani; Laniște, N. N. Herjeu; Nour, idem; Poetu, idem; Miss Mimi, S. Eisenberg; Bohéme Zoe Caribol; Baba Zinca, col. Răzvan; Fără Frică, idem; Flueraș, idem; Fărâmița, idem; Soissons, M. Costandache; Badacsony, idem; Namur, idem; Firicel, idem; Verdun (ex. Werböczi), Ort. Costandache; Lady Killer, I. Grigorcea; Aigrette, idem; Pec Güzel, Rechid Benalad; Ichve Kiare, idem; Tschabouk Kosch idem; Guiizar, idem; Abanos, idem; Gymnasiast, I. Grigorcea; Silanos, idem.

* * *

Azi între orele 10—13 vor avea loc mari alergări de trap. Publicul care va asista la aceste curse și va voi să rămână și la cele de galop, după amiază, poate lua dejunul la hipodromul de trap, al cărui bufet a fost amenajat în acest scop.

COMRAD

REVISTELE

„*Revue des Balkans*", politică, diplomatică, etc., condusă de d. *Léon Savadjian*, aduce în numărul recent (Tome XXI, troisième année 1921) alături de un studiu interesant asupra „Republicei bulgare" al d-lui Alexandru *Malinoff* și o schiță literară a d-lui Jean-Rolland *Mercier* asupra prietenului nostru *Cincinat Pavelescu*, pe care îl numește cu o adorabilă politeță: „et c'est à raison qu'on le considère à Paris comme l'ambassadeur de la conscience et des intérêts roumains". Simpaticul nostru confrate, care conduce cu inteligență „le Courrier franco-roumain" la Paris, se poate felicita de o atât de grabnică avansare a personalității sale în apele diplomației.

„*Ostland*", revista sașilor intelectuali din Sibiu, publică în numărul II din Martie, bucăți frumoase de scriitorul șvăbesc *Franz Xaver Kappus*: In oglindă, și „*Cântece noui*" de delicatul poet *Hermann Klöss*. Acelaș număr adăpostește două prea frumoase reproducții din litografiile artistei *Anna Dörschlag*.

La Paris a început să apară o nouă revistă: „*L'Esprit Nouveau*", în jurul căreia s'au concentrat cele mai bune condee din Franța. Cronicele estetice le scrie însuși *Bach*.

Toate manuscrisele colaboratorilor noștri, precum și tot ce privește redacția „Adevărului Literar și Artistic" se trimit numai pe adresa Secretarului „Adevărului Literar". Corespondența și manuscrisele lăsate sau trimise pe altă adresă, riscă să nu ajungă la destinație.

Joc de inteligență

ȘAH

PROBLEMA No. 35

Din problemele pentru concurs

Motto: „Corn"

NEGRU (5 figuri)

Rf4, Tf6 și f7, Pb3 și c6.

ALB (9 figuri)

Rh1, Te1 și f8, Cb6, Nd1 și h4, Pb2 c5 și g2.

Alb trage și face mat în 3 mutări.

PROBLEMA No. 36

Din problemele pentru concurs

Motto: „Rose"

Alb (10 figuri): Rb8, Dc6, Ta5 și h3 Ce7 și h7, Nd2 și g8, Pg2 și h5.

Negru (10 figuri): Rg4, Cb6 și c8, Nd3, Pa6, b5, c7, d6, d7 și e4.

Alb trage și face mat în 2 mutări.

PROBLEMA No. 37

Din problemele pentru concurs

Motto: „Stella"

NEGRU (4 figuri)

Rd5, Pf4, f6 și g2.

ALB (8 figuri)

Rg1, Te4 și e6, Nb4, Pb2, e2, g3 și g5.

Alb trage și face mat în 3 mutări.

PROBLEMA No. 38

Din problemele pentru concurs

Motto: „Speranța"

Alb (8 figuri): Ra3, De2, Cc6, Nb1 Pa5, c2, d3 și d6.

Negru (7 figuri): Rb5, Dd5, Nb8 și h1 Pa6, b3 și b7.

Alb trage și face mat în 2 mutări.

Soluțiunea Problemei No. 23

(Motto: „Rose")

Alb (8 figuri): Rg3, De1, Tb2, Ca6 și c6, Na1 și g6, Ph .

Negru (11 figuri): Rf6, Ta2 și f8, Cd1 și g8, Nh8, Pd3, d7, e2, f7 și g5.

Mat în 3 mutări.

1. De1—b4!, e2—e1D; 2. Tb2—f2+ Rf6—e6; 3. Ca6—c7+ mat.
1. ...., Rf6—g7; 2. Db4×f8+, Rg7×f8; 3. Tb2—b8+ mat.
1. ....; 2. .... Rg7—f6; 3. Df8×f7+ mat.
1. ...., d7×c6, d7—d6 sau d7—d5; 2. Tb2×e2+, ~; 3. Db4—d4+ mat.
1. ...., f7×g6; 2. Db4×f8+, Rf6—e6; 3. Ca6—c7+ mat.
1. ...., Tf8—e8 sau Ta2—a5; 2. Db4—d4+, T—e5; 3. Dd4×e5+ mat.
1. ...., g5—g4; 2. Db4—d4+, Rf6—g5; 3. Dd4—f4+ mat.
1. ...., Rf6—e6; 2. Ca6—c7+, Re6—f6; 3. Db4—d4+ mat.
1. ...., Ta2—a4; 2. Tb2×e2+, Ta4×a1; 3. Db4—d4+ mat.
1. ....; 2. .... Cd1—b2 sau Cd1—c3; 3. Na1×b2 sau Na1×c3+ mat.

Am primit soluțiuni exacte dela d-nii: Lupu Herzendorf, Saul Segenreich, Botoșani; Liteanu, Jean N. Rosenthal, Marcel Rosenzweig, Rossol, București; M. Hirschenbein, Câmpina; V. Glavcev, P. Imas, Chișinău; Căpitan R. Ditzu, Focșani; Avram Rabinovici, P.-Neamțu; Ghelber, Tg.-Neamțu.

Soluțiunea problemei No. 24

(Motto: „Rose")

Alb (10 figuri): Re3, Db4, Te1 și h6, Cb8 și f4, Pc3, f8, g4 și h2.

Negru (12 figuri): Re5, Dd8, Ca7 și c8, Nf6 și g2, Pb5, b6, e6, e7, g3 și h3.

Mat în două mutări.

1. Re3—e2!, Dd8—d1+; 2. Re2×d1+ mat.
1. ......, Dd8—d2+; 2 Re2×d2+mat.
1. ......, Dd8—d3+; 2. Re2×d3+mat.
1. ......, Dd8—d4; 2. Db4—d4+mat.
1. ......, Dd8—d5; 2. Cf4—g +mat.
1. ......, Dd8—d6; Db4—e4+mat.
1. ......, Dd8—d7; 2. Cb8×d7+mat.
1. ......, Ng2—f1+ sau Ng2—h1; Re2×f1+ mat.
1. ......, Ng2×f3+; Re2×f3+ mat.
1. ......, g3×h2; Re2—f2+ mat.
1. ......, Cc8—d6; 2 Db4—d4+mat.
1. ......, Ca7—c6; 2. Cb8×c6+mat.
1. ......, Nf6 ~; 2. Th6×e6+mat.

Dacă 1. h2×g3 sau Th6—g6, atunci Dd8—h1! și nu mai e mat în a doua mutare.

Am primit soluțiuni exacte dela d-nii: Lupu Herzendorf, Saul Segenreich Botoșani; Liteanu, Jean N. Rosenthal, Marcel Rosenzweig, Rossol, București; V. Glavcev, P. Imas, Chișinău; Gelber, Tg.-Neamț.

Am mai primit la timp o soluțiune exactă la problema No. 21 dela d. G. V Turnu Severin.

Am primit de asemenea soluțiuni exacte la problema No 22 dela d-rele Regina Marinescu, Stella Samoil și dela d. Nicu Samoil, București.

P. I. NEGREANU
LT. I. H. GUDJU

Pentru anunciuri Concesionari esclusivi Agenția de Publicitate Carol Schulder & S. Berger, Karagheorghevici, 9.

SERIA II. — ANUL II. — No. 21 | 1 Leu Exemplarul | Duminică 17 Aprilie 1921

Adevĕrul Literar și Artistic

> Eresul este poezia vieții; de aceea credințele deșarte nu strică unui poet.
>
> GOETHE

FONDATORI: { AL. V. BELDIMAN 1888—1897 / CONST. MILLE 1897—1920

Prim-redactor: EMIL D. FAGURE

Viața și moartea genurilor literare

Se tângue lumea că a murit genul epic. Alarmarea e provocată de faptul, că în mediocra literatură de după războĭ, și din toate țările, nu s'a ivit epopeea, care să proslăvească eroismul luptătorilor din ultimul măcel.

Să ne înțelegem. Genul epic n'a pierit, pentru că însușĭ romanul, de care slavă domnuluĭ nu ne putem plânge, e o frântură din acest gen. A pierit însă epopeea. Ori epopeea putrezește de mult în mormântul vremilor apuse. Nicĭ „Henriada" luĭ Voltaire și nicĭ „Traianida" luĭ Bolintineanu al nostru, n'au putut-o reînvia. Faptul că se discută de uniĭ existența luĭ Omer, iar alțiĭ conchid că poetul elen n'a fost de cât un mare aied, care a cules și a adunat la olaltă diferite imnurĭ religioase și războinice ale tuturor cântăreților pribegĭ, dovedește că epopeea n'a fost opera unuĭ singur om, ci a uneĭ enorme colectivitățĭ.

Marea epopee a vremurilor de acuma nu va putea fi de cât o mare antologie — care va lua proporțiile uneĭ adevărate enciclopediĭ, — despre tot ce au văzut și au trăit milioanele de oamenĭ părtașĭ aĭ imenseĭ drame mondiale.

Prin urmare în ori ce caz nu va fi epopeea în vechia ei formă. Moartea relativă ori aparentă a acestuĭ gen nu trebue însă să ne întristeze. Eminescu a spus: *„toți se nasc spre a murĭ și mor spre a se naște"*. Epopeea poate să renască dar ea se va încorpora în atâtea alte genurĭ existente. De altfel acest proces de evoluție l-au maĭ suferit și alte forme de poezie în scurgerea vremilor.

Așa de pildă fabula!

S-a născut din nevoia oamenilor de a exprima adevărurĭ crude la adresa conducătorilor tiranĭ sau hrăpărețĭ, pe vremea când îndrăsneala erea pedepsită cu moartea sau cu surghiunul. Unul din primiĭ fabuliștĭ maestrul maeștrilor, a fost Esop, un simplu sclav, care pentru a indica lumeĭ halul în care trăește omenirea, povestește faptele ca simple întîmplărĭ petrecute între animale. Acelaș fenomen s'a manifestat ori de câte ori împrejurările, chiar în vremurile mai aproape de noi, au impus oamenilor prudența, fie pe timpul luĭ Richelieu sau Ludovic al XIV-lea în Franța, cu Lafontaine, fie în Rusia țaristă, cu Krilow, fie la noĭ cu Donicĭ și Grigore Alexandrescu sub regulamentul organic.

Când se ivi era libertăților, când libertatea gânduluĭ și a scrisuluĭ fu legiferată și oameniĭ n'au mai simțit nevoia să ascundă adevărurile în pieĭ de lup, de vulpe sau de leu, când au putut spune lucrurilor pe nume, și când a fost îngăduit tuturora să spue cea ce Boileau a formulat atât de bine:

> *„j'appele un chat, un chat, et Rollin un frippon"*

polemica și chiar pamfletul în înțelesul mai înalt al cuvântuluĭ cum au fost cele ale luĭ Paul Louis Courier sau Rochefort, dacă n'au luat locul fabuleĭ au încorporat-o. In ori ce caz fabula în vechia ei formă a dispărut.

A fost o vreme când nu existau trenurĭ, ziare și cărțĭ poștale. Oameniĭ însă simțeau nevoia să comunice, uniĭ altora, impresiĭ din locurĭ vizitate, sau criticĭ asupra spectacolelor sau asupra cărților apărute; își exprimau, uniĭ altora, deosebite sentimente față de evenimentele zilei, prin scrisorĭ mai lungĭ.

Atuncĭ apăru genul epictolar în care strălucește pana inteligentă și elegantă a doamneĭ de Sévigné. Marchiza scria ficeĭ sale despre piesele luĭ Racine, despre micile întâmplărĭ picante, dela curte, despre o călătorie făcută în vre-un ținut oarecare. Când apărură ziarele « informațiunĭ și știrĭ din lumea întreagă, când trenurile au început să ducă în câteva ore pe uniĭ la alțiĭ, genul epistolar n'a mai avut rost de a fi și-a încetat.

Uniĭ scriitorĭ, vizitând locurĭ îndepărtate, zugrăveau acele locurĭ în opera lor, cu scopul de a face și pe alțiĭ să aibă o idee despre ele. Genul descriptiv erea în plină vigoare. Cărțile de călătoriĭ ca Itinerariul luĭ Chateaubriand se găseau în toate bibliotecile. Fie care își putea face o idee despre Rusia sau despre Africa citind descrierile din cărțile apărute. Dar de când se descoperĭ fotografia, de când mijloacele de transport sunt mai eftine și mai comode, e dela sine înțeles că genul descriptiv a perdut din însemnătatea luĭ. El s'a încorporat în romane, unde cade pe planul al doilea.

Acelaș lucru l-am putea spune despre epigramă. Câtă vreme glumele pe socoteala altora și împunsăturile între diferite personalitățĭ au rămas în cadrul buneĭ cuviințe, epigrama își avea un rost. Dar de când lucrurile au ajuns cum le vedem astăzĭ, când oameniĭ s'au obișnuit cu palmele și cu sudălmĭ ordinare, epigrama se stinge încet ca o lumânare. Exact acelaș lucru s'a petrecut și cu epopeea. In epoca noastră, epoca cinematografuluĭ și a telegrafieĭ fără fir, a comunicatelor oficiale și buletinelor militare, a luptelor dintre capital și muncă, nimenĭ nu stă să citească o poemă de cîteva miĭ de versurĭ, cu episoade mai mult sau mai puțin apropiate de adevăr. E vremea luĭ Barbusse și a luĭ Romain Rolland.

Toate aceste constatărĭ ne duc la gândirea logică, de-atâtea ori verificată, că genurile literare sunt în legătură cu evenimentele sociale și fiecare epocă a istorieĭ își are manifestarea literară pe care o merită.

Veșnic nu rămâne de cât sentimentul dragosteĭ, pentru că dragostea e eternă. De-acĭ concluzia, că lirismul nu va pierĭ nici odată. El dăinuește dela facerea lumiĭ, de când Adam a rostit Eveĭ primul cuvânt de dragoste, pentru că *la început a fost cuvântul și cuvântul era la Dumnezeu.*

Tot așa nu va perĭ poezia dramatică, pentru că atâta vreme cât va exista lumea, vor exista conflictele suflețeștĭ și ciocnirile dintre oamenĭ.

A. DE HERZ

Tipuri dela noi

Intoarcerea dela cârciumă. — Pastel de B'Arg

Secerișuri sfinte

Mai prinde grână sfântă în strămoșești pământuri —
Nu-i încă, frate, ceasul deșertelor suspine;
Și n'au murit nici marii semănători de bine
Ce merg cu dreapta'n soare și-aruncă'n patru vânturi.

O, vin' să-ți culci urechea alăturea de mine
S'auzi svâcnind pământul de rodnice avânturi,
S'auzi urcând din seve dulci primăveri de cânturi
Ca imnuri de credință spre mugurul ce vine.

O, frate! svântă-ți plânsul cu sterpele-i revolte.
Spun graiuri din adâncuri, miresme spun prin bolte
Că nu în multă vreme vom fi secerători...

Atunci vre-o ciocârlie ne va trezi din noapte,
Și'mbrățișați ferice vom asculta prin zori:
„Secerători de visuri, recoltele sunt coapte!"

A. TOMA

Eminescu și conservatorii

de IOAN SLAVICI

Eminescu și Caragiale au scris în redacțiunea ziaruluĭ *„Timpul"* pentru istoria zilelor, în care au trăit, o pagină, pe care numaĭ puținĭ dintre ceĭ de astăzĭ vor fi știind s'o citească.

„Timpul" a fost înființat sub direcțiunea luĭ T. Maiorescu, decĭ maĭ ales din îndemnul *„Junimiștilor"*, care erau nu numaĭ oameni cu pregătire literară, ci totodată și singuriĭ conservatorĭ, care aveau o idee bine stabilită în ceeace privește rostul partiduluĭ conservator în viața de atuncĭ a poporuluĭ român.

Maĭ curând orĭ maĭ târziu va trebui să se ivească cineva, care va lua asupra sa sarcina de a lămuri această parte din istoria noastră. Eu îndeosebi n'am căderea de a o face, căcĭ sunt unul dintre ceĭ ce cu ajutorul *„Junimii"* și-a croit drum în lumea aceasta și timp îndelungat am luat parte la lucrarea culturală a *„Junimiĭ"*. E însă una, pe care trebue s'o spun, dacă e vorba să-ĭ dumiresc pe cititoriĭ de astăzĭ asupra lucrăriĭ luĭ Eminescu în redacțiunea ziaruluĭ *„Timpul"*.

Revista *„Convorbirĭ Literare"*, susținută cu marĭ jertfe de d. Iacob Negruzzi, directorul eĭ, și de amiciĭ săĭ literarĭ de atuncĭ, era organ cultural al Românilor de pretutindenĭ. Coloanele eĭ erau deschise pentru scriitoriĭ românĭ din toate țările cu poporațiune românească, și în Ardeal, în Banat, în Bucovina și în Macedonia ea era — nu maĭ scumpă, ci maĭ ieftină decât în România. S'au și însghebat cercurĭ „junimiste" la Brașov, la Sibiu, la Caransebeș, la Năsăud, la Arad, la Cernăuțĭ și la Suceava, eară cauza culturală a Românilor de peste Dunăre în coloanele *„Convorbirĭ Literare"* a fost atâta timp susținută de către Apostolu Mărgărit.

Din acestea se'nvederează, că pentru *„Junimiștĭ"* statul român nu era, vorba luĭ Eminescu, o expresiune geografică, ci focarul cultural al întreguluĭ neam românesc. Aicĭ trebuia să se concentreze cele maĭ bune puterĭ viĭ ale neamuluĭ românesc pentru ca, lucrând împreună, să consolideze poporul român prin restabilirea în viața luĭ culturală a unitățiĭ, fără de care o rodnică viață națională românească e peste putință. Partidul conservator nu putea să-șĭ păstreze pozițiunea tradițională decât puindu-se în fruntea celor însoțițĭ în vederea uneĭ asemenea lucrărĭ.

Erau însă în partidul conservator de atuncĭ și oamenĭ de altmintrerĭ foarte cum se cade, care nu vorbiau cu copiiĭ lor românește, și aceștia nu prea erau în stare să-șĭ dea seamă despre o asemenea menire *conservatoare* a partiduluĭ, din care făceau parte. *„Timpul"* nu era decĭ sprijinit cum ar fi trebuit să fie. Abonamentele nu erau destule. Vânzarea cu numărul era neînsemnată. Anunciurile erau puține. Ceeace lipsia trebuia să se acoperă din cotizațiunĭ, care erau pentru fiecare cu atât maĭ marĭ, cu cât maĭ puținĭ luau parte la ele.

Maĭ bine nu era nicĭ după ce Titu Maiorescu în urma uneĭ neînțelegerĭ cu Alexandru Lahovary s'a retras de la *„Timpul"*.

Eminescu a intrat în redacțiune după ce se retrăsese T. Maiorescu, iar Caragiali a fost adus de Eminescu, care-l știa de maĭ nainte.

Scriau articole pentru *„Timpul"* membriĭ partiduluĭ când erau inspirațĭ, și comitetul partiduluĭ însărcina când pe unul, când pe altul dintre membriĭ săĭ cu supravegherea. Am avut rând pe rând pe generalul Florescu, pe Mavrogheni, pe generalul Manu, pe Manolache Costachi, pe dr. Kerészténуi, pe Grig. Păucescu, pe maiorul Alecu Catargiu, cel maĭ statornic și maĭ zelos dintre toțĭ. „Băețiĭ" făceau așa zisa bucătărie a ziaruluĭ și scriau articole când boerilor le lipsea inspirațiunea, iar eu maĭ eram și un fel de administrator, mâna dreaptă a cassieruluĭ, timp îndelungat coconul Petre Millo, cumnatul luĭ Alexandru Lahovary.

De oarece boieriĭ numaĭ rar de tot aveau timp pentru *„Timpul"* și inspirațiunile erau și ele rare, „băețiĭ" rămâneau de capul lor, ceeace pe eĭ nu-ĭ supăra de loc, dar supăra adese-orĭ pe alțiĭ, căcĭ maĭ ales Eminescu nu era crutător nicĭ față cu membriĭ partiduluĭ când se nimeria ca eĭ să cadă în vre-un păcat, ba era în stare să laude faptele bune și dacă ele erau săvârșite de adversarĭ politicĭ. Mult n'a trecut dar, și a intrat și el în conflict cu Alexandru Lahovary.

Simțindu-se adânc jignit în demnitatea luĭ, Alexandru Lahovary a pus cestiunea în discuțiunea comitetuluĭ.

Bătrânul Lascar Catargiu, care avea o deosebită slăbiciune pentru Eminescu, a fost de părerea, că cel maĭ cuminte lucru e să-ĭ lase pe băiețĭ să scrie cum îĭ taie capul, iar d-l Lahovary orĭ vreun alt membru al partiduluĭ, care e nemulțumit, îĭ face partiduluĭ un prețios serviciu scriind articole, în care-șĭ arată părerile.

Simțindu-se prin această încă maĭ jignit, d. Lahovary n'a maĭ dat pe la redacțiune, ceeace băieții au luat drept un mare succes. Ar fi și fost, dacă de acum înainte n'ar fi scăzut abonamentele și altfel puține și nu s'ar fi sporit membrii partiduluĭ, care se codiau când li se cereau cotisațiunĭ pentru acoperirea deficituluĭ. Eminescu era mare și tare la *„Timpul"*, stăpân pe *„baracă"*, dar pe o baracă foarte subredă — zicea Caragiali.

Intrase într'un rând și Ronetti Roman în redacțiune, dar, văzând cum merg lucrurile, numaĭ puțin a stat.

Era'n prima parte a celor doisprezece ani de stăpânire liberală, ceĭ însetațĭ de căpătuială aveau puțină nădejde ca conservatorii să vie la putere, și mereu se punea întrebarea, dacă va maĭ putea orĭ nu să se susție *„Timpul"*, de care azĭ se interesau maĭ puținĭ decât ierĭ. Maĭ era apoĭ la mijloc și răutatea luĭ Caragiali, care-ĭ cânta luĭ Eminescu mereu la ureche, că e păcat de munca pe care o pune pentru a cauză perdută. După părere luĭ era adică *„pe dric"* partidul conservator, care nu maĭ putea să-șĭ susție cumsecade organul de publicitate.

„Timpul" cu toate aceste se susținea. Vorba era însă *cum*.

La început ziarul se tipărea în tipografia *„Tiel și Weiss"*, care se afla instalată în casele societățiĭ *„Dacia"*, str. Lipscaniei colț cu Calea Victoriei. In fundul Curțiĭ, la primul etagiu, se afla localul redacțiuniĭ, treĭ saloane marĭ și luminoase, cel din fund elegant mobilat, biuroul direcțiuniĭ, unde se'ntâlniau uniĭ dintre ceĭ maĭ însămnațĭ fruntașĭ aĭ țăriĭ, ca să pună lumea la cale și să le dee redactorilor îndrumărĭ, de care, ce-ĭ drept, aceștia nu prea țineau seamă.

După ce fruntașii au încetat a maĭ veni, au început redactoriĭ a se duce când pe la unul, când pe la altul, care-ĭ primia de obiceiu fie cu ceaiu, fie cu dulceață și cu cafeluță, și acum vorba nu maĭ era de îndrumărĭ, ci de 'mbărbătărĭ.

Cât pentru Eminescu, el nu avea nevoie de 'mbărbătare. N'avea, ce-ĭ drept, decât treĭ sute de leĭ pe lună, și fiind-că și pe aceștia numaĭ cu chiu cu vaĭ putea să-ĭ scoată, se mulțumea cu atât, ba ar fi fost în stare să dea dela dânsul, dac'ar fi avut de unde. Nu tot așa și Caragiali, pe care mulțĭ dintre ceĭ ce nu'l cunoșteau îndeajuns îl vor fi socotit om ușuratec, care cheltuiește totdeauna peste puterile sale. El și era în adevăr cheltuitor, dar nu din ușurință, ci din convingere. După părerea luĭ aveau nu redactoriĭ să se jertfească, ci boierii să aducă jertfe pentru ca redactorii să se poată îmbrăca, adăposti și hrăni cum se cuvine. De oarece de părerea aceasta maĭ erau și alțiĭ, am ieșit din locuința de la *„Dacia"* și ne-am mutat în strada Regală, cam unde se află azĭ biroul *„Burdin"*.

Aicĭ era maĭ ieftin, dar tot prea scump, căcĭ maĭ erau și multe altele. Când se'ntâmpla ca d. Cassier să dea pe acolo, vaĭ era de capul luĭ, căcĭ dedeau năvală asupra luĭ toțĭ din toate părțile cu conturile ce urmau să fie acitate, una pentru tipograf, alta pentru hârtie, iar alta pentru un rest din chiria localuluĭ, eară — și eară — și alta pentru lefurile servitorilor, pentru onorariile personaluluĭ de redacțiune, pentru mărcĭ poștale, pentru luminat orĭ încălzit. Om, care știa să-șĭ păzească treaba, Cassierul nu se maĭ avânta pe la redacțiune, și toate să spărgeau în capul meu, care trebuia să-ĭ duc din când în când chitanțele, dintre care multe rămâneau deocamdată neachitate.

Luĭ Caragiali nu ptuea să ĭ se'ntâmple așa ceva: el trebuia neapărat să stoarcă ceva din baniĭ ce treceau prin mânile mele.

La sfârșitul luneĭ Ianuarie el avea luat pe luna Februarie cel puțin 50 de leĭ. Avea decĭ luațĭ la sfârșitul luneĭ Februarie cel puțin o sută de leĭ pe Martie, iar la sfârșitul luneĭ Martie începea să ceară anticipațiune pe luna Maiu. El știa să mă iea totdeauna așa, ca să-mĭ fie greu a'l refusa. In cele din urmă tot trebuia însă să-mĭ pun piciorul în prag pentru-ca să'ncepem a scădea din anticipațiune.

El se opri'n fața mea și mă măsură cu ochiĭ odată de sus în jos și încă odată de jos în sus.

„Bine, omule, — îmĭ zise, — aceasta le'ntrece toate! Mă, știĭ că sunt om cheltuitor și abuzezĭ de această slăbiciune a mea dându-mĭ azĭ un pol și mâne altul, ca să mă țiĭ legat și să mă aĭ rob la ocna aceasta, unde se piseazǎ sare amară. După ce m'aĭ deprins să cheltuiesc maĭ mult decât mĭ se cuvine, mă săcăĭ voind să mă scazĭ la maĭ puțin. Nu se poate, Domnule! Aĭ răbdare, căcĭ de mult mĭ s'a făcut lehamite de a mă lupta pentru o cauză perdută și umblu mereu să fac un împrumut pentru ca să mă răscumpăr și să scap de aicĭ".

A și găsit apoĭ pe cineva, care l'a ajutat să scape pentru-ca să publice *„Moftul Român"*.

Azĭ, după patru-zecĭ și maĭ bine de anĭ, puținĭ vor maĭ fi stând la îndoială, dacă avea orĭ nu Caragiali dreptate când zicea, că e perdută cauza, pentru-care se lupta Eminescu.

Pentru puținiĭ aceștia maĭ reproduc aicĭ următoarea chitanță, din care resultă, că'n ajunul zilei de Sf. Dumitru pentru „patroniĭ" ziaruluĭ *„Timpul"* era lucru greu să dee redacțiuniĭ un acont de 350 leĭ.

Maĭ am să adaug că ceĭ 350 L. erau scăzuțĭ din baniĭ ce primisem pentru chiria pân'atuncĭ încă neachitată a localuluĭ. Eminescu a maĭ lucrat cu toate acestea încă cincĭ anĭ aproape în redacțiunea ziaruluĭ *„Timpul"*, căcĭ multe a avut să sufere, dar nicĭ odată jignit în demnitatea luĭ de om n'a fost ca redactor al aceluĭ ziar.

IOAN SLAVICI

(Reproducerea interzisă).

Surâsul unei Gioconde

Surâzi,-și-atâta de frumoasă
Se'mbină gura ta de floare
Că par'că inima ta crește
Un tainic răsărit de soare.

Surâzi, — așa lumină dulce
Pe cer, prin nori s'a 'mprăștiat,
Că'n infinit, îmi vine-a crede
Privirea ta s'a revărsat.

Surâzi, — atât de multe'n aer
Zâmbirei tale se supun,
Că însuși demonul din mine
Il simt în clipa asta bun...

Surâsul tău e înflorirea
E voluptatea de nespus
Când lutul simte cum pogoară
Puterea harului de sus.

D. NANU

Cronica științifică

Dimensiunile Universului

Sori gigantici — Alte universuri — Structura Universului stelar

de L. FLORIN

Sistemul sideral, alcătuit din sutele de milioane de stele vizibile cu ajutorul telescoapelor uriașe și a plăciĭ fotografice, constituie un univers — *Universul nostru*. Dincolo de acest univers, la depărtărĭ ce nu pot fi cuprinse cu mintea noastră, se află miĭ de alte universurĭ, dintre care numaĭ câteva — cele maĭ apropiate — pot fi zărite cu ochianele astronomice ca niște simple pete fumuriĭ suspendate pe albastrul nemărginit al Ceruluĭ.

Dimensiunile sistemuluĭ sideral, din care face parte și Soarele cu planetele sale, sunt atât de enorme, în cât dacă am îndrăzni să facem o hartă numaĭ a acestuĭ sistem, luând ca scară o lungime de *1 milimetru* pentru a reprezinta distanța dela Pământ la soare, ne-ar trebui o coală de hârtie atât de mare că ar acoperi Europa și Asia. *)

Astronomiĭ măsurând aceste dimensiunĭ au găsit că Universul nostru nu este *rotund*, adică nu se întinde în toate dimensiunile la fel. Incă acum 100 de anĭ marele astronom *William Herschel* a emis ipoteza *lenticulară* a Universuluĭ și această ipoteză a fost verificată întocmaĭ de astronomiĭ modernĭ. Astfel s'a găsit, cu ajutorul nouilor metode de măsură spectroscopice, că diametrul mare al Universuluĭ-lentilă e de *1000 parsecĭ* și cel mic numaĭ de *300 parsecĭ*.

Pentru a ne putea da seama de aceste dimensiunĭ fantastice trebuie să știm ce este un „parsec" astronomic. Dimensiunile Universuluĭ sunt prea marĭ pentru a putea fi date în kilometri; e ca și cum cineva ar avea să măsoare ocolul Pământuluĭ cu lungimea unuĭ microb! De aceia astronomiĭ au trebuit să recurgă la o unitate de lungime foarte mare, numită *parsec*, care e distanța la care se vede raza orbiteĭ pământeștĭ sub un unghiu de 1 secundă de arc. S'a găsit, din calcul, că acest unghiu corespunde la o distanță de *40 trilioane km.* (40.000.000.000.000), adică la o distanță de *275.000 de orĭ maĭ mare ca raza orbiteĭ pământeștĭ*, rază care este după cum se știe de 149.500.000 kilometri.

Pentru a străbate o distanță de 1 parsec lumina intrebuințează 4 anĭ, făcând 300.000 km. pe secundă. Dacă la un capăt al Universuluĭ ar fi bunăoară un incendiu, ceeace se întâmplă foarte des (incendiĭ cereștĭ), ar trebui *4000 de anĭ* ca o rază de lumină pornită dela acest incendiu să ajungă la celălalt capăt. Imaginea acesteĭ depărtărĭ, incomensurabilă cu mintea noastră, e redată atât de măestru de *Eminescu*.

La steaua care-a răsărit
E-o cale-atât de lungă,
Că miĭ de anĭ i-au trebuit
Luminiĭ să ne-ajungă.

Poate de mult s'a stins în drum
In depărtărĭ albastre,
Iar raza eĭ abia acum
Luci vederiĭ noastre.

Icoana steleĭ ce-a murit
Incet pe cer se sue:
Era, pe când nu s'a zărit,
Azĭ o vedem, și nu e.

Și totușĭ dimensiunile Universuluĭ nostru sunt atât de micĭ în comparație cu depărtările altor universurĭ. Astfel s'a găsit din calcul că depărtarea la care se află universul cel maĭ apropiat de noĭ trece de cifra enormă de 6500 parsecĭ; iar nebuloasele spirale, înrudite cu Calea Lapteluĭ, sunt aruncate în nemărginirea spațiuluĭ la depărtărĭ de *milioane de parsecĭ* și gravitează în haos cu o iuțeală spăimântătoare de peste 1 milion de metri pe secundă!

Pentru a ne putea face o idee de imensitatea Cosmosuluĭ alcătuit din miĭ și miĭ de universurĭ, trebue să ne mulțumm a ne da seama de sistemul nostru sideral (Universul nostru), singurul ce-l putem cunoaște. După o muncă uriașă a miĭ de astronomĭ se știe că Universul nostru cuprinde aproape 500 milioane de stele (dintre care numaĭ vreo 4500 pot fi văzute cu ochiĭ liberĭ); fiecare stea e un soare, ba încă soarele nostru e unul din ceĭ maĭ modeștĭ sorĭ din Univers și poate fi zărit ca o simplă steluță doar în sistemele planetare cele maĭ apropiate.

Steaua *Arcturus* e de 20.000 de orĭ maĭ mare ca soarele nostru și dacă se vede atât de strălucitoare aceasta se datorește nu atât mărimeĭ sale ci faptuluĭ că e una din cele maĭ apropiate de noĭ.

După măsurătorile din urmă s'a găsit că Arcturus e un soare foarte mic în comparație cu alțiĭ, cum este *Alciona* din Pleiadele (steaua cea maĭ strălucitoare din Cloșca cu puĭ), *Rigel* din Orion, *Canopus* din Nava, etc.

Un inginer englez, Gore, care era în acelaș timp și un astronom de seamă, a găsit din calcul că steaua Canopus (vizibilă pe cerul emisferuluĭ de sud) e de *2.400.000* de orĭ maĭ mare ca soarele; acest calcul a fost verificat cu multă îngrijire și de alțĭ astronomĭ. In jurul *soareluĭ Canopus* gravitează desigur planeta de zecĭ de milioane orĭ maĭ marĭ ca Pământul, locuite poate de miĭ de miliarde de oamenĭ. Ce trebue să fie un războĭ mondial sau o grevă de miliarde de lucrătorĭ pe una din aceste planete, dacă o fi existând și acolo aceiașĭ organizație socială ca în lumea ce o locuim? Și când ne gândim că pentru omenirile luĭ Canopus soarele nostru apare ca o steluță telescopică, înregistrată doar în atlasle cereștĭ a celor maĭ savanțĭ astronomĭ de acolo; iar Pământul nostru, biet punct din jurul acesteĭ steluțe nu are cinstea a fi cunoscut confraților canopusenĭ.

Abia poate imaginația noastră să cuprindă dimensiunile luĭ Canopus și un astronom *Michelson*, cel maĭ mare astronom din America, a găsit, după măsurătorile făcute în 1919 și 1920, că există un soare și maĭ gigantic. E *Betelgeus* din Orion, care e de *40 milioane de orĭ maĭ mare ca soarele*, decĭ de 52.000.000.000.000 cât Pământul! **)

Și când ne gândim că toțĭ aceștĭ sorĭ gravitează spre țărmurĭ necunoscute, rostogolind în spațiu convoiurĭ de miliarde de planete, cu miliarde de omenirĭ, putem să ne dăm seama odată cu *Victor Anestin* că „Pământul nu maĭ este o excepție în univers și omenirea, ce se află pe el, nu maĭ plutește singură în spațiul fără marginĭ căcĭ există planete ce abia acum încep să dea naștere viețiĭ, după cum sunt alte planete ale căror omenirĭ bătrâne cu miĭ și miĭ de veacurĭ decât a noastră au ajuns poate la acele organizărĭ sociale, care pentru noĭ rămân încă în domeniul utopieĭ".

Pământul nostru, astru umil, poate fi văzut abia ca o „stea" din planetele vecine ale sistemuluĭ solar, cum ne spune și blândul poet-astronom *Traian Demetrescu*:

In alte lumi Pământul nostru
S'arată noaptea ca o stea;
Poeți'or fi cântând-o poate,
Amanți'-or fi privind spre ea...

Lumina eĭ din depărtare
Le va părea un tainic foc,
Plutind în haos singuratic
Cu raze blânde de noroc...

Și n'or ști câțĭ un glob de humă
Ce poartă vecinice durerĭ
Căcĭ toate plângerile noastre
Sunt pentru alte lumĭ, — tăcerĭ!

Și când ne gândim că acest globuleț de humă poartă în spațiu, odată cu atâtea durerĭ și un tezaur, imens de știință și frumusețe, ne cuprinde propria noastră admirație. Trăind pe o lume mică „de se măsură cu cotul", noĭ oamenii am ajuns, cu mintea noastră de furnicĭ, să ne dăm seama până și de structura Universuluĭ. Dacă acum un veac învățațiĭ puteau socoti doar „cât aur poartă marea", savanțiĭ veaculuĭ nostru au reușit să numere și atomiĭ Universuluĭ.

Profesorul *Mac Millan* dela Universitatea din Chicago a descoperit de curând o analogie curioasă între Universul stelar și microcosmosul atomilor și electronilor. Astfel ceĭ 2 electronĭ aĭ atomuluĭ de hidrogen se aseamănă în totul cu sistemul Soare-Neptun, relația între diametriĭ și distanțele lor mutuale fiind aproape aceiașĭ. Profesorul Millan a calculat că numărul atomilor sistemuluĭ solar ar fi uriașul număr:

$$6 \times 10^{55}$$

adică: 60.000.000.000.000.000.000.000.000.000.000.000.000.000.000.000.000.000.000.000! (se citește: 60 septemdecimilioane), iar volumul ocupat de domeniul soareluĭ în Univers ar fi de 24 *parsecĭ cubicĭ*, sau:

$$60 \times 10^{54} \text{ centimetri cubici}$$

adică: 600.000.000.000..000.000.000.000.000.000.000.000.000.000.000.000.000.000.000! *(600 septemdecmilioane* centimetri cubi), decĭ în mijlociu ar fi câte 1 atom de fiecare 10 centimetri cubĭ, ceeace ar însemna că atomiĭ sunt tot atât de distanțațĭ în raport cu diametrul lor cum sunt stelele Universuluĭ.

Revista *„L'Astronomie" a luĭ Flammarion* comentând în ultimul eĭ număr (Martie 1921) concluziunile astronomuluĭ Millan, bazate pe simple analogiĭ, ne arată că aceste concluziunĭ întrec cu mult faptele cunoscute până în prezent de Astronomia modernă.

Și astfel știința triumfătoare deschide cele maĭ vaste și luminoase orizonturĭ Poezieĭ omeneștĭ, cum spunea *Henri Poincaré* și toată năzuința noastră va fi să cucerim o cifră:

Nous allons conquérir un chiffre seulement după cum a profetizat *Sully Prudhomme*.

Supra-omul va cucerĭ cifre peste cifre, scrutând și măsurând zările Nemărginiriĭ, iar Pământul, cu întregul sistem solar și întregul Univers, zărite din depărtarea altor lumĭ ca o flacără plăpândă, vor continua să plutească, cu raze palide de lumină, pe cărărĭ străbătute, poate cu miliarde de anĭ înainte de alte universurĭ, cu alțĭ sorĭ, cu alte Pământurĭ și alte omenirĭ, fără să știe de suferințele locuitorilor lor, nicĭ de geniul lor cuceritor.

L. FLORIN

*) Calculul l-am făcut în 1918 cu multă preciziune și poate fi ușor verificat de amatoriĭ-astronomĭ.

**) Detaliĭ asupra acesteĭ măsurĭ au fost publicate de revista *„Science and Invention"* din New-York în numărul din Februarie 1921.

Tony Bacalbaşa, poet epic

O vorba a lui Alexandru Lahovary. — Beizadeaua Mitică.—Spanachide.—Soţul d-nei Caliopi Teacă.— Glic! — Stilul lui Tony.

Anton Bacalbaşa ni se înfăţişează mai ales ca un poet epic, unul din cei mai mari poeţi epici ai prozei gazetăreşti române. Ce bine ştie dânsul să cheme la arme cuvintele! In ce ordine debarcă coloanele: de drum, de atac, mobile; cele menite irupţiunii; cele destinate învăluirii! Şi ce straşnic sunător de şarje! Şi cum apar la vreme, — amăgitoare şi puitoare-pe-fugă—trupele de pândă!

Cetiţi descrierea luptelor din preajma şi din timpul alegerilor. Aţi zice un fragment din *Batrahomiomahia* lui Homer ori dintr'un alt poem eroi—comic:

„Iată-ne în sfârşit în plină perioadă electorală!

...Cursele se deschid. Taurii guvernamentali, aţâţaţi de fanionul roşu al cârciumarilor şi al starostilor de bătăuşi, se vor repezi în curând în arenă, — în lături cetăţenii!

Plângeţi, codri!

Sobele de vară nu vă mistuie atâtea ramuri, câte crăci au să vă rupă ipistaţii prefecturilor: tot neamul bătăuşilor are mâncărime în palmă, tot neamul bătăuşilor strigă ca un furnicar de Arhimezi: „daţi-mi o bâtă şi o spinare de reazim“.

Deschideţi uşile de perete, tipografii; căci se anunţă de departe un nour de programe, de manifeste, de profesii de credinţă!

Scriitorii necunoscuţi, toate nulităţile din fundul provinciilor pe unde nici n'a încolţit sămânţa de stil; toţi râioşii literaturii, pe cari nici însăşi Academia română nu i-ar premia, apar acum ca scriitori, fiecare cu profesioara lui de credinţă, fiecare cu manifestul lui, ungându-şi vorbele cu miere, jurând în numele tău, ţară“!

Ca mare mântuitor de masse (a fost unul din cei mai străluciţi oratori ai vechei mişcări socialiste), el — impulsivul—nu duce numai războiu împotriva persoanelor, — chiar când acestea sânt cauza ori punctul de plecare a ofensivei lui, — ci mai ales împotriva unor colectivităţi şi a unor metehne sociale.

Alexandru Lahovary s'a fost rostit în Adunarea deputaţilor: „Toate astea le puteţi spune auditorului dumneavoastră ordinar, dar nu aici la Cameră“.

Anton Bacalbaşa răspunde, luând la rost nu atât pe Alexandru Lahovary, cât întreaga clasă boerească:

„....Acei cari fac astăzi mai multă paradă de boerism, sunt urmaşii celor împotriva cărora Ştefan-Vodă Racoviţă a dat la 1764 celebrul ofis prin care le interzicea să se mai însoare cu fete de boer „ca să nu se necinstească dregătoriile şi să nu se ocărască neamul boerilor pământeni“.

Şi în genere de unde vin mai toţi boerii noştri, aproape toată clasa istorică a protipendadei? Incepeaţi, onorabililor, ca orice Dinu Păturică al lui Filimon, dela rolul de ciubuciu, furaţi un firfiric dela coşniţă şi o leiţă dela ruşfeturi, până ce ticseaţi chimirul; luaţi sugmanul din spinarea ţăranului şi apoi plecaţi la Ţarigrad, de unde vă'ntorceaţi aducând în turul pantalonilor turceala şi boeria ca musca cu paiul.

Iar copiii voştri, odrasle turcite la cap ca voi la pantaloni, veneau să spună ţării democratice în anul 1891: „auditor ordinar“!

Anton Bacalbaşa atacă — ce-i drept — pe cutare deputat, dar, cu deosebire, dânsul întreprinde o *expediţie* împotriva întregului „tamazlâc parlamentar“; *pugilatul* îl interesează dar nu atâta cât vastele operaţii şi incursiuni. El dă iama şi prin „puzderia de juni cu mustăţile în proţap, cu pantalonii suflecaţi, cu inteligenţa evaporată“ ca şi prin „bătrânii de operetă: mustăţi albe, spinări încovoiate, minţi cari au stat ani îndelungaţi sub *presă*... reformaţi de Dumnezeu şi de legea pensiilor, fabricanţi de legi şi de lanţuri“. Iată câteva rânduri cu referire la o candidatură a bătrânului prinţ Sturdza. Intr'o gradaţie prodigioasă, Tony dă o definitivă icoană a caducităţii şi a decrepitudinei matusalemice:

„S'a admis candidatura lui Beizadea-Mitică.

— Dar nu vorbeşte! a replicat un tânăr.

— Dar nu scrie! a replicat un altul.

— Dar nu vede!

— Dar nu umblă!

— Dar nu gândeşte!

— Dar nu există!

— Dar nu a existat niciodată!

— Dar nici n'a fost vorba măcar să existe!

Cu toate astea partidul l'a aclamat!

Noul Boulenger, a cărui deviză este: fii dovleac şi vei izbuti, *a fost investit cu titlul de candidat.*

...La vară la Sinaia par'că văd pe Beizadea răţoindu-se ca'n Parlament şi rostind eternu-i discurs:

Ă..., ă.... ă....“

Tony nu satirizează numai pe unii proşti, ci ia la vale pe însuşi Prostul; nu desvălue contrazicerile şi făţărnicia vr'unui „burghez naţionalist“, ci ale *burgheziei şovine:*

„Cel mai mare şovinist din lume e mai cosmopolit în viaţa-i zilnică decât proletarul cel mai internaţionalist. Burghezul şi-a făcut educaţia în Franţa, se'mbracă 'n pânză de Olanda, poartă căciulă de Astrahan, bea bere de Bavaria şi... vorbeşte prostii naţionale. In cât când îl auzi lăudându-şi patriotismul, te'ntrebi: ce a mai rămas naţional într'însul... afară de prostie?“

Şi ai impresia că asişti la intensa desfăşurare a actului al 3-lea din „Scrisoarea pierdută“ şi vezi ce splendid prinzător de ansamburi e Anton Bacalbaşa, când citeşti articolul său „Unde-i scăparea“ din *Democraţia socială* dela 9 Februarie 1892.

„.... Vin băut, chiote înfiorătoare, feţe mânjite cu chinoros, injurii sălbatice, capete sparte, teroarea desmăţată pe stradă, orgii fără sfârşit, torţe iluminând feţele buhăite de băutură, muzică intonând imnul deşănţat al deşănţatelor porniri, munca poporului în zdrenţe aruncată pradă cârciumarilor bătăuşi, prefăcute 'n vin pe gâtlejurile-burete ale beţivilor scandaloşi şi prefăcute'n bâte în mâinile sângeroşilor inconştienţi... iată-ţi poporule suveran, frumoasa săptămână a exerciţiului dreptului de vot!“.

Ironiile lui devin hiperbole pline de sarcasm; răzbunările lui au aerul unei vindicte publice; chiar când vrea să dee o simplă siluetă, viaţa pe care i-o insuflă o face să crească, să devină un *tip*, destinat să înfăţişeze un plictisitor cusur sau o caricatură de idee. Dojenile lui — în mişcarea lor progresivă — sunt uneori invective, ori anateme.

Şi'n descurajările lui găseşti tonul epic:

„Mi-e silă de polemici! Mi-e silă pentru că loveşti ca'n butuci. Dai, dai, şi stimabilul nu simte. Ii spui că e prost — el îţi răspunde: *ba tu;* îi spui că-i turbat, — el dă vina pe câinele care l'a muşcat; îi dovedeşti că scrie piese de teatru idioate şi pline de macriş, — idiotul se laudă că i le-a primit direcţia“.

Spanachide al său e recapitularea unei întregi categorii de ziarişti şi autori; iar soţul d-nei Caliopi Teacă nu e numai *cutare* om cu torturătoare deprinderi şi capriţii. Câtă vreme acesta „îşi freacă dinţii de mare ţinută cu praf de pâine-cazonă arsă“ (iar dumneaei îşi face la oglindă „sprincenele de ceremonie“); câtă vreme, la rugăciune, d-sa îşi manifestă părerea că „melitaru ar trebui să salute reglementar pe Dumnezeu“, iar copiilor, cari fac *nas-mare*, li strigă: „nu scoate limba, boboc de ţivil; că nu eşti la fermelia doftorului“; câtă vreme ordinele lui se rezumă în: să te scoli *după semnal*, să calci *pă note*, să mănânci *pă două rânduri*, să te culci numai după orden, — M. Teacă este încă un personagiu de vodevil. Dar de îndată ce zisul personagiu se dedă la corecţiuni — cari merg mai departe chiar decât simpla schingiuire — atunci Tony Bacalbaşa părăseşte tonul glumeţ. Şi în vaste meetinguri publice, el destăinuie şi *înfierează.*

Anton Bacalbaşa, vede intens.

Descopere — pânditor — pe politiciani tocând în tihnă în bucătăria lor „carnea electorală pentru gustul şi neasemănatul caltaboş politic“.

Frenetic, el desvăluie „frenezia adâncă, extrazul uimitor în toată ceata“ bugeţionarilor.

Nu *un* scriitor, ci o întreagă şcoală literară este pentru deapururi fixată (de el şi de Caragiale) în acea splendidă serie de incoherenţe şi nonsensuri sonore din care desprind:

Glic!
Face gâtul sticlei glic!
Draga mea, eşti un simbol:
Zâmbetu-ţi e raiul gol —
Tu eşti mare, eu sunt mic —
Glic!

Glic!
Tu bei vin şi eu beau bere —
(Asta nu face nimic)
Un simbol eşti în picere
Ăst pahar ţie-ţi ridic —
Glic!

Glic!
Eşti o nimfă, sunt un faun —
Face gâtul sticlei glic —
Ce te uiţi aşa sub scaun?
N'ai să vezi nimic, nimic —
Glic!

Şi parodia următoare:

O nebuloză siderală
Vibrează brusc la orizont
Se spală lumea de-o greşeală
Ca mâna lui Pilat din Pont.

Un stârv fetid cu vermi albaştri
Pestifercază'n Univers —
In firmamentul candid aştri
Nu se clintesc din al lor mers.

In stol macabru trec sirene
Cu ochii limpezi de asfalt;
Curg lacrimi de granit pe gene,
Din somnolentul lor asalt.

Senzaţii albe, vibratile
Vor da funebrele plânsori
Pe sânuri vage de copile
Şi ura! ura! de trei ori!

Posedă — în stil — îmbelşugare, vervă, fluiditate. Cuvintele le dă accepţiunea pe care o au şi ceea pe care o pot avea; mânueşte, ca un tactician de frunte, vorbele din aceeaşi etimologie, homonimele univoce şi echivoce; din limbile diverselor caste şi diverselor vârste, el scoate expresii hibride şi pitoreşti; locuţiunile şi versurile clasice le încorporează de par'că de când lumea ele stau în fraza unde le-a instalat dânsul. Şi are un mijloc de-a înviora, de-a biciui termenii cari trag a moarte! Când o comparaţie e pe cale să fie lovită de sterilitate, el îi inoculează putere. Cine nu cunoaşte locuţiunea — uzată —: „roşu ca sfecla“? Anton Bacalbaşa o întinereşte: „roşu ca *sfecla română*“. El desghioacă un cuvânt de senzu-i figurat, ţi-l întoarce spre înţelesu-i primitiv, ţi-l tăvăleşte prin zemurile ce'i convin şi'ţi serveşte un aforism de toată nostimata: „O fi bun lucru respectul *perilor albi;* dar nu pot respecta perii ăştia când îi găsesc în ciorba mea“.

E stăpân — când vrea — pe terminologia cea mai aşternătoare de coşmaruri: bojbăiri pe'ntuneric, palavre sinistre ale strigoilor cu cosciugele în cap, cearşafuri albe, ochi fosforescenţi, cucuveice cari se vaetă, fotoliuri cari zbârnie.“

Şi alte dăţi are stilul unui buletin al Marei Armate:

„Bătrânii ori să se retragă la pensie şi să ne lase în pace, ori dacă ne platisesc, să încaseze!“

Observator neînduplecat, cu o diversificare de amănunte uimitoare, el face să defileze „toate stârpiturile, dizidente ale talentului şi divorţate de cinste, toţi avortonii breslelor folositoare, degeneraţii şi reformaţii societăţii întregi“ cari—bine înţeles— în politică îşi găsesc limanul ospitalier. Genealog — amărât de multe ori, dispreţuitor câteodată, pasionat în totdeauna — el prinde vasta filiaţiune nu numai a oamenilor, ci şi a instituţiunilor; *bâtei* şi *chinorosului*, dânsul le descoperă obârşia: ele ar fi vrednice urmaşe, revăzute şi sporite, ale *„crucei de tibişir“*.

Cu prilejul unei crime petrecute la Dorohoi, prin răzbunătoarele pagini ale lui Bacalbaşa defilează toate crimele făptuite contra ţărănimii şi într'un sombru cortegiu — trec „nenorociţii ceia de săteni horopsiţi, svârliţi pe un petec de pământ pustiu, fără avere, fără carte, fără cunoştinţă de legi şi fără sprijin; lăsaţi pradă baionetelor automate... iloţi pe cari uriadnicul îi zvântează în bătăi, judecătorul îi respinge cu dispreţ, iar vr'un Dimcea îi torturează ori ucide...“

Nu numai *fondul* şi *tonul* campaniilor sunt epice; dar de natură epică sunt şi consecinţele imediate ale acestor campanii: redacţiile ziarelor la cari colaborează Anton Bacalbaşa sunt asaltate şi devastate de cei vizaţi — şi vinovaţi.

Articolul de fond din **Munca** dela **30 Mai 1893**, conţinea — în această privinţă — scris de pana vibrătoare a lui Tony, următorul măreţ fragment:

„Aţi înscris în Constituţie libertatea presei, şi ziaristul trebue să tremure cu condeiul în mână sau să ţie revolverul lângă el; aţi făcut tribunale pentru a pedepsi pe asasini şi pe bătăuşi, şi toată această lepră... se plimbă slobodă pe strade; ne-aţi garantat prin Constituţie inviolabilitatea domiciliului, şi trebue să tragem zăvorul intrând în casă, ori să ne ţinem înarmaţi ca'n vremile de groază când invazia era la ordinea zilei“.

Puţini au fost în stare ca dânsul să dee „artei spălăcite culoarea strălucită a luptelor mari“!

BARBU LĂZĂREANU

Acasă, neastâmpăratule! — Pastel de B'Arg

Oltean cu zarzavat. — Pastel de B'Arg

CORTINA

Sonata Umbrelor. — Teatrul în Franţa şi în Germania. Imoralitatea unor anumite spectacole.

Sonata umbrelor. — Pentru a dovedi că femeea este cimitirul idealului, d. Domenic, un poet liric de necontestat talent, şi-a ales ca mod de exprimare genul dramatic în loc să se mulţumească cu o conferinţă. Ceeace ar fi mers de minune la tribuna Ateneului sau pe catedra Fundaţiunii Carol, a dat greş pe scenă, unde se cere o acţiune limpede şi un dialog omenesc, orcât de încâlcită şi de profundă ar fi ideea predominantă. Există un „teatru de idei“ dar să nu uităm că în această imperechiere de cuvinte există şi *ideea* şi teatru. Drama face concesiuni filosofilor, cu condiţiunea să nu desconsidere acţiunea şi interesul. De altfel şi publicul e de aceeaşi părere, aşa încât „Sonata umbrelor“ cu toată cordiala primire în seara premierii, este o piesă căzută cu cinste şi eleganţă.

Pentru a face teatru de idei (şi meritul domnului Domenic, e de a fi încercat să-l introducă pe scena noastră) nu e de ajuns a pune doi oameni să vorbească despre critica raţiunei pure a lui Kant, cu reminiscenţe din Schopenhauer şi citaţii din Ibsen. Ideea trebue să se desprindă din acţiune şi e greşită concepţia unora care îşi închipue că acţiunea trebue subordonată ideii. Avem un izbitor exemplu în teatrul ibsenian. Când Francois de Curel, cu ultima sa piesă „La comèdie du Genie“ n'a mai vrut să ţină seamă de acest elementar principiu în arta dramatică a căzut în frazeologia goală, mult mai interesantă, în orice caz, ca aceea a autorului „Sonatei Umbrelor“. D. Domenic s'a suit pe un cal nărăvaş şi calul l-a trântit. Nu toată lumea ştie să ţină în mână frâul şi de multe ori vrând să scrii o dramă cu pretenţiuni filosofice, ajungi să scrii un film neizbutit de cinematograf.

Mai mult noroc avu teatrul Bulandra cu **„Umbra“** fără sonate, a lui Dario Nicodemi. Autorul ne e cunoscut din „Refugiul“ de acum câţiva ani la compania Davila şi mai târziu cu „Egreta“ la tetarul Naţional.

De astă dată Nicodemi şi-a scris piesa în limba natală. E italian. Ca şi d'Annunzio căutase succesul în teatrul francez, dar neizbutind cu tot sprijinul ce i-l dăduse Rejana, piesele lui avură un foarte slab succes. De astădată îşi ia o frumoasă revanşă, iar soţii Bulandra totdeauna gata să dea publicului nostru mărgăritarele teatrului apusean, ne-a dat o frumoasă reprezentaţie de artă, reabilitând pe un autor, care părea să n'aibe răsunet pe o scenă românească.

Un mare pictor se simte despărţit trupeşte de femeea lui izbită de o paralizie isterică ce dăinueşte de şease ani. Se apropie de o altă femee, prietena soţiei sale, care pe lângă plăcerea sensuală îi dă suprema bucurie a omului, paternitatea. Când pictorul se simte cu totul despărţit de soţie, în noua căznicie binecuvântată de ivirea copilului şi când e gata să se destăinuiască soţiei legitime, pentru a pune capăt unei situaţiuni jenante, „Umbra“ îşi recapătă vigoarea de altă dată printr'un ciudat proces ştiinţific al medicinei moderne. Femea vede realitatea şi se sacrifică pentru a face loc celeilalte care se legitimează prin fermecătoarea taină dătătoare de viaţă.

Nimic convenţional, nimic absurd. Totul decurge logic dintr'o acţiune condusă cu vioiciune şi iscusinţă. Piesa mai dă prilejul **doamnei Lucia Sturdza-Bulandra** să ne dea cea mai artistică creaţie din câte le-am avut în anii din urmă. Marea noastră actriţă a dat întreaga măsură a marelui său talent. Piesa lui Nicodemi i-a fost bine venită. Rolul principal feminin este un punct strălucitor în cariera actriţei cu care teatrul nostru se poate mândri. După lungi şi dificile lupte, doamna Bulandra se impune din ce în ce şi acum mai mult ca oricând trebue s'o dojenim, pentru gestul nechibzuit cu care s'a dat mereu la o parte lăsând altora gloria de a străluci în teatrul care îi aparţine. **„Combattre sans péril, c'est vaincre sans gloire“.** Victoria domniei-sale este o meritată revanşă.

Alături de d-sa, d-nu Tony Bulandra a fost de un adevăr în dramatica sa creaţie, care îi dă cea mai desăvârşită satisfacţie, precum d-na Gina Sandri se dovedeşte a fi un preţios element în drama sentimentală modernă.

Imoralitatea în teatru a ocupat o întreagă şedinţă a Senatului Francez. D. de Lamarzelle a atras atenţia ministrului de justiţie şi de interne, asupra spectacolelor ce se dau de-o bucată de vreme. Reclama revistei „L'Amour en Folie“ sună aşa: e cel mai excitant spectacol!

Acelaş lucru se observă şi cu alte piese în care artistele nu mai posedă nici măcar legendara foae de viţă. Miniştrii au făgăduit să intervină anunţând un proect de lege care să reprime atentatul la bunele moravuri. Un prim rezultat a fost adunarea „Academiei teatrelor“ care s'a consfătuit asupra măsurilor guvernamentale. Au luat parte printre alţii: Romain Coolus, Oscar Dufrenne, Felix Huguenet şi E. Berny. S'a discutat mult şi s'a ajuns la convingerea, că într'adevăr unele teatre au întrecut măsura bunului simţ la câteva spectacole recente. Sunt reprezentării care prin felul lor *degenerează rasa* şi pervertesc moravurile. De aceea se cere introducerea cenzurei şi intervenirea autorităţilor. Chestiunea va mai fi desbătută în Cameră şi în Senat.

La Divan Noir. — La Paris teatrul Renaissance joacă o piesă în trei acte de Edmond Guiraud: Divanul Negru. E o tragedie de dragoste cu foarte multe lipsuri, dar interesantă prin analiza psihologică a persoanelor, poate prea mult supuse voinţei autorului.

Drama se petrece în casa marelui chirurg Brassereaux, om cumpătat şi aşezat, a cărui soţie Hélène îşi are încă sufletul deschis şi senzibil la cele mai imperceptibile mărturisiri de dragoste. O prietenă a ei, văduva Jeanrine Charlier îi descrie în colori vii farmecul dragostelor ascunse şi legătura ei cu o personalitate distinsă şi capabilă de cele mai desăvârşite satisfacţii sensuale.

In casa chirurgului intră un vechiu prieten al său, Etienne Vignieres, preşedintele consiliului de minştri. Intre două rezolvări de afaceri de stat, acest prim ministru găseşte vremea unei întâlniri amoroase. E un vechi obicei al lui, care l-a şi făcut cardiac. Se înţelege lesne că Elena cade în braţele acestui om de două ori dorit, odată pentru farmecul persoanei sale, altădată pentru înalta situaţie ce ocupă, fascinatoare pentru o burgheză nesăţioasă.

La o întâlnire a acestora în jurul „Divanului negru“ *amanta oficială* îşi face apariţia. E Jeannine. Primul ministru e omul care o fermecase. Elena află adevărul din odaia de-alături şi în urma scenii de desperare a femeii care se vede amăgită, Etienne moare dintr'un anevrism. In loc să fugă, nu-i dă altceva în gând decât să-şi chieme... bărbatul! Acesta constată moartea amicului şi adulterul femeii. O părăseşte şi pleacă în Egipt. In timpul acesta soţia greu bolnavă intră într'un sanatoriu şi se otrăveşte din dragoste pentru... soţ! Punct.

Der Wille şi ***Vineta*** sunt două piese noui jucate în Germania. Amândouă în deajuns de slabe bălăcesc între poezia dramelor de alte dată şi realismul de-acuma, pe neşedin înţeleg. In prima, Gustav Schüren, ca şi în a doua, Doctorul Arndt, autorii, readuc în discuţie cazul celor doi bărbaţi care iubesc pe aceeaşi femee. Lucru nou!

Gustav Schüren într'o piesă fără acţiune dar interesantă prin observaţiile juste ce le fac personagiile, precum şi prin observarea justă a mediului, ajunge la sacrificiul femeii care evită suferinţa unuia dintre adoratori.

Doctorul Arndt, care probabil cunoaşte „Les ailes brisées“ de Pierre Wolff, complică cazul, punând pe scenă o femee iubită de un tată şi de un fiu. Ea e soţia tatălui! De data aceasta renunţă bătrânul, pentru fericirea băiatului, care la urmă se îneacă cu iubita, într'o călătorie făcută cu vaporul.

Subiect banal întâlnit în romanele de senzaţie, pariziene, văzul prin prisma greoae şi searbedă a mentalităţii nordice.

Traduceri din Baudelaire

Inseninare

(După Charles Baudelaire)

Durere, fi cuminte, şi-astâmpără-ţi zvâcnire
Doreai să vie seara, priveşte-o, de departe
Invălue oraşul în umbrele-i de moarte
Dând unora odihna, iar altora mâhnirea.

Şi'n timp ce muritorii cu suflete deşarte
Işi chinuesc cu biciul plăcerilor, simţirea,
Ca să culeagă'n urmă cu toţi, dezamăgirea,
Durerea mea, dă-mi mâna şi să fugim departe.

Priveşte cum trecutul cu anii morţi se lasă
In haina-i învechită pe-a cerului terasă,
Cum din adânc de ape regretul înfloreşte,

Cum muribundul soare adoarme indolent
Şi ca un lung linţoliu plecând spre Orient, —
Ascultă noaptea dulce, ascult-o cum păşeşte...

ALEXANDRU WESTFRIED

Poeme din Baudelaire

In afară de lume

Viaţa asta e un spital în care fiecare bolnav e posedat de dorinţa de a-şi schimba patul. Bolnavul acesta ar vrea să sufere în faţa sobei şi — cestălalt — crede că s'ar tămădui lângă fereastră.

Imi pare că m'aşi simţi pretutindeni bine unde nu mă aflu, şi problema asta veşnică, de mutare, o discut fără oprire cu sufletul meu.

„Spune-mi, suflete, sărmane suflete îmbătrânit, de ţi-ar place să locueşti în Lisabona? Acolo trebue să fie cald. Te-ai bucura la soare, ca o şopârlă. Oraşul stă pe un mal de apă; se spune că e clădit din marmoră şi că populaţia urăşte atât de mult vegetalul, că rupe ori unde-i întâlneşte, copacii. Iată o privelişte pe gustul tău; o privelişte făcută din lumină şi mineral şi cu lichid jos, pentru oglindirea lor!“

Sufletul meu tace.

„De vreme ce iubeşti atât repaosul, cu spectacolul de mişcare, vrei să vii să locuim în Olanda; ţara de beatitudine? Poate te vei putea amuza în acest tărâm a cărui imagine ai admirat-o foarte ades în muzee? Ce-ai spune de Rotterdam, tu care iubeşti codrii de catarte şi corăbiile otgonite de poala clădirilor?“

Sufletul meu tace.

„Ţi-ar surâde poate mai mult Batavia? Vom găsi de altfel acolo spiritul european măritat cu frumuseţea tropicală“.

Nici un cuvânt. Mi-a murit oare sufletul?

„Ai ajuns, sărmane, într'un aşa hal de lânced şi amorţire, că nu te poţi complace decât în rău? Dacă 'i aşa, hai să fugim spre ţările cari sunt o analogie a Morţii. Am nimerit bine suflete. Ne putem face cufărul pentru Tornéo. Să mergem mai departe încă, la capătul de dincolo al Balticei; să mergem, dacă-i cu putinţă, dincolo de viaţă; să ne instalăm la pol. Acolo soarele nu sărută de cât pieziş pământul şi lenta alternativă dela lumină la noapte omoară varietatea şi sporesc monotonia, jumătatea dreaptă a neantului. Acolo, vom putea face băi prelungi de beznă, în vreme ce, pentru ca să ne putem amuza, aureole boreale ne vor arunca din când în când buchetele lor trandafirii, ca reflexele unui foc de artificiu al infernului!“

Insfârşit, sufletul meu izbucneşte, şi înţelept, îmi ţipă: „Indiferent unde! indiferent unde! numai să fie în afară de lume!“

Câinele şi flaconul

„— Câinele meu, bunule şi frumosule, te apropie şi vino să respiri un excelent parfum cumpărat de la cel mai cu vază parfumor al oraşului“.

Şi câinele, gudurându-şi coada, cu semnul care la aceste sărmane dobitoace ţine loc de râs sau de zâmbet, se apropie şi-şi lipeşte narina umedă pe flaconul destupat; dar brusc, depărtându-se cu spaimă, începe să urle spre mine, să mă mustre parcă.

„— Ah, nenorocită javră, dacă ţi-aşi fi prilejit un pachet cu excremente, l'ai fi adulmecat cu deliciu şi l'ai fi devorat. Astfel, tu însu-ţi, nemernic tovarăş al vieţei căruia nu trebuie niciodată să-i dăruieşti parfumul delicat care-l exasperă, ci murdării alese cu îngrijire“.

B. FUNDOIANU

Expoziţia B'Arg

La Ateneu, în una din sălile de jos, e deschisă Expoziţia pictorului B'Arg.

Pastelurile sale au un pronunţat şi pitoresc caracter naţional prin tipurile şi scenele ce înfăţişează cu un realism şi un humor sănătos. Ceea ce frapează e vioiciunea şi elasticitatea desenului.

B'Arg e tânăr şi viitorul său surâde. E şi muncitor.

Şcoala lui? Nimic oficial într'însa. A avut o şcoală prin care a trecut şi N. Mantu şi Iser: şcoală de desen a „Adevărului“ prin care trece acum Dragoş. E şcoala exerciţiului zilnic, de cel puţin 350 de ori pe an. In adevăr, subiectele ce dăm în „Adevărul“ politic şi „Dimineaţa“ pentru ilustrarea chestiunilor la ordinea zilei constitue o minunată şcoală, care dezvoltă technica desenului a portretului şi în special a mişcărei şi grupărei personagiilor.

Şcoala aceasta a dat în Franţa pe Steinlen, Forain, Abel Faivre, Leandre, Poulbot şi ea este şi la noi o pepinieră de desenatori şi pictori.

TRECUTUL

...Şi gârbovit de ani coboară 'ntruna
Cu al său toiag bătrânul fără vlagă...
Se lasă seara, seara pururi dragă
Ca o poveste, a lui totdeauna.

Pe vârful muntelui s'aud mereu
Cântări de bucurie, — acolo-i soare
Şi toţi petrec, i-a vieţei sărbătoare...
Şi scoborând, bătrânu-oftează 'n greu,

Intoarce capul ca spre-un vis frumos
Care se şterge 'ncet din amintire
Şi-o lacrimă-i svâcneşte dureros,

Ca o poveste rea de rătăcire
Ce-abia acum cu fast şi 'ncepe hora
...Şi-acest bătrân ce plânge 'n aiurire

E ca trecutul nostru-al tuturora...

V. COTTA

Impăcarea*)

— NUVELĂ —

de A. MANDRU

Intre moș Ifrim Cândescu și moș Dumitrache Părăianu — cumnați și podgoreni cu vază—stărue o veche neînțelegere. Nu-și vorbesc de mult. Au și uitat de când. Gurile rele spun că de vre-o douăzeci de ani. Pricina, însă, a rămas o taină pentru toată lumea. Chiar și pentru neveste. Totuși, cei doi bătrâni nu se urăsc, după cum s'ar părea. Se ocolesc numai unul pe altul, și atâta tot.

Viile lor, cele mai renumite din tot cuprinsul, cu butucii cât fața casei și încărcați de rod toamna de par'că-i apasă cineva către pământ, — sunt despărțite printr'un gard de nuele împletite; gard bine rânduit și trainic, vecinic îngrijit și reînoit—în chip tăcut—și în fiecare an, când de unul, când de altul.

Iarna stau la târg: un fel de păseri călătoare.

Au case mari și frumoase. Case apucate din moși strămoși, cu parmaclâc, țuguiate ca niște biserici. Acolo în țuguiul acela, în pod, își păstrează ei toate bunătățile strânse de cu vara. Au de toate. Nu le lipsește nimic. Au și copii. Moș Ifrim— patru băieți și-o fată; moș Dumitrache — două fete și-un băeat; și, lucru ciudat: nici copiii nu-și vorbesc. Iar când din întâmplare se brodește ca amândouă familiile să fie poftite la aceiași sindrofie, atunci — una din două—trebue să se'ntoarcă dela ușă înapoi. Și cum orășelul e cât palma, și trebușoara asta se poate înemeri cam des,—primăvara e totdeauna așteptată cu nerăbdare.

Barem cei doi bătrâni nu vor mai da pela târg, până la căderea zăpezii.

La vie le trece vremea așa de nu știu cum, că nici nu bagă de seamă când se lasă de noapte. Ah, numai acolo simt că trăesc, că sânt la largul lor. S'au lipit cu inima de inima pământului, că par'că-uneori—o aud chiar cum bate. Ar jura cu mâna pe cruce ca și pământul are inimă. Cum să nu aibă? Auzi vorbă!.. Se poate? Dar, atuncea, ce-i leagă de dânsul? Ce? Dacă nu inima? Își iubesc stupii cu albinile și via ca pe ochii din cap. Mai cu osebire albinile sunt un adevărat răsfăț pentru firile lor de huhurezi singuratici. Le cunosc după zăzâit, le știu metehnele, vorbesc cu ele cum ar vorbi cineva cu un om, și aproape fiecare are câte-un nume sau poreclă.

Uneori, se zăresc peste gard, din mijlocul stupilor.

Depărtarea, însă, cum nu mai au văzul așa de limpede ca în tinerețe, li se pare atât de mare, că-și îngădue să se iscodească pe supt sprincene în toată voia, fără nici un bănat.

„Săracu Dumitrache... cum s'a mai topit și cocârjat!..

Gândește moș Ifrim oftând.

„Hm! Știi că se ține bine Ifrim? Chiar foarte bine! Și tot frumos, bată'l potca, să'l bată!.."

Își zice moș Dumitrache la rândul lui, scărpinându-se în barbă, sau rupând câte-o frunză de salcâm și năzuind să bâzâie dintr'însa ca albinele, cum făcea mai acuma câtiva ani în urmă.

Dar pe lângă frumusețe, moș Ifrim mai fusese înzestrat de Dumnezeu și cu alte daruri. Cânta de pildă din chitară, de te adormea. Cântase și din gură, odată. Acuma, s'a lăsat: nu-l mai ajută „voacea!" Insă când îl răpune vre-un dor, tot nu se dă bătut.

In schimb, în după amezile cu soare și pline de mireasma florilor, își ia frumușel chitara și trece în prisacă supt umbra nucului cu poalele până'n pământ. Iar când murmurul molcom al chitarei se face una cu zumzetul albinelor, moș Dumitrache răsbit, se strecoară printre știubee—pâș-pâș—până lângă gard ca un hoț. Se cinchește jos, la pământ, și trage cu urechea încântat, până-l podidesc amintirile, și... părerile de rău.

Moș Ifrim îl simte, dar tace. Tace și cântă; cântă înainte. Inima, însă, îi bate ca un clopot ori de câte ori îl aude oftând.

Adevărat canon! Să nu-și mai vorbească ei de atâta amar de ani! Glumă-i asta? Și dela ce s'au luat, mă rog? Ia dela o nimica toată! De la o pârdalnică de regină! Dar tot nu-l iartă! Auzi dumneata: să țină morțiș, că, el, Dumitrache, Dumitrache Părăianu, neam de neamul lui oameni cu scaun la cap, ar fi văzut la bubacu-s'o, când era mic, o regină mare-mare cât jumătate de deget, și pe deasupra și cu cruce pe spate! S'a mai pomenit una ca asta? Om în toate mințile-i Dumitrache?

Și, moș Ifrim își aduce aminte până și vorbele dintre dânșii:

— Măi băețâcă, nu se poate, că te râd și curcile, măi băețâcă!..

El, nu, și nu!

— Dacă am văzut'o cu ochii cum te văd și mă vezi, bre!.. Iaca așa era de mare! Pe cinste că era așa!..

— Bre, Dumitrache, ți s'o fi părut, bre!..

— Ași părut!.. Părut!.. Ce tot îi dai tu cu părutu tău? Nu cumva socoți că aveam orbu găinilor ca tine?

Auzi, colo, vorbă: el, Ifrim Cândescu—orbu găinilor!..

A trântit cu pumnul în masă de-au sărit paharele, că erau la un pahar de vin, și s'a sculat mâniat. Tare mâniat. N'are să-i mai vorbească, să știe de bine că se usucă! Să dovedească!..

Pe de altă parte, moș Dumitrache tupilat supt gard, se pârpălește ca pus în frigare, cugetând în sinea lui, amărât:

Auzi, auzi!.. Să nu-l creadă pe cuvânt!? Hm! Dar, ce, cuvântul lui se ia așa, de pe uliță? Păi când și-a dat el cuvântul, știa doar ce spune! Și-apoi, ce-i de vină el, dacă pustia ceia de regină era mare cât jumătate de deget? Putea să spună că-i mai mică? De ce nu și-a dat seamă neisprăvitu, că degetul de copil nu-i deget de om mare? O să moară ca mâine, dar de vorbit nu-i mai vorbește să'l vadă nu știu cum! Să se invețe minte! Să știe el, Ifrim, că pe unde iese cuvântu iese și sufletu!... Să știe!...

Și, astfel, își petrec zilele departe la câtiva pași unul de altul până dă'ntr'amurg. Numai unul Dumnezeu poate spune cât pătimesc din pricina asta. Dar, n'au încotro. Dacă se ține tare Ifrim, de ce nu s'ar ține și Dumitrache?

Odată, cine știe cum, s'a întâmplat ca moș Ifrim să nu iasă toată ziulica din casă. Să-l fi văzut atunci pe moș Dumitrache cum se olecăia pe lângă gard plin de năduf și bombănind, ți-ar fi făcut milă: „Na!.. Te pomenești că'i bolnav, neisprăvitu! Bolnav tare!.. Mai știi, păcatele? Hm!.." La prânz n'a mâncat. Cum ducea îmbucătura la gură, o lăsa jos. Nu-l îndemna inima sânghită, și pace! Par'că era jurat. Către seară nu se mai putu stăpâni. O luă către gard, și, cum se tot chiora printre cele nuele, dă cu ochii de-o femeie din curtea de-alăturea ce tot moșmoiea aplecată prin buruiene.

Își călcă pe inimă, și-o strigă:

— Bre! Bre Ilinco, bre!.. Ia fă-tencoa, bre!

— Doamni maica domnului, mata ești Coane Dumitrachi?

—Eu, bre, eu! Ia fă-te'ncoa mai iute! Ce dumnezeu umbli așa'ncet? Par'c'ai avea ouă'n poale! Îi bolnav? Bolnav tare? Ha?

— Ia o lecuțâcă! Chipurile 'l chișcă 'ntri coasti! Așa zice...

Da, nu-i nimica! Il știu eu! Trece!..

— Zici că trece, Ilinco? Trece, bre?

— Ba bine că nu!..

— Atunci, țâni ici! Țâni bre, să-ți cumperi de-o polcă ceva, sau de-o fustă! Da, să nu'i spui c'am întrebat! Auzi, tu? Să nu'i spui!..

Iar când se brodea să se obrintească moș Dumitrache, bietul moș Ifrim—la rândul lui—toată vremea își făcea vânt pe lângă gard și prin fundul viei cu chitara'n mână: par'că ieșea foc dintr'însa.

Și, așa, cei doi moșneguți, tățâindu-le inima unul după altul, se pierdeau din ochi ca niște ibovnici, dar, limba, bat'o păcatele de limbă, par'că le era legată. Să le-o fi tăiat și tot nu le-ar fi eșit o vorbă din gură.

De împăcat s'ar fi împăcat. Insă, cum? Așteptau și trăgeau nădejde să se întâmple vre-o minune. Câte nu s'au văzut? Și-apoi, ce n'au adus anii, va aduce ceasul! Mai știi? Căci Dumnezeu nu stă să'mpletească la ciorap ca babele!...

* * *

E într'o după prânză călduță și senină de Mai. Așa ceva ca'n paradis. Iar florile din prisacă gem de albine, părând în bătaea jocului de raze, niște ciorchine de struguri cu boabe aurii.

Moș Ifrim stă pe-un scăunaș, lângă poalele nucului, cu spatele'n dogoarea soarelui. Se simte bine așa. Tare bine. Imbrățișează cu dragoste cuprinsul, desmeardă cu vorbe calde, vorbe de răsfățat albinile, și prinde să-și poarte ca de obiceiu degetele peste corzile chitarei, în neștire, fericit.

Dincolo, peste gard, moș Dumitrache cuibărit ca o cloșcă, trage cu urechea, molcomindu-și gândurile ca pe-o mâncare bună și rară: Bre, bre, bre... Par'că niciodată n'a cântat Ifrim așa de amarnic ca astăzi!.. Halal să-i fie! Dar și vremea asta! Te'nebunește, nu alta!

Și, frecându-și mâinele bucuros, vru să se așeze mai bine; chipurile să se lăfăească în toată voea. Dar, nu știu cum se suci și învârti, că niște afurisite de uscături, trosniră deodată drept supt picioarele lui, de par'că-i dădu una'n inimă. Na! Te pomenești c'a auzit Ifrim! Ce-i de făcut? Mai mare rușinea să-l prindă acolo. Nu putea să stea locului de potcă? Par'că are viermi! Zău par'că are viermi!..

Il auzise. Cum să nu-l audă? Doar n'avea, omul, bumbac în urechi!.. Numai, că îl știa de mult acolo, de par'că-l vedea cu ochii; a surâs pe supt mustață, și... n'a întors capul. Iar cântecul lui din ce în ce mai bâzâitor, mai tihnit și plin de vis, păra că cerne prin aier ca razele de soare, că se așterne peste prisacă și peste inimile lor tot tinere,—asemeni unei adormiri, unui farmec ce isvorăște din înaltul cerului, și acuma revarsă cu miresme și fluturătoare atingeri de coarde...

Deodată, un roiu venetic de albine, se abătu din înălțimi, și căzu ca o ploaie de aur pe crengile nucului.

Moș Ifrim simți un plesnet ușor pe umărul stâng. Intoarse capul. Dar, ochii i se măriră, mâinele i se'nmuează, și încetul cu încetul lăsă să'i cadă chitara pe iarbă.

Era o regină! Insă o regină cum nu mai văzuse. Mare cât buricul degetului, galbenă ca aurul, și, par'că.. și cu'n fel umbră de cruce pe spate.

„Săracu Dumitrache!.." Ingână el. Apoi, iute, până a nu prinde aripi gângania, aduse palma dreaptă căuș peste dânsa, și începu să strige:

— Dumitrache!.. Bre, Dumitrache!, breee!. N'auzi? Ia vin, bre! Vin când te strig! Sai pârleazu și vin odată! Vin de-ți vezi regina, bre! Iote cum se sbate săraca! Ah, doamne, cum se sbate! Ilincoooo! Bre, Ilinco! Adă, fato, repede un pahar de căsoaie!..

Și, în vreme ce moș Dumitrache cu inima tățâind se tăbârcea nevoie mare să treacă pârlezul, Ilinca — iute ca o sfârlează—fu cu paharul la poruncă.

— Așa! Bravo, ție!.. Acușica dă fuguța și-ajută lu'Dumitarche, că iote cum se mai mocoșește, bietu!.. E, ha, băete, că taaare s'au mai muiat bălămalile!...

Apoi, ușor-ușurel pe nesimțite, înlocui palma cu paharul, și, cât ai clipi, îl acoperi c'o frunză de lipan:

— A, ha! Așșa, jupâneasă! Așșa!. Mai fugi dacă-ți dă mâna! Ia te uită Dumitrache! Ia te uită, ce mai prubă de regină! Să fi murit și nu credeam! Brea... brea.. brea!. Mare-i minunea lui Dumnezeu!.

Moș Dumitrache cu ochelarii pe nas, se uită și ar se uită, cât pe ce să scape vorba, că cealaltă, regina lui, fusese și mai mare. Dar tăcu. Ar fi fost boacă de tot s'o înceapă din nou.

Albina după ce-și cercetă cu de-amănuntul închisoarea, se așeză cumințită pe fundul paharului, și'ncepu să'și frece nasul cu labele.

Lui moș Dumitrache i se făcu milă:

— Bre Ifrime, bre! Ce-ar fi dacă i-am da drumu? Iote ce tristă'i săraca!.. Păcat!..

Moș Ifrim numai decât ridică frunza de lipan:

— Bine, Dumitrache... dacă zici tu!.. Hai, cumătră, du-te la plimbare!....

Regina dând cu ochișorii iar de seninul cerului, păru că nu-i vine să creadă. Se prelinse până pe buza paharului, dădu fuga de jur împrejur, stătu puțin pe gânduri, și, în urmă, desfăcându-și voioasă aripioarele, își luă sborul dimpreună cu tot roiul.

— Văzuși Dumitrache? Văzuși câtă minte la dânsa?!...

— De-ààà!.. Strașnic lucru.. bre!.

Și, cei doi bătrâni, strălucitori de bucurie, ținându-se de mână ca doi copii, le urmăriră cu gurile căscate până se pierdură peste livadă— în zare, ca o perdea pâlpâitoare de lumină.

— Ei, Dumtirache, asta cred că face un păhăruț mai bun! Ha?

— Făààce, de nu mai are'ncotro!..

— Atunci, Ilinco, repegior o cofiță de vin!... Da', știi, din cela!.. Și, numai un păhăruț! Auzi, tu? Numai unu! Că eu am de gând să beu cu paharu regineeei!..

* * *

Către seară, drept răsăritul lunii, mătușa Anica—nevasta lui moș Dumitrache — venind pe semne dela târg și negăsindu-și odorul, începu să-l strige. Dar, ia'l pe Dumitrache de unde nu-i. Cată'l în dreapta, cată'l în stânga, se pomenește în prisacă. Și, cum chitara murmura tot mai dulce, mai ademenitor, iar vocile celor doi bătrâni se uneau într'o caldă și patriarhală înduioșare, mătușa Anica—nici ea nu știe cum—se trezi cocoțată pe pârleaz, ascultându-i, cu două rânduri de lacrimi pe obraz:

Te aștееept—Te aștept dar tu nu vii!..
Lùùùna doarme amoroasă
Peste valuri—Peste valuri și câmpii:
Te aștееeptààà mea fru-moa-a-să,

. . . .

Și, după ce-i lăsă să-și termine cântecul, care pe dânsa, una, o făcuse fleac, nu altceva,—trecu încetișor pârleazul, își șterse lacrimile fericită, și, deodată, cum sta la spatele lor făcând zâmbre, puse mâinele în șolduri și se răsti înfiptă:

— Da', bine, bre omule, tu nu mai ai casă?

A. MÂNDRU

*) Din volumul de nuvele „Răsbunarea lui Moș Antohi" ce va apare în editura literară a Casei școalelor.

Cântec în noapte

Dormi dorul meu, o dormi copil de suflet
Pribeagul nimănui și-al tuturor.
Te-oi legăna pe aripi de-amintire
Și cântecele mele'n trilul lor
Te-or adormi ușor, ușor...
Dormi dorul meu, dormi stinsa mea iubire

Dormi dorul meu, dormi floare legănată
In caldul unei seri de primăvară,
In care-apusu'i urmă sângerată,
In care triluri lungi ca de ghitară
Plutesc prin înserarea miresmată...
Dormi dorul meu — iubirea mea uitată.

Dormi dorul meu și uită sbuciumarea
Din trudnica și lunga-ți rătăcire
Când străbăteai fără popas cărarea...
Poveste minunată de iubire
A visurilor mele de-altădată,
Dormi dorul meu — poveste minunată.

De pază'n noaptea asta lângă tine
Voi asculta tăcerea cum se lasă
Cu aripi moi și nevăzut de fine.
Când grea, singurătatea mă apasă,
Din veghe-oi împleti văl de mătasă,
Dormi dorul meu —
Dormi suflete din mine.

CONST. ARGEȘAN

Fotoliul

In casa veche dela țară în camerile mari, pustii
Prin cari singurătatea rece și-a 'ntins neturburată doliul,
A mai rămas pe ici, pe colo, o cadră, — o masă, un obiect
Și-a mai rămas în colțul sobii, mâncat de molii, un fotoliu.

Venisem să găsesc aicea unde-mi dormea copilăria
Unde din colțurile toate mă 'ntâmpina zâmbind, trecutul
Venisem să găsesc uitarea și liniștea din alte vremuri,
Invins, ca toți învinșii lumii ce-și frâng în lupta vieții, scutul.

. . . .

Era o seară mohorâtă, o seară de sfârșit de toamnă!
In sobă aprinsesem focul și pâlpâia sfios văpaia
Mă așezasem pe fotoliu și ascultam pierdut în gânduri
Cum țiuie murind, tăciunii, și cum isbește'n geamuri ploaia.

Priveam în jur. Salonul rece părea și el bolnav ca mine!..
Pe zidurile învechite se așternuse praful rânduri,
Prin colțuri atârnau păejeni și pe pereți uitate cadre...
Se auzea plutind tăcerea și șoarecii rozând sub scânduri!

Și cum gândeam la vremea dusă, aud un glas vorbind aproape
Sfătos și rar cum spun bătrânii povești de Feți-Frumoși — cu steme,
Și-atunci tresar... mă uit în juru- mi... nu-i nimenea strein 'n casă!!
Ascult... și înțeleg în urmă!... Vorbea fotoliul ros de vreme.

„Nu te speria" îmi zice glasul — „în seara asta — atât de tristă
Când singur stai la gura sobii cu suflet gol și amărât
Ca unul ce te știu din fașă, am îndrăsnit să-ți turbur pacea
Și ca un bun și vechiu prieten să-ți țiu de grijă și urât!

Eu sunt de-un veac în casa asta, și'n brațele-mi s'au odihnit
Bunicii tei când erau tineri.... eram pe-atunci și eu ca ei
Eram împodobit în stofă cu țesătura înflorată
Și-aveam parfum de lămâiță în le mnul lustruit de tei!

Și par'că'i văd!... Cu trena lungă foșnind pe tunsele covoare
Bunica ta venea spre mine cu pasul ei înmlădiat,
Și-apoi cânta lucrând într'una cu degetele-i moi și albe
Ștergarul ei cu fir de aur pentru biserica din sat!

Și când frumos ca un Arhanghel în ușă se ivea Bunicul,
Se 'nseninau ca prin minune privirile-i adânci și crunte,
Ea'și ridica spre dânsul ochii senini ca picurii de rouă
Și el îi săruta mânuța și ea îl săruta pe frunte!

Trecură ani și ani dearândul!... Erau bătrâni bunicii tei!...
Cu lucrul ghemuit în poală, bunica'și lua încet belteaua
Aromitoare de gutuie, și lângă ea, albit, bunicul
Privea cum fumegă ciubucul și își sorbea tihnit cafeaua!

Aveau o singură copilă — o zână blândă ca'n povești —
S'au despărțit plângând de dânsa în după-amiaza cununiei
Și au rămas pietriți în poartă cu mâna streașină vederii
Privind trăsura cum se pierde în nori de praf, ducând „copiii"!

Apoi venit-ai tu pe lume... creșteai așa văzând cu ochii
Erai tăcut și fără zâmbet pe buzele subțiri și roze
Și tot în brațele-mi slăbite te-ai ghemuit, când răsfoit-ai
Cu ochii mari de bucurie, întâiu-abecedar cu poze.

Și-așa pe rând — pe rând, cu toții ați fost prieteni buni cu mine
V'am alintat pe neștiute copilăria, tinerețea,
M'a întristat durerea voastră și-am plâns cu lacrime amare
Când trist a fluturat năframa cernită-a morții, bătrânețea!

Și ți-au murit de mult bunicii și după ei s'au dus părinții!..
La noi, aici, s'a 'ntins tristețea, singurătatea și uitarea
Ne-a nărui suflarea vremii... căci tu copilul nostru fraged
Spre alte țări spre altă lume înfrigurat ți-ai luat cărarea.

Și-acum te'ntorci! Bolnav și palid. Din tot ce fost-a altădată
Nu mai găsești nimic acuma. Ruina peste noi s'a 'ntins...
Eu te primesc cu-aceleaș brațe cu cari micuț te-am răsfățat,
Copil, ce-ai vrut să 'nvingi în viață, și viața asta te-a învins!

TUDOR MUȘATESCU

Baudelaire

Se împlinesc o sută de ani dela nașterea lui Baudelaire. Parisul literar îl sărbătorește. Poetul își află abia azi admirația întreagă, la care dela început avea dreptul.

In adevăr, abia după războiul acesta, într'o epocă de spleen, de enervare, de prea deasă repetare a uzatei formule „vanitas, vanitatum vanitas", de complectă moleșială sufletească, „Les fleurs du mal" a devenit cartea zilei. Nu doară că cititorul comun ar putea simți aidoma ceeace simțea poetul, care și-a depășit vremea. Dar —oricum — a crescut simțitor numărul celor cari ar putea descoperi un adânc și omenesc înțeles, în versurile ce greșit se credeau până acum „satanice".

S'a pus chestiunea sincerității poeziei lui Baudelaire. S'a argumentat pro și contra. S'a spus că, în epoca sa, nu putea exista un temperament așa de diferențiat de celelalte.

Ca și cum temperamentele ar fi croite după un număr limitat de modele. Ca și cum natura nu și-ar putea îngădui luxul de a se distra, din când în când, aruncând — în epoci anumite—chiar temperamente diametral opuse contimporanilor. S'a adăogat că un om, care-și vopsea părul în verde, nu poate fi sincer. Pentru criticul psiholog problema are importanța ei. Chestiune de curiozitate. Cam tot așa cum te ar obseda întrebarea: e falsă ori ba dantura cutărei femei? Pentru estet, problema sincerității n'are nici o însemnătate. Opera de artă e aceiași — de-i sinceră ori nu — ca valoare estetică.

Și-apoi, mai totdeauna arta e rezultatul unei minciuni abile. Când cutare poetaș se va lamenta, cu prea multe amănunte, că l'a înșelat iubita, va mărgini prea mult cercul celor cari pot să simtă emoție estetică. Va scrie o poezie pentru el, pentru familia lui sau, în cazul cel mai bun, pentru mahalaua lui. Nu pentru omenire, însă.

Se vede însă că Baudelaire a fost sincer, de oarece după câteva decenii omenirea îl citește, îl simte — iar editorii se grăbesc să-l editeze în diferite formate...

Lecteur paisible et bucolique
Sobre et naïf homme de bien,
Jette ce livre saturnien,
Orgiaque et mélancolique.

Si tu n'as fait ta rhétorique
Chez Satan, le rusé doyen,
Jette! tu n'y comprendrais rien,
Ou tu me croirais hystérique

Vestitul „Epigraphe pour un livre condamné", în care Baudelaire e mândru de diabolica sa poezie. Cei mai mulți n'au văzut decât atâta. N'au distins că versul magistral este nu numai „orgiaque" ci și „melancolique".

Și doară o spusese lămurit cu alt prilej:

Je sais l'art d'evoquer les minutes [heureuses,
Et revis mon passé blotti dans les [genoux.
Car à quoi bon chercher tes beautés langoureuses
Ailleurs qu'en ton cher corps et qu'en ton coeur si doux!

S'a creiat un Baudelaire fals — poet exclusiv al senzațiilor. S'a creat un Baudelaire al pisicilor... Și puțini au văzut în autorul acestor fermecătoare „Fleurs du mal" un poet modern, care prețuește senzația, fiindcă spleenul îl împedică să simtă, sufletește.

Poetul *urâtului*, iată ceeace trebue să vedem în sărbătoritul de azi. Poetul acelui *urât* greu, apăsător, pe care'l simte oricine într'o zi cenușie, ploioasă, rece, dar pe care el îl simțea tot deauna.

Durant les noirs ennuis des nei- [geuses soirées...

Spune în „La muse vénale" și „l'ennui" revine ca un obsedant refren în lungul întregului volum:

Le Temps mange la vie,
Et l'obscur Ennemi qui nous ronge [le coeur
Du sang que nous perdons croît et se [fortifie

Sau:

... la tristesse en moi monte comme [la mer,
Et laisse, en refluant, sur ma lèvre [morose
Le souvenir cuisant de son limon [amer.

Și de-aci, dorința eternei călătorii, dorința de a schimba decorul:

Emporte-moi, wagon! enlève-moi. [frégate
Loin! Loin! ici la boue est faite de nos pleurs!

Fiindcă Baudelaire își eticheteaza singur sufletul: „mon coeur, que tout irrite, excepté la candeur de l'antique animal".

Aceasta este formula definitivă a poeziei — baudelairiene.

Explicația acelui „mal de siècle", — expresia e doară consacrată — de care, în forma aceasta, abia azi se poate vorbi.

Au trecut câteva decenii și opera lui Baudelaire numai acum începe să trăiască.

ANDREI BRANIȘTE

LECTURI

Umanitarismul științific

— „Biologia Războiului" de G. Fr. Nicolai —

Realizarea acestei opere se datorește unui fapt care evoacă primele luni ale războiului din 1914—1918, când popoarele „culturale" ale vechii Europe s'au măcelărit între ele, mânate de păstorii lor răi spre prăpastiile nebuniei sângeroase. Unii idealiști au mai nădăjduit atunci, că reprezentanții culturii vor sta măcar „deasupra învălmășelii", dacă nu vor încerca măcar să înfrâneze noroadele în plin delir de nimicire reciprocă. Dacă Europa politică și socială pierea printre ruinele civilizației, Europa științifică și artistică va stărui în unitatea culturii...

Repede au fost spulberate aceste speranțe. E deajuns să amintim manifestul celor 93 reprezentanți ai culturii germane, adresat „lumii culturale"; „cei 93" se solidarizează cu militarismul german, apărând armata germană de atrocitățile săvârșite în țările invadate. „Nu-i adevărat!" strigau ei cu aceiași hotărâre cu care afirmau că fără militarismul german cultura germană ar fi fost toată nimicită. Faptul că în 1920, numai 16 din cei 93 semnatari își mențin atitudinea, pe când ceilalți au recunoscut că au fost obligați să semneze sau au semnat fără să cunoască conținutul manifestului, vădește cât de cumplită a fost rătăcirea acelora care aveau menirea de a păstra nestinsă facla Spiritului creator.

Georg Fr. Nicolai, profesor de fiziologie la universitatea din Berlin, e unul dintre prea puținii savanți germani cari au avut curajul de a striga în toiul războiului cuvintele senine și ferme ale Omului liber. Impreună cu A. Einstein și W. Förster, el a redactat, în Octombrie 1914, un contra manifest, îndată după lansarea manifestului celor 93. Chemarea lui „către Europeni" va rămâne printre paginile ce vor contrabalansa uriașa producțiune a celor care „au purtat războiul cu cerneală de tipar", punându-se în slujba Minciunii și a Urii.

Manifestul celor trei solitari proclama unitatea și continuitatea culturii, cu toate dezastrele războinice și vestește că a sosit vremea când Europa devine și ea o unitate al cărei pământ, ale cărei națiuni și a cărei cultură trebuesc apărate numai când se ivește primejdia Forții silnice: ea poate veni și din alte continente, dar acum ea e chiar în sânul ei: — e imperialismul „marilor puteri" și particularismul refractar al micilor națiuni. „Bunii Europeni" au menirea de a arăta popoarelor zădărnicia războiului din toate punctele de vedere posibile, de a face cunoscută evoluția omenirii, care e sociabilă și pașnică dela început; de a arăta că omenirea e un organism — în sens biologic și spiritual — și că progresul internațional al tehnicei, al științei, al artei ș. a. târăște omenirea — cu toate rătăcirile ei războinice, spre acea unificare, în care toate pasiunile oarbe nu vor mai putea frânge legăturile elementare ale acelorași origini și acelorași meniri...

Și Nicolai a început să răspândească aceste idei printre studenți. Cursul său a fost repede suprimat. Nicolai e trimis pe front. El refuză. E închis, în 1916, în fortăreața Graudenz, într'o celulă unde a zăcut mai înainte Fritz Reuter, care a visat odată numai ...unitatea Germaniei. In izolarea lui, acel care a visat unitatea Europei, a scris atunci — neavând la dispoziție decât notele pregătite pentru curs, ajutat însă de o prodigioasă memorie — „Biologia Războiului" a cărei tipărire a fost împiedicată în Germania. Nicolai isbutește să evadeze, fiind dus (se zice cu aeroplanul) de amici ofițeri, în Danemarca. Iar manuscrisul, scăpat de distrugere, a fost adus în Elveția. Prima ediție a apărut în 1917, la Zurich.

* * *

Deși prilejuită de evenimente atât de tragice, scrisă în vremea celei mai cumplite rătăciri a culturii, când savanții exaltau șovinismul noroadelor în loc să stăruiască în opera lor pașnică, „Biologia Războiului" e o carte științifică în înțelesul cel mai deplin. Autorul o subîntitulează foarte simplu: „Considerațiile unui naturalist german".

Dintre atâția cari au scris despre războiu, care și-au strigat oroarea împotriva crimei colective, compătimind nemăsurata suferință a omenirii masacrate pe câmpiile infernului creat de om; dintre atâția care au rostit, după deslănțuirea războiului european, cuvintele de înfrățire și înoire — nimeni, nici chiar cei mai de seamă precursori ai Omului-nou, n'a adus adevărul întreg — argumentul decisiv, rezultat din realitatea totală a evoluției speciei umane. Oricât de convingător ar fi adevărul intuitiv, sbucnit în inima celui „sărac cu duhul" și în conștiința celui hrănit cu cultura atâtor generații — ne trebuia totuși și confirmarea științei obiective, bazată pe fapte și experiență.

G. Fr. Nicolai ne-a dat în „Biologia Războiului" acea sinteză unică a tuturor rezultatelor la care a ajuns știința modernă; adică, a știut să se folosească de toate adevărurile strânse atât de trudnic de biologi, istorici, filosofi, psihologi, filologi, artiști, tehnicieni și chiar de diplomați și militariști. El a coordonat imensul material al culturii spirituale și materiale — nu după un plan preconceput. Ci, a știut să vadă acel Adevăr suprapus adevărului mărunt extras de atâți specialiști din anumite domenii ale vieții și activității omenești. Calm, impresionant în încordarea unei logici necruțătoare, Nicolai ne oferă la fiecare pagină un nou dar, o nouă lumină — și concepția lui crește ca o ființă vie, în mod natural — căci ea își are rădăcinile în **fatalitățile** naturii pământene și omenești. Iar concluziile sale, aceleași în esență ca și ale marilor întemeetori ai Umanității, se reunesc într'un crez care e o însumare a atâtor crezuri izolate, trăite de un Crist, de un Budha, de un Kant, de un Goethe, de un R. Rolland...

In vremea noastră de materialism sceptic, de fetișism al experienței, Nicolai ne-a dat, chiar prin metoadele științei avare în vorbe și lacomă de fapte, cea mai idealistă operă — care e o armă pentru „luptătorii spiritului" și un omagiu adus acelei Științi „fără scop și fără prejudecăți" căreia el i-a dat în cele din urmă o formă mai precisă și mai intimă: a „umanizat-o!" Prin știință, Nicolai a dat omenirii acea siguranță definitivă că drumul ei nu duce spre mlaștinile fără fund ale infernului războinic, ci spre culmile senine, fatale, ale supraomului (care e altceva decât supraomul orgolios al lui Nietzsche).

* * *

Nicolai formulează astfel ideea de umanitate: „Ea e constatarea că există numai un singur **Genus humanum** și că această specie omenească alcătuește un organism". Umanitarismul nu mai e o simplă expresie verbală, de care abuzează deopotrivă și idealiștii pasivi și moraliștii de catedră și chiar acei cari se folosesc de forța pentru a păstra vechea organizație a societății: câtiva stăpânitori deasupra milioanelor de stăpâniți. „Umanitarismul" e acum o noțiune grea de întreaga realitate a evoluției speciei umane, plină de adevăruri biologice și etnice pe cari se pot întemeia atâtea concepții de înoire și desăvârșire a omului.

Nicolai a pus baza științifică a umanitarismului, după cum Marx a pus baza științifică a socialismului. „Capitalul" a sintetizat evoluția societății omenești privită însă dintr'un singur punct de vedere: cel economic. El a dat temeiu și conștiință confuzelor aspirații ale mulțimii proletare, — devenind o evanghelie care, ca și Biblia ori Noul-Testament, oglindea într'un anumit fel destinul omenirii. Sursă de lumină, filtrată însă printr'o anumită prizmă, „Capitalul" a îndrumat, și mai continuă să îndrumeze mulțimile exploatate, spre limanuri care nu sunt definitive. Atâtea prăpastii mai sunt în cale, atâtea erezii mai pândesc la cotituri! Forța siluitoare stăruește. Lupta dintre popoare tinde să fie înlocuită cu lupta dintre clase. Războiul e înlocuit de Revoluție. Omenirea rămâne frântă în două: stăpâni și stăpâniți, iar acești din urmă, sunt fărâmițiți în tabere antagoniste.

„Biologia Războiului" e destinată să fie o nouă Biblie care să complecteze, să însumeze pe cele vechi. Ea nu cuprinde o parte din adevăr — ci întreg adevărul central al destinului uman, curățit de zgura religiei (mistice sau materialiste) eliberată de dogma lumii „de dincolo" — și de dogma „lumii pământene". Ea armonizează spiritul divin cu animalitatea terestră a omenirii. Nu societatea artificială, ci **specia** umană e cercetată aci, în manifestarea ei integrală și fatală; evoluția acelei supreme realități pământene care e omenirea, este evidențiată din toate punctele de vedere. Pe lângă factorul economic și cel religios (spiritual), factorul biologic apare ca singurul defintiv și atotcuprinzător. Aci „dogma" unității e firească; ea nu contrazice evoluția omenirii în natură.

Ca un arbore, unitar dela cele mai obscure rădăcini până la ultimele frunze, omenirea e o unitate organică, vie, mereu progresivă. Pe lângă libera concurență a spiritelor, o singură armă e firească: cu natura — și cu o singură armă: mașina creatoare. Celelalte „dogme" imperialiste sau bolșeviste, divine sau „estetice" sunt parțiale: ele frâng unitatea generică a omenirii. Ele încearcă noroadele între ele și indivizii între ei, căci îi rătăcesc din marea cale a evoluției naturale — și arma lor de luptă nu e totdeauna vie — ci e arma moartă, a Forții siluitoare.

Iar în ce privește obiecția individualiștilor, putem spune cu hotărâre: In cadrul vast și mobil al umanitarismului, individualismul nu poate fi stânjenit. Dimpotrivă, orice fel de individualism creator își va găsi atunci deplina libertate.

EUGEN RELGIS

1) Această carte apare zilele acestea, într'o prelucrare românească în editura „Viața românească". E prima versiune a acestei cărți într'o limbă streină.

La vitrina librăriei

MIRCEA RADULESCU. — *Serenada din trecut*, comedie istorică în patru acte în versuri. (lucrare premiată de două ori de Direcția Generală a Teatrului Național).
(Cartea Românească)

N. IORGA. — *Războiul nostru în note zilnice.*
(Ramuri. Craiova).

AL. IACOBESCU. — *Sub zidurile Troiei.* (Versuri)
(Ramuri. Craiova).

I. CONCIATU. — *Reșița.*
(Cartea Românească)

CONST. CEHAN RACOVIȚA.—*Ardealul.* (dramă istorică în 4 acte)
(Cernăuți)

C. STERE. — *In literatură.*
(Viața Românească)

G. ROTICA. — *Dintr'un colț al României Mari.* (Ecouri bucovinene 1918—1920).
(Cartea Românească)

DR. ION MATEIU. — *Renașterea Basarabiei.* (Pagini de luptă pentru unitatea națională).
(Cartea Românească)

DOCTOR MELUN.—*Boalele sexuale.* (Cum să ne ferim? Cum să le vindecăm?).
(Socec)

DOCTOR MELUN. — *Impresiuni dela spitalul de evacuare al corp. II.*
(Eminescu)

Cărţile

Emil E. Măcelariu

„Flori de sânge"
(Din Carnetul unuĭ preot militar).

Este o carte scrisă vioi, cu pricepere şi sentiment. Autorul eĭ cunoscut în cercurile clujene, ca un om de rară modestie şi apreciat pentru bunele intenţiĭ, ce l-au pus într'o slujbă obositoare la prefectura din Cluj — ne dispensează de-o critică obiectivă prin faptul, că noua lucrare nu cerşeşte la poarta veşnicieĭ. Sunt însemnărĭ scrise cu inteligenţă, observările unuĭ temperament, redate într'un stil sugestiv, care une-ori să ridică până la o concepţie poetică.

D. *Emil D. Măcelariu* ne poartă pe stepele Galiţieĭ şi prin războiul habsburgic, oprindu-ne la scene duioase din viaţa nefericituluĭ soldat român, mort pentru patria ungară în zărĭ îndepărtate. Ne cutremurăm par'că de atâtea urme de sânge, de atâtea durerĭ simţite şi auzite — şi melancolia versurilor ce întreţes paginele ne descoperă în d. *E. Măcelariu* un sufleţ atent la ţipetele morţiĭ. Este o carte scrisă cu sensibilitate şi cu-o discretă surdinare a dureref ardeleneştĭ, şi d. *Măcelaru* a făcut bine că n'a ţinut în sertarele sale manuscrisul, publicându-l acuma, când actualitatea eĭ să evidenţiază prin confuziunea, ce-a produs-o spectrul habsburgic în atmosfera europeană.

(—e)

Şalom Alechem

Gimnaziul
(Trad. de I. Ludo).

Vestitul scriitor evreu (idişist) Şalom Alechem începe să ispitească pe traducătoriĭ românĭ. Iată azĭ spiritualul monolog „Gimnaziu!" dat pe româneşte de publicistul cunoscut I. Ludo. Şalom Alechem a găsit în Ludo un ager interpret. E o potrivire norocoasă între firea scriitoruluĭ tradus şi însuşirile celuĭ ce s'a bizuit să-l redea în altă limbă. Ludo,—(îl ştiţi? guraliv, săltăreţ şi gata oricând să prefacă plânsul în râs)! a nimerit foarte bine în gazdă la Şalom Alechem.

Vreţĭ să ştiţĭ ce pătimeşte un biet ovreĭ, mic negustor, a căruĭ nevastă, cu ambiţiĭ uriaşe, vrea să-şĭ vază odorul, negreşit... elev de gimnaziu?— citiţĭ traducerea luĭ Ludo.

Citind-o veţi prinde de veste că sub limbuţia îmbelşugată şi de duh a unuĭ ovreĭ mititel, din Rusia, Şalom Alechem ştie să perindeze drama lungă, multiplă şi scormonitoare a mult încercatuluĭ Israel, mereu călător în infinitul Goluth.

G. GAL.

I. H. Rosny aîné

Torches et Lumignons
(La Force Francaise).

In această vreme cu publicărĭ de memoriĭ, de documente şi de date în legătură cu evenimentele istorice şi literare, se găsesc uniĭ scriitorĭ cu reputaţie, care îşi publică amintirile, contribuind prin aceasta la explicarea unor anumite epocĭ. Amintirile romancieruluĭ Rosny sunt bine venite. Ele dau amănunte asupra debutuluĭ său şi în acelaş timp ne povestesc lucrurĭ trăite de autor în perioada care urma naştereĭ naturalismuluĭ.

Volumul Nell Horn, dus de Rosny, editoruluĭ Giraud la 1885 n'apare de cât la 1886 şi Edmond de Goncourt chiamă pe tânărul scriitor ca să-l felicite şi să-l reţină în cenaclul unde face cunoştinţa luĭ Daudet şi a luĭ Zola. Despre Daudet şi Goncourt, romancierul de astăzĭ are numaĭ cuvinte de laudă. Sunt interesante şi duioase portretele acestor doĭ, zugrăvite de un discipol entuziast. Despre Zola maĭ puţine lucrurĭ bune. Maĭ adăoga chiar unele observaţiĭ ale celor doĭ dântâĭ asupra luĭ Zola. In special Daudet pare să-ĭ fi fost un neîmpăcat duşman. Nu se ştie bine pricina. Să fi fost simpla gelozie sau o convingere sinceră a unuĭ scriitor, care nu avea pentru ce să se teamă!

Din aceste însemnărĭ maĭ aflăm gustul pronunţat al luĭ Rosny pentru metafizică şi ştiinţă. Probabil ca metafizica l-a ajutat în tragica analiză a morţeĭ în romanul „Daniel Valgraive" şi ştiinţa i-a folosit în celelalte romane cu acţiunea în epoca preistorică.

I. Valmy-Baysse

Retour d'Ulysse
(Albin Michel)

Roman original, scris cu o ironie şi un umor ce se întâlnesc foarte rar în vremea din urmă. Tradus şi localizat în orice ţară care a luat parte la război, el va părea „de-acolo" şi va fi multă vreme de actualitate.

Deşi titlul pare să dea continutuluĭ un caracter grav de istorie antică, romanul luĭ I. Valmy-Baysse, se petrece în zilele noastre. Legătura n'o face decât numele eroului — Ulysse Taniau — şi faptul că se reîntoarce din război în tocmaĭ ca eroul luĭ Omer.

Acest Ulysse modern a făcut războiul. A fost un „poilu", care se'ntoarce acasă, beat de victorie, încântat de situaţie, încrezut în laudele ce se tipăresc prin ziare şi însetat de viaţa pe care [illegible] duce legănat pe aripile glorieĭ.

Crudă şi amarnică decepţie! Maĭ întâĭ Ulysse îşĭ găseşte casa singură şi prădată. Penelopa, — respectiva Matilda a părăsit căminul conjugal cu un strein, luând tot ce-a găsit în casă. Amărât, victoriosul de pe Marna, încearcă să-şĭ uite necazurile povestind luptele sale. Unde crede că va găsi admiraţia concetăţenilor nu găseşte decât plictiseală. Lumeĭ i s'a urât cu poveştile unor lupte la care n'a luat parte. Ulysse e decepţionat. La altceva se aşteapta şi altceva a găsit. Iĭ trebue multă vreme ca să găsească o ocupaţie şi în cele din urmă resemnat, împăcat cu infidela Penelopă şi urând pe ceĭ sedentarĭ îşĭ dă seama ca socoteala din război nu se potriveşte cu cea din timpul păceĭ!

Giuseppe Gigli

Balzac in Italia
(Milano)

A fost un mare eveniment când Balzac a trecut Alpii. El însuşi asemuia faptul cu intrarea luĭ Napoleon în Italia. S'au publicat pe vremea aceea tot soiul de basme şi de nerozii, cum a fost de pildă însoţirea cu o femee travestită în paj.

Din ziarele de-atuncia şi din corespondenţa autorului „Comedieĭ umane" Giuseppe Gigli scrie o carte presărată de anecdote şi de întâmplărĭ amuzante care întregesc biografia romancieruluĭ veşnic în căutarea himerelor. Insăşĭ venirea în Italia fu prilejită de căutarea uneĭ mine de argint în Sardinia!

Insemnări

George Orleanu

Se împlinesc zece anĭ dela moartea luĭ George Orleanu. Oraşul Galaţĭ unde a trăit, unde a scris şi unde a profesat avocatura, pregăteşte o vrednică pomenire, a căreĭ iniţiativă au luat-o prieteniĭ şi admiratoriĭ de acolo. Vor lua parte şi câţiva scriitorĭ din Bucureştĭ.

Orleanu e unul din scriitoriĭ generaţiuneĭ trecute carĭ sub privigherea luĭ Vlahuţă şi Coşbuc, la Sămănătorul şi maĭ târziu strânşĭ în jurul profesoruluĭ Iorga, au contribuit în largă măsură la propăşirea literatureĭ româneştĭ dela 1900 încoace. Fără să fie un talent strălucit care străbate graniţele vremeĭ, George Orleanu, adânc cunoscător al literatureĭ franceze, a fost un corect păstrător al formeĭ şi un iscusit mânuitor al Sonetuluĭ. A fost un parnasian, în versurile căruia a ştiut să amestece cuvinte neaoşe româneştĭ scoţând la iveală o mulţime de expresiĭ arhaice, care cu toată vechimea lor păstrează farmecul uneĭ epocĭ de mult apuse. Prins în ghiarele politiceĭ, — a făcut politică conservatoare—nevoit să profeseze o meserie, — a fost maĭ întâĭ magistrat şi maĭ la urmă avocat, — literatul a lăsat arta pentru orele liber, prea puţine la un om care a murit de timpuriu.

Aceasta e pricina pentru care Orleanu n'a avut vreme să dea întreaga măsură a unuĭ talent ce făgăduia, iar opera sa literară, rămasă după moarte e prea puţină pentru a da prilej analizeĭ care să aşeze pe poet la locul ce i s'ar fi cuvenit.

Din versurile luĭ răsleţite prin revistele de pe vremurĭ (Convorbiri Literare, Contemporanul dela Iaşĭ, Convorbiri critice, Sămănătorul din prima şi-a doua perioadă) şi din bunele traducerĭ ce ni le-a lăsat ca „Cidul" sau „Pentru Sceptru" (Pour la Couronne) de Coppée, în colaborare cu Dimitrie Nanu, precum şi din poema dramatică originală „Pâinea Păcatuluĭ" sau drama istorică „Voichiţa Raduluĭ", se desprinde preocuparea artistuluĭ care voia să umple uneorĭ golul inspiraţieĭ printr'o formă impecabilă în corectitudinea ritmuluĭ şi în sonoritatea rimeĭ. A debutat în literatură la 1889 scriind nuvele în „Adeverul" sub direcţiunea luĭ Beldiman.

Sfâşiat de nemiloasele durerĭ ale canceruluĭ, Orleanu a murit în străinătate cerând să fie ars într'un crematoriu imediat ce-o închide ochiĭ. E şi aceasta o dovadă a fireĭ de artist. Nu se putea împăca de fel cu gândul de a se topi în mirosul putreziciuneĭ omeneştĭ.

Imnurile naţionale

S'ar părea că imnurile „naţionale" — ultima expresie muzicală a patriotismuluĭ, trebuie să fie inspiraţia unuĭ talent care face parte din poporul respectiv. Credinţă eronată. Imnul naţional român este compus de germanul Hubsch. Don Pèdro, împăratul Brazilieĭ a compus imnul Portugalieĭ. O operetă franceză a dat naştere imnuluĭ polon. Un italian a compus pe acel al Grecieĭ şi tot un italian pe al Prusieĭ. Se crede că francezul Lulli a scris imnul naţional englez.

Bursele Ministerului Artelor

Următoriĭ pictorĭ şi sculptorĭ ardelenĭ: Nicolae Pop, A. Damian, Savu Qarşa, Ion Timar şi Ilie Bogdan au primit burse conferite de Ministerul Artelor şi Cultelor.

Casa de editură...

...vieneză, Dukes & C-ie plănueşte publicarea în limba germană a operelor luĭ Caragiale, Delavrancea, Eminescu şi Vlahuţă.

Răzbunările unui autor

Afectat de felul cum uniĭ criticĭ s'au exprimat cu prilejul pieseĭ sale „L'Hommes à la rose", Henry Bataille a cerut direcţiuneĭ teatruluĭ Vaudeville să nu îngădue, la premiera pieseĭ „Tendresse" intrarea criticilor Souday, Dubech, Beaunier şi alţiĭ. Presa fu alarmată şi şi-a pus din nou întrebarea dacă acest gest este îngăduit unuĭ autor dramatic, când îşĭ reprezintă o piesă.

Evident, că nu! Odată ce te supuĭ uneĭ judecăţĭ publice nu-ţĭ poţĭ alege judecătoriĭ. N'aĭ nicĭ măcar dreptul pe care îl au acuzaţiĭ de a recuza pe uniĭ dintre juraţĭ. Criticul dramatic este dator să lămurească opinia publică asupra opereĭ dramatice care se reprezintă, iar ziarele unde scrie criticul are dreptul să informeze despre aceasta pe cititoriĭ săĭ. Dacă criticul dramatic se exprimă ireverentios la adresa „persoaneĭ" scriitoruluĭ, acesta are dreptul să ceară reparaţia cum o înţelege maĭ bine, dar nu poate să împiedece pe cineva să aibă o părere sau să-şĭ exprime prin scris părerea sa.

„Canard Sauvage"

Claude Farrère, René Fauchois, Fernand Gregh, Maurice Magre, Merejkowsky, Villeroi şi alţiĭ s'au strâns la o laltă înjghebând grupul „Canard Sauvage" nume împrumutat dela drama luĭ Ibsen. Vor o modificare a teatruluĭ şi declară prin manifestul apărut zilele acestea că „pentru a fi profundă arta dramatică trebuie să rămână directă; teatrul de ideĭ nu trebuie să fie ideolog; că trebuie să pornească dela o viziune comună care atinge pe individ luând în seamă atmosfera în care trăeşte, iar dramaturgul nu trebue să fie chimist".

In fond eĭ cer reteatralizarea teatruluĭ, ceeace e un merit, maĭ ales acuma când ceĭ maĭ mulţĭ cred că opera dramatică se poate lipsi de acţiune şi de adâncime psihologică. Ideea trebuie să se desprindă din conflictul dramatic; ea nu trebuie să fie firul conducător al acţiuneĭ, pentru că în cazul acesta oameniĭ devin fantoşe în mâna scriitoruluĭ preocupat de idee.

Moartea dansurilor exotice

In această epocă de congrese, lipsea cel maĭ atrăgător şi maĭ interesant dintre toate. Iată că în cele din urmă tot a avut loc. E al profesorilor de dans. S'au strâns cu toţii la Paris, unde după lungi discuţiunĭ în timpul cărora a domnit cea maĭ paşnică şi valsantă armonie s'a citit o moţiune care condamnă la moarte toate dansurile exotice.

Cu tot hazul acestuĭ congres, care va face desigur obiectul câtorva scene izbutite în revistele luĭ Rip, însemnătatea luĭ precum şi seriozitatea moţiuneĭ cu care s'a închis desbaterile, nu poate să scape interesuluĭ general.

De câtăva vreme, ceĭ bătrânĭ precum şi ceĭ maĭ tinerĭ, păstrătorĭ de tradiţiĭ, protestau împotriva invaziuneĭ dansurilor barbare. Dansatoriĭ negrĭ, aduşĭ din Brazilia şi de prin Argentina, pe scenele londoneze şi pariziene, dădură moda dansurilor care nu maĭ aveau nimic comun cu gavota, menuetul, valsul şi cadrilul.

Frământările ritmice ale corpuluĭ precum şi virtuozitatea în mişcările picioarelor, dădeau sălilor de bal un aspect lasciv şi sensual. Mulţĭ bărbaţĭ nu dădeau voe soţiilor să se legene în chip obscen în braţele cavalerilor, precum unele soţiĭ nu îngăduiau soţilor să se dedea cu alte femeĭ la gesturĭ şi la împerecherĭ obsedante, carĭ dacă în ţara lor de baştină n'aveau nimic comun cu obscenitatea, la noĭ în bătrâna şi ipocrita Europă, păreau maĭ mult decât un atentat la pudoare. Profesoriĭ de dans au hotărât revenirea la vechile dansurĭ, care păstrează în ritmul şi în figurile lor poezia de altădată cu farmecul eĭ neschimbăcios. Ne aducem aminte că multă vreme la palatul regal din Bucureştĭ, Regele Carol n'a îngăduit „bostonul" din pricina aşezăriĭ piciorului drept al dansatoruluĭ. Ce-ar fi zis bătrânul şi severul rege, văzând perechi de dansatorĭ în prada extazuluĭ *tango*-uluĭ sau al *one-steppe*-uluĭ modern.

La Paris au murit dansurile acestea care maĭ fac şi azĭ deliciile unor anumite *dancing*-urĭ la noĭ.

Scriitori francezi pe cari un-i cunoaştem

Producţiunea literară a Parisuluĭ e enormă. Se ştie aceasta. Industria literară a ajuns, încă înainte de război, într'o fază de supraproducţie — şi dacă n'ar exista acel export în toate părţile lumiĭ şomajul ar face ravagiĭ printre scriitoriĭ francezĭ. Ne sunt cunoscute marile uzinĭ ale fabricanţilor academieĭ şi ale brocanteurilor bulevardierĭ. Dar ignorăm încă scriitoriĭ carĭ alcătuesc avantgarda literaturiĭ şi arteĭ de mâne. Sunt printre eĭ personalităţĭ în jurul cărora stărue acea coaliţie a tăceriĭ pricinuită din instinctul de conservare al glorioşilor parveniţĭ.

Nu e decĭ de mirare că activitatea lor îşĭ găseşte o primire entuziastă în ţărĭ streine, carĭ dacă n'au încă o cultură înaintată, au însă câţiva tinerĭ îndrăzneţĭ şi activĭ. In Cairo de pildă, scriitorul *E.-G. Cahen* a fondat revista „La vie nouvelle" la care colaborează aproape numaĭ scriitorĭ parizienĭ. Cu siguranţă că la noi prea puţinĭ ştiu ce valorĭ poetice, critice, filosofice, estetice, umanitariste reprezintă eĭ, îĭ vom numi totuşĭ cu intenţia de a revenĭ pe rând asupra fiecăruia: Han Ryner, Edouard Dujardin, Marcel Martinet, Georges Duhamel, L. Bazalgette, P.-N. Roinard, Gerard de Lacaze-Duthiers, Ph. Lebesgue, E. Fleg, M. Millet, Noël Garnier, P. Vaillant-Conturier, Magdeleine Marx, Ivan Goll, Joseph Rivière, Marcel Sauvage, Maurice Wullens, Banville d'Hostel, Al. Mercereau, Renée Dunan, Paul Colin— şi încă alţiĭ.

Aproape toţĭ au o operă personală, o intuiţie deosebită a vieţiĭ, o sinceritate, un avânt, o acţiune estetică sau socială ce pregătesc curentele de mâine. Şi consacrarea lor va venĭ desigur, faţă de mersul de melc al „opiniei publice", maĭ târziu chiar decât uitarea ce va acoperĭ opera atâtor rentierĭ aĭ editurii pariziene.

ARTISTICE

Mare Expoziţie de tablourĭ şi sculptură a 80 maeştri din străinătate de la 14—28 Aprilie 1921 în saloanele de expoziţie „Lobel" Calea Victorieĭ, 57 etaj.

Din cauza lipsei de spaţiu, suntem nevoiţi a amâna pe numărul viitor rubrica Şahului.

REVISTELE

„Convorbiri literare"

Ultimul număr (anul LIII, No. 1) începe şi sfârşeşte interesant. Se deschide prin lecţiunea inaugurală a cursului de geografie la universitatea din Cluj, ţinută la 19 Noembrie 1919 de poetul G. Vâlsan; şi se încheie cu un necrolog: I. Caragiani de d. Iacob Negruzzi. Poezia e reprezentată prin Cerna, G. Tutoveanu, Eug. Ciuchi, V. Voiculescu, Const. Asimineĭ.

Din Tutoveanu, o strofă frumoasă, adresată inimeĭ sale:

Ridică-te iarăşi, te'ndură,
Spre lumea-ţi de soare şi vis;
Pământul de patimi şi ură,
Cărările toate ţi-a 'nchis.

Din notiţele bio-bibliografice privitoare la Caragiani şi datorite d-luĭ Negruzzi, desprindem următoarele rânduri:

„Născut în Avella din Macedonia în ziua de 11 Februarie 1841 i-a lipsit numaĭ o lună de zile ca să împlinească vârsta de 80 anĭ. Studiile secundare şi superioare Caragiani le-a făcut la Atena şi era un bun cunoscător al istorieĭ şi literaturiĭ vechi eline, pentru care avea o dragoste deosebită. Totuşi el n'a voit să rămâie în Grecia, ci, bun Român de origine şi de sentimente, el a emigrat în 1864 în România, unde i s'a încredinţat catedra pe care a ocupat-o maĭ bine de o jumătate de secol.

„La înfiinţarea Academieĭ Române în 1867, printre membrii din toate provinciile locuite de Românĭ carĭ aveau a reprezenta unitatea culturală şi naţională a Românilor, Caragianĭ a fost numit ca reprezentant din Macedonia şi, ultim supravieţuitor al celor ce compuseseră instituţiunea la 1867, a avut mulţumirea să asiste la serbarea solemnă pe care-a organizat-o Academia la împlinirea uneĭ jumătăţĭ de secol".

O mică rectificare. Infiinţarea Academieĭ şi numirea membrilor, a primilor membri ai acestuĭ aşezământ n'a avut loc în 1867, ci în 1866, la 22 April. Lucrul acesta s'a arătat în coloanele *Adevărului Literar* *). Pentru lămurirea cetitorilor, adăogăm că primiĭ membri ai Academieĭ au fost *numiţi* (de Locotenenţa Domnească la început, apoĭ de Domnitorul ţăriĭ, în urma recomandăriĭ Ministeruluĭ Instrucţiuneĭ publice); dela 1868 încoace membriĭ Academieĭ sânt *aleşi;* Regele este *proclamat* preşedinte onorar şi protector al Academieĭ.

„Deşteptarea"

Societatea studenţească „Junimea" din Cernăuţĭ editează de câtva timp „Deşteptarea" revistă pentru popor.

Ultimul număr, pe Aprilie, închinat memorieĭ luĭ Tudor Vladimirescu cuprinde o bogată materie foarte interesantă şi instructivă. Revista nu se ocupă cu politica şi are drept bază numaĭ educarea culturală a pătureĭ ţărăneştĭ.

Şef-redactorul revistei, studentul Aurel Avram, care a publicat deseori în gazetele şi revistele bucovinene proză bine simţită, trădează aptitudinĭ de foarte bun mânuitor al condeiuluĭ. Articolele d-sale foarte interesante promit un talent nou în literatura noastră populară. Restul materieĭ dn acest număr cuprinde o biografie a spătarului Coman şi informaţiunĭ, poveţe şi ştiri pentru popor.

Mercure de France

(1 Aprilie 1921).

Pierre Dufay.—Le Procès des Fleurs du Mal.

In acelaş număr în care poetul simbolist André Fontainas încearcă o nouă schiţare a poeziei luĭ Baudelaire, ni se dau amănunte preţioase şi uneori amuzante despre procesul care a urmat apariţieĭ volumului „*Fleurs du Mal*". Autorul se documentează din „Revue des Grands Procès contemporains" în care se află şi textul complect al pledoariilor în procesul luĭ Flaubert cu *Madame Bovary*. Ce gândea, ce urmărea, şi ce simţea Baudelaire în cursul desbaterilor, găsim în scrisorile adresate mumeĭ sale şi tipărite toate cu o prefaţă de Jacques Crépet.

faţă de Jacques Crépet: *Charles Baudelaire. Lettres inédites à sa mère.* (Paris. Conard 1918).

Poetul ştia foarte bine ce vârvă va stârni volumul său, la apariţie, pentrucă în primul rând valoarea sa positivă o avea din duşmăniile cu care a fost întâmpinat dela început. Tot procesul a pornit dela un articol semnat I. Habans în ziarul Figaro dela 12 Iulie 1857. Ziaristul, al căruĭ nume se pomeneşte astăzĭ mulţumită luĭ Baudelaire, căcĭ fără articolul său ar fi fost de mult îngropat în praful colecţiilor, a pornit o şarjă împotriva volumuluĭ cerând justiţieĭ să condamne pe autorul unor asemenea pornografiĭ. Imediat au început polemicĭ, în care de partea poetuluĭ erau numaĭ Sainte-Beuve, criticul şi Merimée, romancierul. Cartea era urmărită pentru *ofensă adusă moraleĭ publice* şi de multe orĭ asemenea procese n'au alt rezultat decât acela de a atrage atenţia lumeĭ asupra volumuluĭ impricinat.

Baudelaire n'a căutat asemenea mijloace de reclamă şi s'a simţit profund îndurerat până la urmă când condamnat la o amendă de 300 de francĭ, a fost silit să scoată din volum şease din cele maĭ frumoase poeme ale sale. (Le Lethé, Lesbos, Les Femmes damnées. Reniement de Saint Pierre. Abel et Caïn, Les Litanies de Satan).

Pe procurorul care a rostit rechizitorul îl chiema Pinard şi procesul s-a judecat la a şeasea cameră corecţională la 20 August 1857. Avocatul luĭ Baudelaire era Chaix d'Est Ange.

Rechizitorul ca toate de felul acesta în care profanii vor să se vâre în chestiunĭ de artă este un document al prostieĭ omeneştĭ. Avocatul şi-a apărat clientul după notele date de poet şi s'a adus în discuţie paginĭ din Béranger, Alfred de Musset şi chiar Lamartine.

Lamura (An II No. 6)

D. Leca Morariu atrage atenţia Ministeruluĭ Artelor asupra monumentelor istorice din Bucovina şi maĭ ales asupra ultimelor pietre rămase din biserica clădită de Ştefan cel Mare la Rădeuţiĭ Bucovineĭ. Un singur moment din nebunia mareluĭ războiu a distrus un monument artistic de-o atât de sfântă amintire, cu picturĭ de o neasemănată valoare artistică:

„Tranşea Austriacilor trecea colo, prin faţa bisericiĭ, printre crucile cimitiruluĭ. Soldaţiĭ ungurĭ şi „ceĭ dela Deutschland" se aciuau prin biserică pentru a'şĭ fierbe cafeaua şi a'şĭ face mâncarea. Intr'o zi, Ruşiĭ, or c'ar fi fost bănuit ceva, orĭ că se hotărâseră să scape de turla cea cu ochiĭ ce văd prea departe, — Ruşiĭ deschid deci un năprasnic foc de artilerie asupra bisericiĭ. „Ai noştri", (!) ca să scape atuncĭ de vrăjmăşia tunurilor moscăceştĭ, pun dinamită sub zidurĭ şi, într'o singură clipă, le zboară în aier!"

Apoĭ ţăraniĭ au început să care pietrele pe la casele lor. N'a scăpat de cât piatra ctitoricească, asupra căreia d. Morariu atrage atenţia ministeruluĭ.

In cursul aceșteĭ lunĭ, va apărea în Cluj o revistă literară, condusă de doĭ tinerĭ publiciştĭ talentaţĭ. Revista promite a fi interesantă, deoarece şi-a asigurat colaborarea scriitorilor românĭ din Transilvania. Aşteptăm cu interes primul număr.

*) Vezi: *Caragiani* de Barbu Lăzăreanu în „Adevĕrul Literar şi Artistic" dela 24 Ianuarie 1921, capitolul „Academicianul".

SPORT

Asistenţa a fost cu mult maĭ numeroasă în ziua doua şi a treia, iar reţetele Jockey-Clubuluĭ au atins cifre fantastice. De alt-fel oficiosul Jockey Clubuluĭ ziarul „Le Progrès" ne asigură că lucrurile merg şi maĭ bine ca în anul trecut când beneficiul a fost de şapte milioane.

Cele două criterii carĭ carĭ s'au alergat în ziua doua au fost de natură să scoată în evidenţă buna formă a grajdurilor Răzvan şi Costandache. In primul criteriu Fărămiţa s'a plimbat câştigând cu o uşurinţă extremă asupra luĭ Busuioc, iar în al doilea criteriu, Soissons a câştigat cum a vrut asupra Doineĭ.

Ceĭ doĭ câştigătorĭ sunt în mare progres şi credem că Fărămiţa în special va avea multe succese.

In ziua treia grajdul Marghiloman a arătat aceaşi formă mizerabilă. In cursa cailor de treĭ anĭ, Dulău a fost crunt bătut de Baba Zinca şi Fără Frică, iar în premiul Didi rezervat bătrânilor, Roşcova care avea toate descărcările a fost bătută de Gândul meu şi Fărămiţa.

In aceste două zile caiĭ antrenaţĭ de Planner au arătat oare-care progres. In special Spic ne-a impus prin alegerea ce a făcut în premiul Movila arătându-se ca unul dintre ceĭ maĭ de seamă caĭ aĭ grajduluĭ. Şi nu va fi de mirare ca fiul luĭ Imari să rămână pără la sfârşit în fruntea camarazilor săĭ de bază.

Inscrieri

I. PR. FILARET (d. v.) 2.200 m. (P. V.)

Vicleim (10.000), Buntchick, Lămâiţa (15.000), Robur (9.000), Nicsevo, Bobârnilă, Gobe, Thann, Ambitna, Louis d'or.

VII. PR. de CATEG. No. 2 1.600 m. (P. V.)

Louis d'or (15.000) Yeni Keuy, Denever, Ferbli, Gobe, Beaux Yeux, Nyuszi, Credo.

II. PR. SAGESSE 2.800 m. (P. V.)
C. Pr. I 10.000, II 2.000, III 1.000 IV 800 lei.

Bohème, Miss Mimi, Sorella, Filaret, Berohan, Parad, Busuioc, Laniste.

III. PR. CHITILA 1000 m. (L .D).
Pr. I 9.000, II 1.700, III 800, IV 500 lei

Badacsony, Makkhetes, Verdun, Bistriţa, Edina, Goarna, Dar, Rohatyn, Andrea, Lais IV, Colos, Lorena, Aigrette.

IV. PR. DE INCERCARE 1.600 m. (P. N.)
Pr. I 20.500, II 4.000, III 2.500 IV 1.200 lei

Baba Zinca, Fără Frică, Flaşneta, Lele Dragă, Dulău, Andrea.

V. PR. COZIA (h'cap) 2.300 m. (P. N.)
Pr. I 10.000, II 2.000, III 1.000 IV 600 lei

Sorella 61, Credo 60 j., Banerherr 60, Miss Mimi 60, Verdun 60, Boheme 56 j., Spic 58, Filaret 58, Bandi 57, Atac 56 j., Ypres 56, Chilipir 55, Aura 53, Mireasa 46.

VI. PR. CAYUGA 1600 m. (P. V.)
Pr. I 9.000, II 1.700, III 800, IV 500 lei.

Dahabiah, Badacsony, Firicel, Atac, Filaret, Makkhetes, St. Omer, Yeny Keuy, Durdaneh, Fără Frică, Silanus, Beaux Yeux, Colos, Nicsevo.

IV. PR. CETAŢUIA 2.000 m. (P. N.)

Miss Mimi, Bohème, Nyil, Roscova, Frunziş, Busuioc, Zigomar, Lady Killer, Gimnasiast, Silanus, Aigrette, Badacsony, Soissons, Sorella, Firicel, Verdun, Laniste, Beaux Yeux Olac, Fluieraş, Dar.

VI. PR. POTCOAVA (h'cap) 2.400 m. (P. N.)

Dahabiah, Mireasa, Buntchick, Saint Omer, Bufu, Andrea, Opereta, Petite Rieuse, Fără Frică.

VII. PR, BARCANEŞTI (h'cap) 2.400 m. (P. V.)

Miss Mimi, Dahabiah, Berohan, Spic, Chilipir, Zigomar, Robur, Aura, Sorella, Soissons, Atac, Pilger, Makkhetes, Filaret, Ferbli, Gobe, Verdun, (ex. Verboczi), Thann, Remata, Olac, Ypres, Louis d'or, Bumi, Leliţa, Fărămiţa, Dar.

IV. PR. CARAMEL 2.300 m. (P. N.)

Defensor, Wunderbarchen, Flaşneta Dulău, Scurteica, Gimnasiast, Aigrette, Silanus, Andrea, Opereta, Baba Zinca, Fără Frică.

V. PR. SLEDGE 3.600 m. (P. N. şi P. V.)

Miss Mimi, Gândul meu (ex. Gogos), Berohan, Frunziş, Busuioc, Roşcova, Doina, Sorella, Soissons, Verdus, (ex Verboczi), Ferbli, Laniste, Beaux Yeux, Leliţa şi Fărămiţa.

Alergările de Trap au loc acum Sâmbătă la orele 2 jum.

COMRAD

Banca Marmorosch, Blank & Co.
SOCIETATE ANONIMA

Bilanţul General încheiat la 31 Decembrie 1920

ACTIV

Cassa				
Numerar	414.527.591	22		
Cupoane exigibile şi titl. eşite la sorţi	346.681	89	414.874.273	11
Disponibil la Bănci			435.452.987	69
Bonuri de tezaur			12.850.356	32
Portofoliu de efecte comerciale	272.195 949	11		
minus Reescontate	47.000	—	272.148.949	11
Efecte publice şi acţiuni				
Rente şi Obligaţiuni	30.044.335	50		
Diverse Acţiuni	30 855.477	35	60.899.812	85
Avansuri				
as/efecte publice şi acţiuni	258 918.509	65		
„ „ comerciale şi cesiuni	104.390.098	73		
„ Mărfuri, cereale, petrol şi lemne	449.237.662	20		
„ Ipoteci	26.732.864	90	839.279.135	48
Debitori în cont curent			440.591.423	34
Participaţiuni la Soc. Industriale, Bănci Afiliate şi Intreprinderi Consorţiale			141.275.105	98
Avale şi Garanţii în Efecte publice — — 62.274.688.30				
Palatul Băncei şi div. Imobile	24.513.388	74		
Amortizări până în prezent	5.756.491	16	18.756.897	58
Inventar			1	—
Cassa de pensiuni M. Blank				
Efecte Publice Nom. 2.388.900.—				
			2 636.128.942	46
Depozite de Valori				
Efecte publice şi acţiuni	1.177.061,000	—		
Mărfuri, Conosamente, Cereale, Petrol şi Lemne	726.571.228	15		
Efecte Comerciale în gaj	38.938.969	82		
Ipoteci	26.732.864	90	1.969.304.062	87

PASIV

Capital			125.000.000	—
Rezerve			138.000.000	—
Depozite			1.329.937.623	22
Conturi curente creditoare			925.808.600	02
Cont tranzitoriu			60.882.936	01
Avale şi garanţii în Efecte Publice — — 62.274.688 30				
Cassa de pensiuni M. Blank Efecte Publice Nom. 2.388.900.—			2 244.822	—
Beneficiu net				
Report din 1919	2.687.388	23		
Beneficiu net	51.567.572	98	54 254.961	21
			2 636.128.942	46
Depunători de valori, efecte publice şi acţiuni	1.177 061.000	—		
Mărfuri, conosamente, cereale, petrol şi lemne	726.571.228	15		
Efecte comerciale în gaj	38.938 969	82		
Ipoteci	26.732.864	90	1 969 304.062	87

Verificat şi găsit conform cu registrele

Cenzori: Petre Athanasovici, Gr. P. Carp, Gr. G. Duca, G. Kapri şi I. Pillat

Contul de Profit şi Pierdere încheiat la 31 Decembrie 1920

DEBIT

Amortizări asupra creanţelor dubioase şi Pierderi	7.811.938	40		
Incasări asupra creanţelor amortizate	1.150.154	70	6.661783	70
Cheltueli de administraţie				
Salarii, chirii, tantiemele direcţiunei, gratificaţiile personalului, impozit, binefaceri etc.			34.636.517	45
Beneficiu net:				
Report din 1919	2.687 388	23		
Beneficiu net pe 1920	51.567.572	98	54.254 961	21
			95.553 262	36

CREDIT

Report din 1919			2.687.388	23
Dobânzi, comisioane, schimb etc.			80.170.974	18
Beneficiu net la participare la societăţi şi bănci afiliate			12.694.899	95
			95.553.262	36

Verificat şi găsit conform cu registrele

Cenzori: Petre Athanasovici, Gr. P. Carp, Gr. G. Duca, G. Kapri şi I. Pillat

Toate manuscrisele colaboratorilor noştri, precum şi tot ce priveşte redacţia „Adeverului Literar şi Artistic" se trimit numai pe adresa Secretarului „Adeverului Literar". Corespondenţa şi manuscrisele lăsate sau trimise pe altă adresă, riscă să nu ajungă la destinaţie

ADEVERUL LITERAR şi ARTISTIC
PRIMEŞTE ABONAMENTE
IN ŢARĂ:
Pe un an . . . . Lei 60
Pe 6 luni . . . . „ 30
Pe 3 luni . . . . „ 15
IN STRĂINĂTATE:
Pe un an . . . . Lei 80
Pe 6 luni . . . . „ 40
Pe 3 luni . . . . „ 20

BIBLIOTECA „ASTRA" SIBIU